

KKS/ KVS, KOS

Vedení hydrostatická - příklady

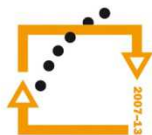
Zdeněk Hudec

verze - 1.0

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hledáte kvalitní studium?

Nabízíme vám jej na Katedře konstruování strojů

Katedra konstruování strojů je jednou ze šesti kateder Fakulty strojní na Západočeské univerzitě v Plzni a patří na fakultě k největším. Fakulta strojní je moderní otevřenou vzdělávací institucí uznávanou i v oblasti vědy a výzkumu uplatňovaného v praxi.

Katedra konstruování strojů disponuje moderně vybavenými laboratořemi s počítačovou technikou, na které jsou např. studentům pro studijní účely neomezeně k dispozici nové verze předních CAD (Pro/Engineer, Catia, NX) a CAE (MSC Marc, Ansys) systémů. Laboratoře katedry jsou ve všední dny studentům plně k dispozici např. pro práci na semestrálních, bakalářských či diplomových pracích, i na dalších projektech v rámci univerzity apod.

Kvalita výuky na katedře je úzce propojena s celouniverzitním systémem hodnocení kvality výuky, na kterém se průběžně, zejména po absolvování jednotlivých semestrů, podílejí všichni studenti.

V současné době probíhá na katedře konstruování strojů významná komplexní inovace výuky, v rámci které mj. vznikají i nové kvalitní učební materiály, které budou v nadcházejících letech využívány pro podporu výuky. Jeden z výsledků této snahy máte nyní ve svých rukou.

V rámci výuky i mimo ni mají studenti možnost zapojit se na katedře také do spolupráce s předními strojírenskými podniky v plzeňském regionu i mimo něj. Řada studentů rovněž vyjíždí na studijní stáže a praxe do zahraničí.

Nabídka studia na katedře konstruování strojů:

Bakalářské studium (3roky, titul Bc.)		
Studijní program	B2301: strojní inženýrství („zaměřený univerzitně“)	B2341: strojírenství (zaměřený „profesně“)
Zaměření	Stavba výrobních strojů a zařízení Dopravní a manipulační technika	Design průmyslové techniky Diagnostika a servis silničních vozidel Servis zdravotnické techniky
Magisterské studium (2roky, titul Ing.)		
Studijní program	N2301: Strojní inženýrství	
Zaměření	Stavba výrobních strojů a zařízení Dopravní a manipulační technika	

Více informací naleznete na webech www.kks.zcu.cz a www.fst.zcu.cz

Západočeská univerzita v Plzni, 2012

ISBN 978-80-261-0395-0

© doc. Ing. Zdeněk Hudec, CSc.

Předmluva

Předkládaná publikace slouží pro studium předmětů KVS a KOS strojní fakulty. Je zaměřena na konstrukci hydrostatických vedení obráběcích strojů. Text je členěn na 2 kapitoly:

- Hydrostatické vedení rovinné pro přímočarý pohyb. V této kapitole jsou odvozeny základní vztahy pro výpočet ložisek s konstantní hydraulickou vodivostí a s konstantním proudem se vzájemným nebo tíhovým předepnutím. Výsledné hodnoty určují tlak, proud, hydraulický výkon a tuhost ložiska.
- Hydrostatické vedení rovinné pro kruhový pohyb. Tento typ vedení je dále členěn na hydrostatická ložiska axiální a ložiska pro přenos axiální síly a klopného momentu.

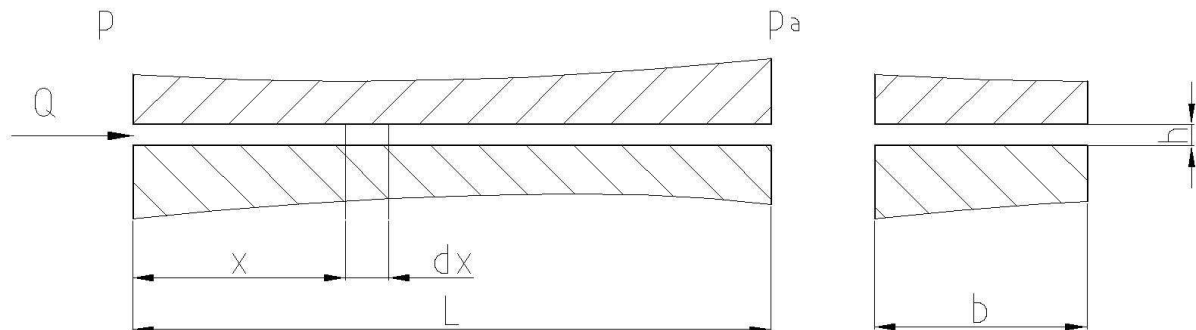
OBSAH

1	Hydrostatické vedení rovinné pro přímočarý pohyb.....	5
1.1	Průtok oleje mezerou	5
1.2	Hydrostatické ložisko rovinné předepnuté tíhou – charakteristické veličiny.....	5
1.3	Regulace prvkem s konstantní hydraulickou vodivostí ($G_R = \text{konst.}$).....	8
1.4	Regulace prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst.}$)	17
1.5	Vliv změny teploty na charakteristické parametry ložiska.....	21
1.5.1	System s kapilárou (konstantní hydraulická vodivost $G_R = \text{konst.}$).....	21
1.5.2	System s regulací prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst.}$)	21
1.6	Optimální rozměry rovinného hydrostatického ložiska obdélníkového tvaru.....	22
1.7	Stanovení zatížení ložiska z celkového zatížení vedení	26
1.8	Hydrostatická rovinná ložiska s odsáváním odpadního oleje.....	28
1.9	Hydrostatické rovinné ložisko kruhového tvaru.....	30
1.10	Hydrostatická ložiska vzájemně předepnutá.....	35
1.10.1	Zatížení a transformace sil do soustavy souřadnic vedení	35
1.10.2	Zatížení párů vedení	36
1.10.3	Zatížení dvojice předepnutých ložisek, maximální hodnota	37
1.10.4	Rozměry a součinitelé ložisek.....	38
1.10.5	Regulace prvkem s konstantní hydraulickou vodivostí ($G_R = \text{konst.}$)	41
1.10.5.1	Součinitel vodivosti kapilár	41
1.10.5.2	Reakce ložisek, tlak čerpadla.....	42
1.10.5.3	Předpětí a tuhost ložisek	44
1.10.5.4	Tlak v ložisku, proud, hydraulický výkon ložiska.....	44
1.10.5.5	Proud a hydraulický výkon vedení	46
1.10.6	Regulace prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst.}$).....	52
1.10.6.1	Reakce a tlakové předpětí ložisek, tlak čerpadla.....	52
1.10.6.2	Předpětí a tuhost ložisek	55
1.10.6.3	Tlak v ložisku, proud, hydraulický výkon ložiska.....	55
2	Hydrostatické vedení rovinné kruhového pohybu	58
2.1	Hydrostatická ložiska axiální vzájemně předepnutá.....	58
2.2	Hydrostatická ložiska rovinná pro přenos axiální síly a klopného momentu s regulací $Q = \text{konst.}$	63
2.2.1	Rozměry a součinitelé ložisek.....	64
2.2.2	Počáteční podmínky ložiska.....	67
2.2.3	Zatížení.....	68
2.2.4	Tlak v ložisku při zvedání desky.....	68
2.2.5	Tloušťka olejového filmu, posunutí a sklon desky, tlaky v komorách a tlak čerpadla.....	68
2.2.5.1	Centrické zatížení ložiska.....	68
2.2.5.2	Excentrické zatížení ložiska	69
2.2.6	Hydraulický a třecí výkon ložiska.....	70
	SEZNAMY.....	78
	Seznam tabulek	78
	Seznam obrázků	78
	Seznam použité literatury	79
	Firemní literatura (katalogy, www.).....	79
	Publikace	79
	Přílohy	79

1 Hydrostatické vedení rovinné pro přímočarý pohyb

1.1 Průtok oleje mezerou

L [m]	.....	délka mezery
b [m]	.....	šířka mezery
h [m]	.....	výška mezery (tloušťka olejového filmu)
p [MPa]	.....	tlak oleje na vstupu do mezery (tlak v komoře)
$p_a = 0$ [MPa]	.....	tlak oleje na výstupu oleje z mezery
$\rho = (0,87-0,9) \cdot 10^3$ [kg/m ³]	.....	měrná hmotnost oleje
ν [m ² /s]	.....	kinematická viskozita oleje
η [kg·m ⁻¹ ·s ⁻¹]	.....	dynamická viskozita oleje
Q [m ³ /s]	.....	průtokové množství
G [kg ⁻¹ ·m ⁴ ·s ⁻¹]	.....	hydraulická vodivost mezery

Obr. 1 - Průtok mezerou

Množství oleje je dáno vztahem:

$$Q = pG \frac{b}{L} \dots\dots\dots (1)$$

Kde G je hydraulická vodivost dle vztahu:

$$G = \frac{h^3}{12\eta} \dots\dots\dots (2)$$

a dynamická viskozita:

$$\eta = \rho \cdot \nu \dots\dots\dots (3)$$

1.2 Hydrostatické ložisko rovinné předepnuté tíhou – charakteristické veličiny

F, F_0 [N]	.....	zatížení ložiska
h, h_0 [m]	.....	tloušťka olejového filmu
k_F [-]	.....	součinitel únosnosti ložiska
k_Q [-]	.....	součinitel průtoku ložiska
p, p_0 [MPa]	.....	tlak v komoře ložiska

Hydrostatické ložisko (Obr. 2) je určeno těmito rozměry:

B_l [m]	.....	šířka ložiska
L_l [m]	.....	délka ložiska

b_1 [m]..... šířka komory
 l_1 [m]..... délka komory

Z těchto parametrů se stanoví rozměry:

➤ efektivní délka mezery ve směru „a“

$$l_a = \frac{B_1 - b_1}{2} \dots\dots\dots (4)$$

➤ efektivní délka mezery ve směru „u“

$$l_u = \frac{L_1 - l_1}{2} \dots\dots\dots (5)$$

➤ efektivní šířka mezery ve směru „a“

$$b_a = \frac{L_1 + l_1}{2} \dots\dots\dots (6)$$

➤ efektivní šířka mezery ve směru „u“

$$b_u = \frac{B_1 + b_1}{2} \dots\dots\dots (7)$$

Průtok oleje z komory hydrostatického ložiska se následně stanoví pomocí vztahu

$$Q = pG \frac{b}{L} \dots (1).$$

Dosazením substitucí $b = b_a$, $L = l_a$, dále $b = b_u$, $L = l_u$ se stanoví průtoky:

$$Q_a = p * G * \frac{b_a}{l_a} \dots\dots\dots (8)$$

$$Q_u = p * G * \frac{b_u}{l_u} \dots\dots\dots (9)$$

Celkový průtok ložiskem je následně dán vztahem:

$$Q_k = 2 * (Q_a + Q_u) = 2 * p * G * \left(\frac{b_a}{l_a} + \frac{b_u}{l_u} \right) \dots\dots\dots (10)$$

Označíme výraz k_Q součinitel průtoku ložiskem:

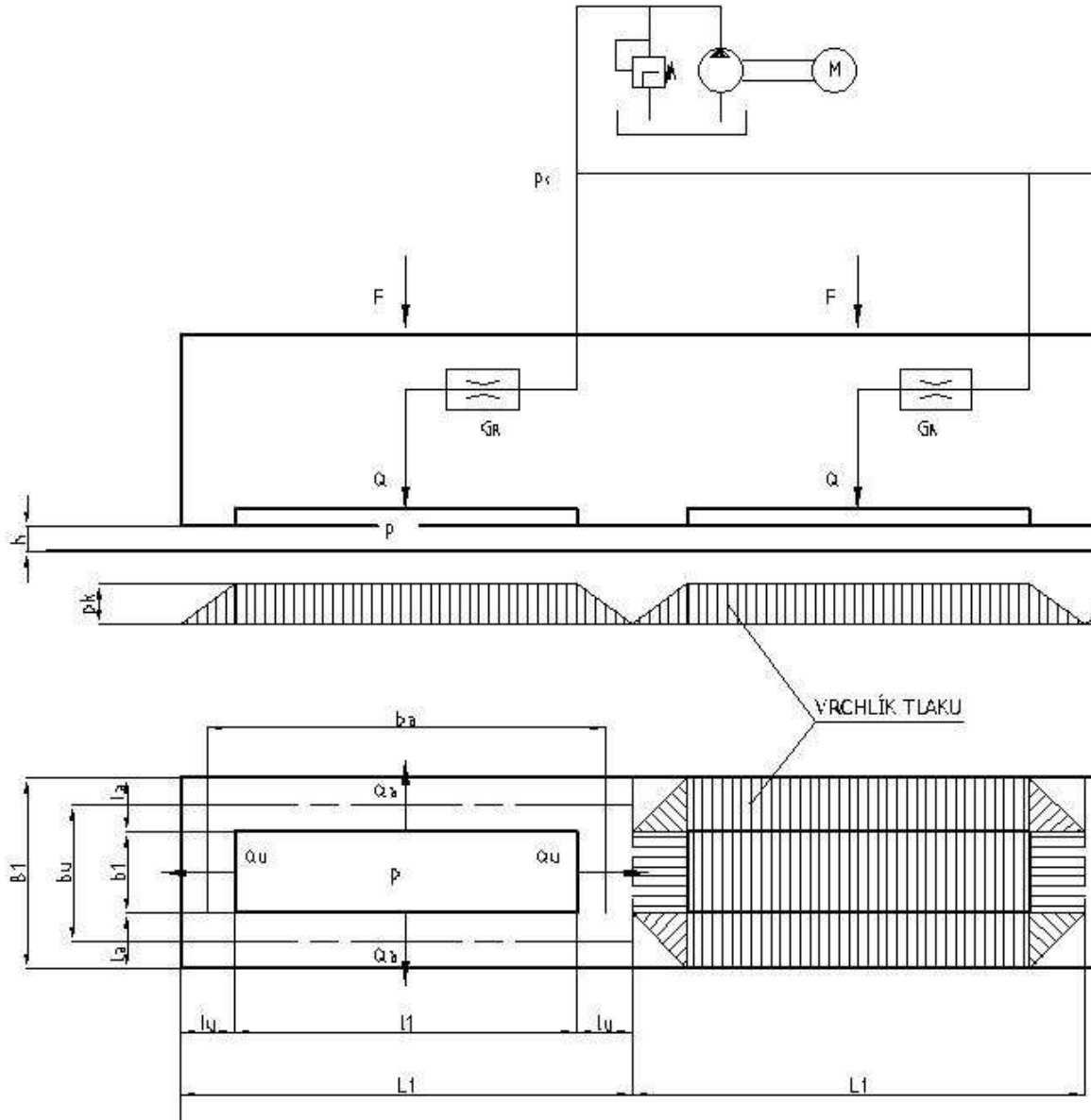
$$k_Q = 2 \left(\frac{b_a}{l_a} + \frac{b_u}{l_u} \right) \dots\dots\dots (11)$$

Dosazením za b_a , b_u ze vztahů $b_a = \frac{L_1 + l_1}{2} \dots\dots (6)$, $b_u = \frac{B_1 + b_1}{2} \dots (7)$:

$$k_Q = 2 \left(\frac{L_1 + l_1}{L_1 - l_1} + \frac{B_1 + b_1}{B_1 - b_1} \right) \dots\dots\dots (12)$$

Celkový průtok ložiskem je poté dán vztahem:

$$Q = p * G * k_Q \dots\dots\dots (13)$$

Obr. 2 - Hydrostatické ložisko rovinné

Zatížení ložiska je dáno vztahem:

$$F = p * A * k_F \dots\dots\dots (14)$$

Kde je:

- celková plocha ložiska

$$A = L_1 * B_1 \dots\dots\dots (15)$$

- součinitel únosnosti ložiska

$$k_F = \frac{A_e}{A} \dots\dots\dots (16)$$

kde A_e je efektivní plocha ložiska, která se stanoví z objemu tlakového vrchlíku dle Obr. 2, který se rovná síle ložiska tj.:

$$\frac{p}{6}(L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1) = F = p * A_e \dots \dots \dots (17)$$

Z tohoto vztahu plyne:

$$A_e = \frac{1}{6}(L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1) \dots \dots \dots (18)$$

Dosažením do $k_F = \frac{A_e}{A} \dots \dots \dots (16)$ se stanoví součinitel únosnosti ložiska:

$$k_F = \frac{L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1}{6 * L_1 * B_1} \dots \dots \dots (19)$$

1.3 Regulace prvkem s konstantní hydraulickou vodivostí ($G_R = konst.$)

Pro průtok do komory přes hydraulický prvek s konstantní vodivostí platí:

$$(p_c - p) * G_R = Q_k = p * G * k_Q \dots \dots \dots (20)$$

Kde jsou:

- G_R [$kg^{-1} \cdot m^4 \cdot s^{-1}$] ..... hydraulická vodivost regulačního prvku (kapiláry)
- G [$kg^{-1} \cdot m^4 \cdot s^{-1}$] ..... hydraulická vodivost ložiska
- p_c [MPa] ..... tlak oleje na čerpadle
- p [MPa] ..... tlak oleje v komoře ložiska

Při seřizování ložiska jsou dány tyto parametry:

- h_0 [m]....počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0
- F_0 [N]....předpětí ložiska tíhou

Při zatěžování ložiska je dáno:

F_M [N]....max. zatížení ložiska

Ze vztahu $G = \frac{h^3}{12\eta} \dots \dots \dots (2)$ poté plyne počáteční hydraulická vodivost ložiska:

$$G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots \dots \dots (21)$$

Ze vztahu $F = p * A * k_F \dots \dots \dots (14)$ se stanoví:

➤ počáteční tlak v komoře:

$$p_0 = \frac{F_0}{A * k_F} \dots \dots \dots (22)$$

➤ max. tlak v komoře:

$$p_M = \frac{F_M}{A * k_F} \dots \dots \dots (23)$$

Ze vztahu $Q = p * G * k_Q$ ..... (13)
nadále plyne počáteční proud:

$$Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots\dots\dots (24)$$

Ze vztahu $(p_c - p) * G_R = Q_k = p * G * k_Q$ ..... (20) se stanoví vodivost kapiláry pro $p = p_0$:

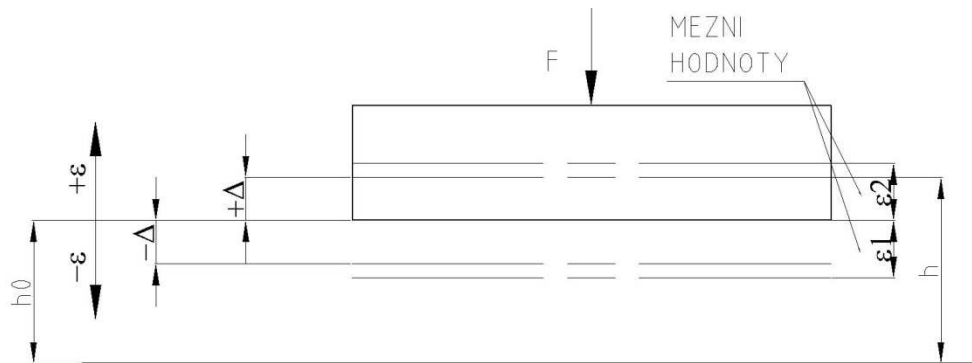
$$G_R = \frac{p_0}{p_c - p_0} * G_0 * k_Q = \frac{1}{\frac{p_c}{p_0} - 1} * G_0 * k_Q \dots\dots\dots (25)$$

$$G_R = \frac{p_0}{p_c - p_0} * G_0 * k_Q = \frac{1}{\frac{p_c}{p_0} - 1} * G_0 * k_Q \dots\dots\dots (25), \quad G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots (21) \text{ a}$$

Dosažením

$G = \frac{h^3}{12\eta} \dots (2)$ do $(p_c - p) * G_R = Q_k = p * G * k_Q$ ..... (20) se stanoví tlak v komoře v závislosti na tloušťce olejového filmu h :

$$p = \frac{p_c}{1 + \left(\frac{p_c}{p_0} - 1 \right) \left(\frac{h}{h_0} \right)^3} \dots\dots\dots (26)$$

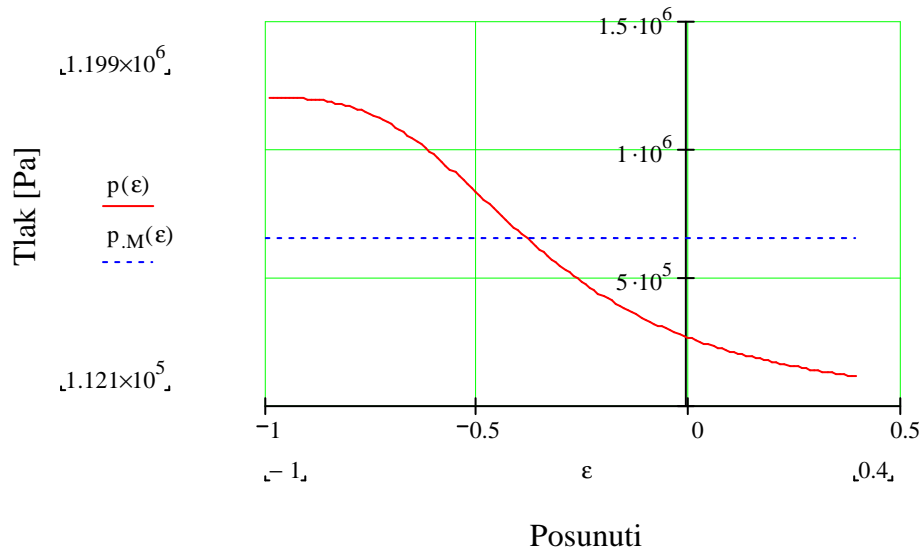
Obr. 3 - Posunutí tělesa v ložisku

Pro stanovení mezí zatížení ložiska je vhodné zavést tyto veličiny:

- Δ [m] ..... absolutní posunutí tělesa ložiska od počáteční polohy (h_0)
- $\varepsilon \in \langle \varepsilon_1; \varepsilon_2 \rangle$ ..... relativní posunutí tělesa ložiska od počáteční polohy (h_0)

Z tohoto **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** vyplývá:

$$h = h_0 + \Delta \dots\dots\dots (27)$$

Obr. 4 - Tlaková charakteristika ložiska s regulací GR = konst.

$$\varepsilon = \frac{\Delta}{h_0} \dots \dots \dots (28)$$

$$p = \frac{p_c}{1 + \left(\frac{p_c}{p_0} - 1 \right) \left(\frac{h}{h_0} \right)^3}$$

Dosažením do ..... (26) se stanoví:

$$p = \frac{p_c}{1 + \left(\frac{p_c}{p_0} - 1 \right) (1 + \varepsilon)^3} \dots \dots \dots (29)$$

Tento vztah určuje tlakovou charakteristiku ložiska (Obr. 4). Tato závislost je určena těmito okrajovými podmínkami:

$$\varepsilon = \varepsilon_1, p = p_M \text{ (ze vztahu } p_M = \frac{F_M}{A * k_F} \dots \dots \dots (23) \text{)}, \text{ dále}$$

$$p_0 \text{ (ze vztahu } p_0 = \frac{F_0}{A * k_F} \dots \dots \dots (22) \text{)}.$$

Dosažením těchto údajů se z tohoto vztahu odvodí potřebný tlak čerpadla:

$$p_{c1} = \frac{p_M \left((1 + \varepsilon_1)^3 - 1 \right)}{\frac{p_M}{p_0} (1 + \varepsilon_1)^3 - 1} \dots \dots \dots (30)$$

Tlak čerpadla musí umožnit zvednutí ložiska na hodnotu vůle h_0 při max. zatížení F_M tj.:

$$p_c = \max(p_{c1}, p_{cz}) \dots \dots \dots (31)$$

Kde je:

$$p_{cz} = \frac{F_M}{A_k} \dots\dots\dots (32)$$

Kde je plocha komory:

$$A_k = l_1 * b_1 \dots\dots\dots (33)$$

Vodivost kapiláry je určena součinitelem:

$$\kappa = \frac{p_c}{p_0} \dots\dots\dots (34)$$

Výraz $p = \frac{p_c}{1 + \left(\frac{p_c}{p_0} - 1\right)(1 + \varepsilon)^3}$ ... (29) lze poté upravit na:

$$p = \frac{p_c}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (35)$$

Z tohoto výrazu lze nadále stanovit max. hodnotu relativního posunutí pro daný max. tlak.

Vodivost kapiláry se stanoví ze vztahu $G_R = \frac{p_0}{p_c - p_0} * G_0 * k_Q = \frac{1}{\frac{p_c}{p_0} - 1} * G_0 * k_Q$ .. (25). tj.:

$$G_R = \frac{G_0}{\kappa - 1} * k_Q \dots\dots\dots (36)$$

Pro stanovenou hodnotu G_R se následně určí délka kapiláry (Obr. 5) ze vztahu:

$$G_R = \frac{\pi * d_R^4}{128 * \eta * l_R} \dots\dots\dots (37)$$

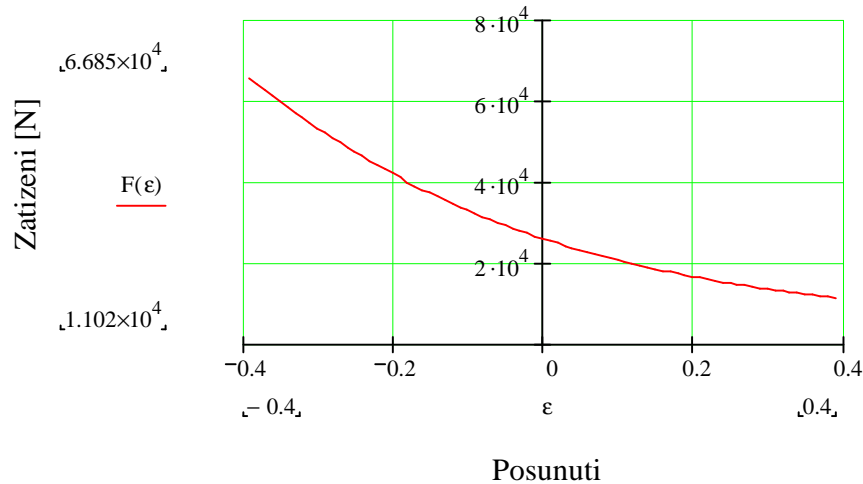
Pro daný vnitřní průměr kapiláry d_R je poté délka:

$$l_R = \frac{\pi * d_R^4}{128 * \eta * G_R} \dots\dots\dots (38)$$

Dosazením vztahu $p = \frac{p_c}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3}$ ... (35) do $F = p * A * k_F$ ... (14) se stanoví závislost zatížení ložiska na relativním posunutí:

Obr. 5 – Kapilára

Obr. 6 - Silová charakteristika ložiska s regulací GR = konst.

$$F = \frac{p_c * A * k_F}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots \dots \dots (39)$$

Pro mezní hodnoty posunutí ε se stanoví mezní hodnoty zatížení F .

$$F = \frac{p_c * A * k_F}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots \dots \dots (39)$$

Tuhost ložiska se stanoví derivací vztahu $F = \dots \dots \dots (39)$ s využitím

$$\varepsilon = \frac{\Delta}{h_0} \dots (28), \quad k(\varepsilon) = \frac{dF_k}{d\Delta} = -3 * p_c * A * k_F * \frac{(\kappa - 1) * (1 + \varepsilon)^2}{[1 + (\kappa - 1) * (1 + \varepsilon)^3]^2} * \frac{1}{h_0} \dots (40).$$

Pro $\varepsilon = 0$ (tj. $h = h_0$) je tuhost dána vztahem:

$$k(0) = -3 * p_c * A * k_F * \frac{(\kappa - 1)}{\kappa^2} * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \left(1 - \frac{1}{\kappa}\right) \dots \dots \dots (41)$$

Obdobně se stanoví závislost proudu na relativním posunutí dosazením

$$p = \frac{p_c}{1 + \left(\frac{p_c}{p_0} - 1\right)(1 + \varepsilon)^3} \dots \dots \dots (29) \text{ do } Q = p * G * k_Q \dots \dots \dots (13)$$

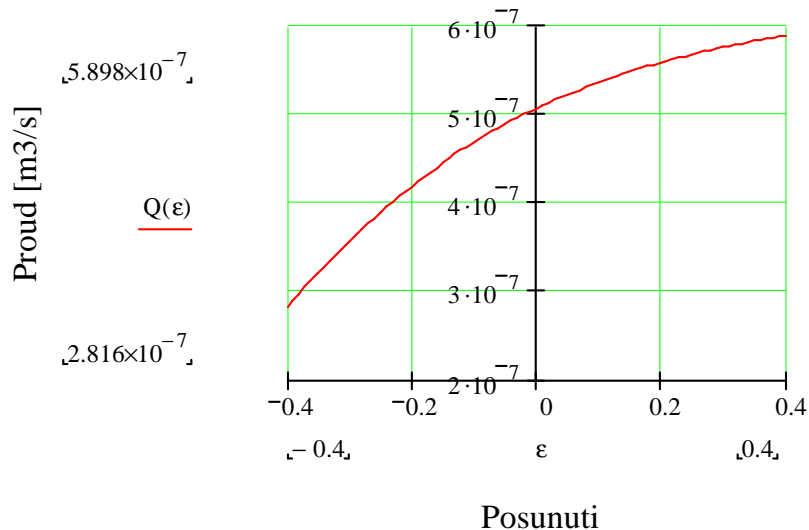
$$Q = p * G * k_Q \dots \dots \dots (13)$$

$$Q = \frac{p * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_Q \dots \dots \dots (42)$$

Pro $\varepsilon = 0$ je $p = p_0$ a proud:

$$Q_0 = \frac{p_0 * h_0^3}{12 * \eta} * k_Q \dots \dots \dots (43)$$

Pro mezní hodnoty posunutí $\varepsilon \in \langle \varepsilon_1; \varepsilon_2 \rangle$ se stanoví mezní hodnoty proudu Q (Obr. 7)

Obr. 7 - Proudová charakteristika ložiska s regulací GR = konst.

Třecí síla ložiska se určuje pro tyto veličiny:

E ..... poměrné posunutí pro zatížení $F(\epsilon)$

v_1 ..... rychlost ložiska vzhledem k vedení (tj. rychlost saní) při max. zatížení $F(\epsilon_1)$

$$F_T = \frac{A - A_k}{h_0(1 + \epsilon)} \eta * v_1 \dots \dots \dots (44)$$

Součinitel tření ve vedení je dán vztahem:

$$f_v = \frac{F_T}{F(\epsilon)} \dots \dots \dots (45)$$

Třecí výkon ložiska se přemění v teplo:

$$P_T = F_T * v_1 \dots \dots \dots (46)$$

Hydraulický výkon ložiska - přemění se v teplo:

$$P(\epsilon) = Q(\epsilon) * p(\epsilon) \dots \dots \dots (47)$$

Dosazením $Q = \frac{p * h_0^3 * (1 + \epsilon)^3}{12 * \eta} * k_Q \dots \dots \dots (42)$, $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots \dots (21)$ a

$$p = \frac{P_c}{1 + (\kappa - 1)(1 + \epsilon)^3} \dots \dots \dots (35):$$

$$P(\epsilon) = \left(\frac{P_c}{1 - (\kappa - 1)(1 + \epsilon)^3} \right)^2 * G_0 (1 + \epsilon)^3 k_Q \dots \dots \dots (48)$$

Výkon čerpadla vztažený na 1 ložisko:

$$P_{cL} = p_c * Q(\epsilon) \dots \dots \dots (49)$$

Př.: 1 - Charakteristika hydrostatického rovinného ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$

Dáno:

Šířka ložiska	$B_1 = 200 \text{ mm}$
Délka ložiska	$L_1 = 600 \text{ mm}$
Šířka komory	$b_1 = 143 \text{ mm}$
Délka komory	$l_1 = 543 \text{ mm}$
Předpětí ložiska	$F_0 = 26 \text{ kN}$
Max. zatížení ložiska	$F_M = 64 \text{ kN}$
Kinematická viskozita oleje	$\nu = 6,8 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03 \text{ mm}$
Rozsah přípustného relativního posunutí tělesa ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle -0,4; +0,4 \rangle$
Max. rychlost ložiska vzhledem k vedení při relativním posunutí ε_1	$v_1 = 10 \text{ m} \cdot \text{min}^{-1}$
Vnitřní průměr kapiláry	$d_R = 0,8 \text{ mm}$

Stanovit:

- Tlak oleje na čerpadle p_c
- Délku kapiláry l_R
- Silovou charakteristiku ložiska - max. a minimální zatížení F_1, F_2
- Tlakovou charakteristiku - max. a minimální tlaky p_1, p_2
- Max. hodnotu relativního posunutí ε_M
- Proudovou charakteristiku ložiska - počáteční, max. a min. průtok oleje ložiskem
- Q_0, Q_1, Q_2
- Počáteční tuhost ložiska $k(0)$
- Třecí sílu, součinitel tření, třecí a hydraulický výkon ložiska, výkon čerpadla vztahovaný na ložisko

$A = L_1 * B_1$ ..... (15) .... plocha ložiska:

$$A = 0,12 \text{ m}^2$$

$$k_F = \frac{L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1}{6 * L_1 * B_1}$$

..... (19) .... součinitel únosnosti ložiska:

$$k_F = 0,818$$

$$p_0 = \frac{F_0}{A * k_F}$$

..... (22) .... počáteční tlak v komoře:

$$p_0 = 0,265 \text{ MPa}$$

$$p_M = \frac{F_M}{A * k_F}$$

..... (23) ... max. tlak v komoře:

$$p_M = 0,652 \text{ MPa}$$

$$\eta = \rho * \nu$$

..... (3) .... dynamická viskozita oleje:

$$\eta = 0,061 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-1} \cdot \text{s}^{-1}$$

Dosažením $\varepsilon = \varepsilon_1 = -0,4$, $p = p_M = 0,652 \text{ MPa}$, $p_0 = 0,265 \text{ MPa}$ do vztahu

$$p_{c1} = \frac{p_M \left((1 + \varepsilon_1)^3 - 1 \right)}{p_0 (1 + \varepsilon_1)^3 - 1} \dots\dots\dots (30) \text{ se určí min. hodnota tlaku čerpadla:}$$

$$p_c = 1,09 \text{ MPa}$$

Kontrola tlaku čerpadla vzhledem k zvednutí ložiska na hodnotu vůle h_0 při max. zatížení F_M dle vztahů: $A_k = l_1 * b_1 \dots\dots\dots (33)$,

$$A_k = 0,077 \text{ m}^2$$

$$p_{cz} = \frac{F_M}{A_k} \dots\dots (32)$$

$$P_{cz} = 0,82 \text{ MPa}$$

$$p_c = \max(p_{c1}, p_{cz}) \dots\dots\dots (31)$$

Volba tlaku čerpadla:

$$p_c = 1,1 \text{ MPa}$$

Tím je určena konstanta pro stanovení vodivosti kapiláry dle vztahů:

$$\kappa = \frac{p_c}{p_0} \dots\dots\dots (34):$$

$$\kappa = 4,15$$

Tato konstanta závisí zřejmě na poměru $\frac{p_M}{p_0} = \frac{F_M}{F_0}$, v případě nízkých hodnot $\frac{p_M}{p_0}$ se volí $\kappa \geq 1,5$.

Max. hodnota relativního posunutí ε_M se určí ze vztahu $p = \frac{p_c}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots (35)$ pro $p = p_M$ a stanovené hodnoty $p_c = 1,09 \text{ MPa}$ a $\kappa = 4,15$ tj.:

$$\varepsilon_M = \left(\left(\frac{p_c}{p_M} - 1 \right) \frac{1}{\kappa - 1} \right)^{\frac{1}{3}} - 1$$

$$\varepsilon_M = -0,398$$

$$G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots\dots (21) \dots\dots \text{hydraulická vodivost ložiska:}$$

$$G_0 = 3,676e - 14 \text{ kg}^{-1} \cdot \text{m}^4 \cdot \text{s}$$

$$G_R = \frac{G_0}{\kappa - 1} * k_Q \dots\dots\dots (36) \dots\dots \text{vodivost kapiláry:}$$

$$G_R = 6,036e - 13 \text{ kg}^{-1} \cdot \text{m}^4 \cdot \text{s}$$

Kde je $k_Q = 2 \left(\frac{L_1 + l_1}{L_1 - l_1} + \frac{B_1 + b_1}{B_1 - b_1} \right) \dots\dots\dots (12)$.

$$l_R = \frac{\pi * d_R^4}{128 * \eta * G_R} \dots\dots (38):$$

Délka kapiláry se poté stanoví ze vztahu

$l_R = 271 \text{ mm}$

Max. a min. tlak v komoře se stanoví pro $\varepsilon = \varepsilon_1 = -0,4, \varepsilon = \varepsilon_2 = 0,4$, ze vztahu

$$p = \frac{P_c}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (35):$$

$p_1 = 0,654 \text{ MPa}$
$p_2 = 0,114 \text{ MPa}$

Obdobně se stanoví max. a min. zatížení ložiska ze vztahu

$$F = \frac{p_c * A * k_F}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (39):$$

$F_1 = 64,3 \text{ kN}$
požadavek: $F_M = 64 \text{ kN}$
$F_2 = 11,2 \text{ kN}$

Tuhost ložiska při $\varepsilon = 0$ vyplývá ze vztahu

$$k(0) = -3 * p_c * A * k_F * \frac{(\kappa - 1)}{\kappa^2} * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \left(1 - \frac{1}{\kappa}\right) \dots (41)$$

$k(0) = 1975 \text{ kN / mm}$

Proud oleje procházející ložiskem se stanoví pro stavy $\varepsilon = \varepsilon_1 = -0,4, \varepsilon = 0, \varepsilon = \varepsilon_2 = 0,4$

pomocí vztahů $k_Q = 2 \left(\frac{L_1 + l_1}{L_1 - l_1} + \frac{B_1 + b_1}{B_1 - b_1} \right) \dots\dots\dots (12)$

$k_Q = 52,1$
----

a dále $Q = \frac{p * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_Q \dots\dots\dots (42):$

$Q_1 = 0,016 \text{ l / min}$
$Q_0 = 0,03 \text{ l / min}$
$Q_2 = 0,036 \text{ l / min}$

Třecí síla ložiska ze vztahu $F_T = \frac{A - A_k}{h_0(1 + \varepsilon)} \eta * v_1 \dots (44)$, součinitel tření $f_v = \frac{F_T}{F(\varepsilon)} \dots (45)$

a třecí výkon ložiska $P_T = F_T * v_1 \dots (46)$, hydraulický výkon ložiska $P(\varepsilon) = Q(\varepsilon) * p(\varepsilon) \dots$

(47) i výkon čerpadla vztažený na 1 ložisko $P_{cL} = p_c * Q(\varepsilon) \dots (49):$

$F_T = 24 \text{ N}$
$f_v = 0,0004$
$P_T = 4 \text{ W}$
$P(\varepsilon_1) = 0,18 \text{ W}$
$P_{cL} = 0,6 \text{ W}$

1.4 Regulace prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst.}$)

Pro konstantní průtok do komory platí:

$$Q = p * G * k_Q \dots\dots\dots (50)$$

Kde je:

G [$\text{kg}^{-1} \cdot \text{m}^4 \cdot \text{s}^{-1}$]..... hydraulická vodivost ložiska
 p [MPa]..... tlak oleje v komoře ložiska

Při seřizování ložiska jsou dány tyto parametry:

h_0 [m] ..... počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0

F_0 [N] ..... předpětí ložiska

Při zatěžování ložiska je dáno:

F_M [N].....max. zatížení ložiska

Ze vztahu $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta}$ ..... (21), se stanoví počáteční hydraulická vodivost ložiska,

dle vztahu $p_0 = \frac{F_0}{A * k_F}$ ..... (22) počáteční tlak v komoře,

ze vztahu $p_M = \frac{F_M}{A * k_F}$ ..... (23) max. tlak v komoře,

ze vztahu $Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q$ ..... (24) proud ložiska.

Dosazením do $Q = p * G * k_Q$ ... (50) za $Q = Q_0$, $G = \frac{h^3}{12\eta}$ ..... (2), dále

$h = h_0 + \Delta$ ..... (27) a $\varepsilon = \frac{\Delta}{h_0}$ ... (28) se stanoví:

$$p = \frac{p_0}{\left(\frac{h}{h_0}\right)^3} = \frac{p_0}{(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (51)$$

Tento vztah určuje tlakovou charakteristiku ložiska (Obr. 8). Z této závislosti se stanoví max. posunutí ε_M dosazením těchto údajů:

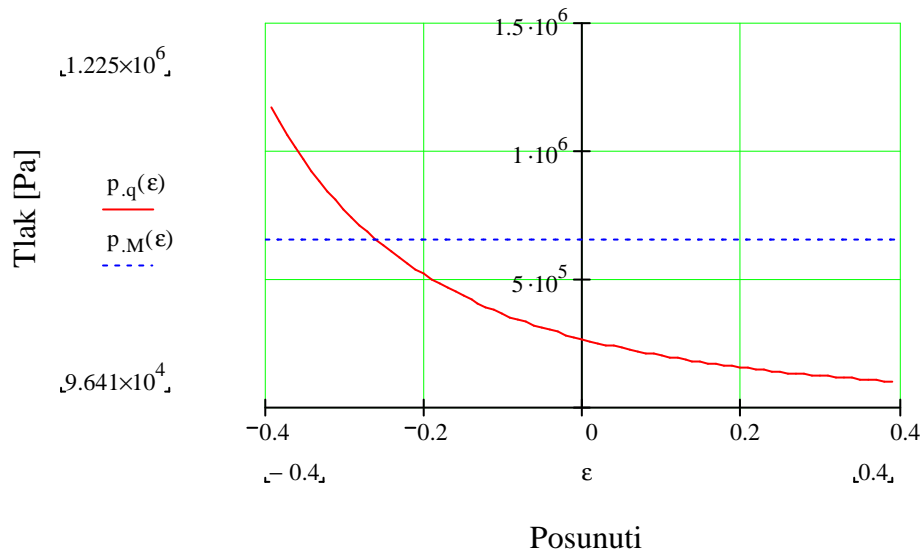
$p = p_M$ (ze vztahu $p_M = \frac{F_M}{A * k_F}$ ..... (23)), dále

p_0 (ze vztahu $p_0 = \frac{F_0}{A * k_F}$ ..... (22)):

$$\varepsilon_M = \left(\frac{p_0}{p_M}\right)^{\frac{1}{3}} - 1 \dots\dots\dots (52)$$

Krajní hodnoty relativního posunutí tělesa ložiska od počáteční polohy (h_0) $\varepsilon \in \langle \varepsilon_1; \varepsilon_2 \rangle$ se následně stanoví takto:

$\varepsilon_1 < \varepsilon_M$ .....zaokrouhlení na 1. desetinné místo
 $\varepsilon_2 = -\varepsilon_1$

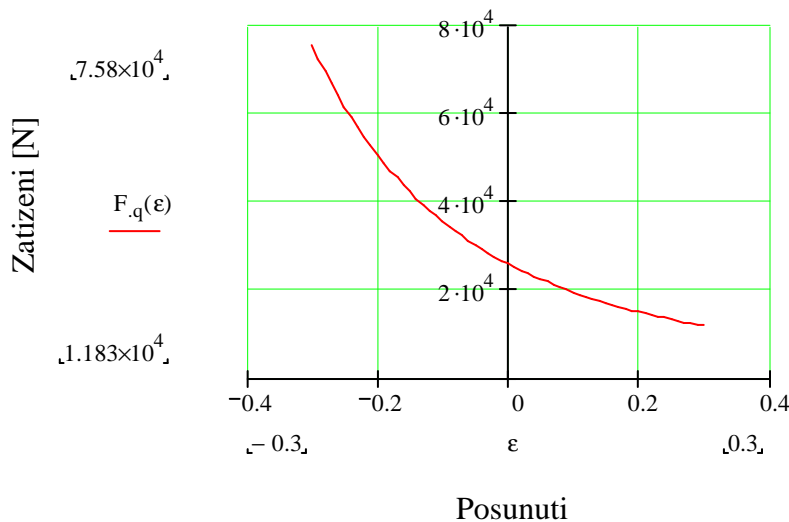
Obr. 8 - Tlaková charakteristika ložiska s regulací Q = konst.

$$p = \frac{P_0}{\left(\frac{h}{h_0}\right)^3} = \frac{P_0}{(1 + \varepsilon)^3}$$

Dosažením vztahu ..... (51) do $F = p * A * k_F$ ... (14)
se stanoví zatížení ložiska na relativním posunutí:

$$F = \frac{P_0 * A * k_F}{(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (52)$$

Pro mezní hodnoty posunutí ε se stanoví mezní hodnoty zatížení F .

Obr. 9 - Silová charakteristika ložiska s regulací Q = konst.

Tuhost ložiska se stanoví derivací vztahu $F = \frac{P_0 * A * k_F}{(1 + \varepsilon)^3}$ ..... (53) a $\varepsilon = \frac{\Delta}{h_0}$ .... (28)

$$k(\varepsilon) = \frac{dF_k}{d\Delta} = -3 * \frac{p_0 * A * k_F}{(1 + \varepsilon)^4 * h_0} \dots\dots\dots (53)$$

Pro $\varepsilon = 0$ (tj. $h = h_0$) je tuhost dána vztahem:

$$k(0)_Q = -3 * p_0 * A * k_F * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \dots\dots\dots (54)$$

Z porovnání se vztahem pro tuhost ložiska s regulací $G_R = \text{konst}$ vyplývá:

$$\frac{k(0)_Q}{k(0)} = \frac{\kappa}{\kappa - 1} \dots\dots\dots (55)$$

Tuhost ložiska s regulací $Q = \text{konst.}$ je zřejmě větší než ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$ Při shodném předpětí F_0 .

Tlak čerpadla

Pro regulaci $Q = \text{konst.}$ se obvykle používají proudové ventily. Jejich funkce je podmíněna minimálním tlakovým spádem 1MPa tj. tlak čerpadla je dán vztahem:

$$p_c = p(\varepsilon_1) + 1MPa \dots\dots\dots (56)$$

Př.: 2 - Charakteristika hydrostatického rovinného ložiska s regulací $Q = \text{konst.}$

Dáno:

Šířka ložiska	$B_1 = 200 \text{ mm}$
Délka ložiska	$L_1 = 600 \text{ mm}$
Šířka komory	$b_1 = 143 \text{ mm}$
Délka komory	$l_1 = 543 \text{ mm}$
Předpětí ložiska	$F_0 = 26 \text{ kN}$
Max. zatížení ložiska	$F_M = 64 \text{ kN}$
Kinematická viskozita oleje	$\nu = 6,8 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_{k0}	$h_0 = 0,03 \text{ mm}$

Stanovit:

- Tlak oleje na čerpadle p_c
- Silovou charakteristiku ložiska - max. a minimální zatížení F_1, F_2
- Max. hodnotu relativního posunutí ε_M
- Tlakovou charakteristiku - max. a minimální tlaky p_1, p_2
- Proud ložiska - Q_0
- Počáteční tuhost ložiska $k(0)_Q$ a porovnání s tuhostí ložiska $k(0)$ s regulací $G_R = \text{konst}$

Shodně jako u ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$

$$A = L_1 * B_1 \dots\dots\dots (15) \dots \text{plocha ložiska:}$$

$$A = 0,12 \text{ m}^2$$

$$k_F = \frac{L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1}{6 * L_1 * B_1} \dots\dots (19) \dots\dots \text{součinitel únosnosti ložiska:}$$

$$k_F = 0,818$$

$$p_0 = \frac{F_0}{A * k_F} \dots\dots\dots (22) \text{ počáteční tlak v komoře:}$$

$$p_0 = 0,265 \text{ MPa}$$

$$p_M = \frac{F_M}{A * k_F} \dots\dots\dots (23) \dots \text{max. tlak v komoře:}$$

$$p_M = 0,652 \text{ MPa}$$

$$\eta = \rho * \nu \dots\dots\dots (3) \dots \text{dynamická viskozita oleje:}$$

$$\eta = 0,061 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-1} \cdot \text{s}^{-1}$$

Ze vztahu $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots\dots\dots (21)$ se stanoví počáteční hydraulická vodivost ložiska,

ze vztahu $k_Q = 2 \left(\frac{L_1 + l_1}{L_1 - l_1} + \frac{B_1 + b_1}{B_1 - b_1} \right) \dots\dots\dots (12)$ se stanoví součinitel průtoku ložiskem a

poté ze vztahu $Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots\dots\dots (24)$ proud ložiska:

$$Q_0 = 0,03 \text{ l/min}$$

Volba regulačního prvku z katalogu [4]:

Regulační ventil	2 FRM6A
Regulační rozsah proudu	$q_v = 0,015 - 0,2 \text{ l/min}$

$$\varepsilon_M = \left(\frac{p_0}{p_M} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 \dots\dots\dots (52):$$

$$\varepsilon_M = -0,259$$

Krajní hodnoty relativního posunutí tělesa ložiska od počáteční polohy (h_0) $\varepsilon \in \langle \varepsilon_1; \varepsilon_2 \rangle$ se poté stanoví takto:

$$\varepsilon = \langle -0,3; +0,3 \rangle$$

$$p = \frac{p_0}{\left(\frac{h}{h_0} \right)^3} = \frac{p_0}{(1 + \varepsilon)^3}$$

Dosažením krajních hodnot ε do tlaku v komoře ložiska: $\dots\dots\dots (51)$ se stanoví krajní hodnoty

$$p_1 = 0,77 \text{ MPa}$$

$$p_2 = 0,1 \text{ MPa}$$

Obdobně se stanoví hodnoty zatížení ložiska ze vztahu $F = p * A * k_F \dots\dots (14)$:

$$F_1 = 76 \text{ kN}$$

$$F_2 = 11,8 \text{ kN}$$

Tuhost při $\varepsilon = 0$ vyplývá ze vztahu $k(0)_Q = -3 * p_0 * A * k_F * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \dots (55)$:

$$k(0)_Q = 2600 \text{ kN/mm}$$

Porovnání tuhostí dle vztahu $\frac{k(0)_Q}{k(0)} = \frac{\kappa}{\kappa - 1} \dots\dots\dots (56)$:

$$\frac{k(0)_e}{k(0)} = \frac{4,15}{3,15} = 1,31$$

Tlak čerpadla při užití proudového ventilu je dán vztahem

$$p_c = p(\varepsilon_1) + 1 \text{MPa} \dots\dots\dots (57):$$

$$p_c = 1,7 \text{MPa}$$

1.5 Vliv změny teploty na charakteristické parametry ložiska

Při nárůstu teploty viskozita oleje klesá, což při dané tloušťce olejového filmu ovlivňuje

$$G = \frac{h^3}{12\eta}$$

vodivost spáry ložiska dle vztahu .... (2). K tomuto jevu dochází především při rozběhu stroje, když se počáteční nízká teplota odpovídající okolí zvyšuje na provozní hodnotu.

1.5.1 Systém s kapilárou (konstantní hydraulická vodivost $G_R = \text{konst.}$)

Ze vztahů $(p_c - p) * G_R = Q_k = p * G * k_Q \dots\dots\dots (20)$, $G = \frac{h^3}{12\eta} \dots\dots\dots (2)$,

$$G_R = \frac{\pi * d_R^4}{128 * \eta * l_R} \dots\dots\dots (37) \text{ vyplývá:}$$

$$h^3 = \frac{12\eta}{k_Q} \left(\frac{p_c}{p} - 1 \right) * \frac{\pi d_R^4}{128\eta * l_R}$$

V tomto výrazu se zřejmě zkrátí η , $p = \text{konst}$ dle $F = p * A * k_F \dots\dots\dots (14)$ tj.: $h = \text{konst.}$ – nedojde tedy ke změně tloušťky olejového filmu při změně viskozity.

1.5.2 Systém s regulací prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst}$)

Ze vztahů $Q = p * G * k_Q \dots\dots\dots (50)$, $G = \frac{h^3}{12\eta} \dots\dots\dots (2)$,

pro $Q = Q_0 = \text{konst}$, $p = \text{konst.}$ se stanoví:

$$h^3 = \frac{12\eta * Q_0}{p * k_Q}$$

Z tohoto výrazu vyplývá, že změna viskozity způsobí změnu tloušťky olejového filmu. Vzhledem k tomu, že viskozita závisí na teplotě, dochází během náběhu hydrostatiky na provozní teplotu k poklesu tloušťky olejového filmu a tím ke změně polohy skupiny uložené na hydrostatickém vedení.

Ze předchozích vztahů vyplývá po dosazení výrazu pro vodivost při teplotách t_1 , t_2 :

$$Q = p * G_{t_1} * k_Q = p * G_{t_2} * k_Q$$

$$G_{t_1} = G_{t_2}$$

$$\frac{12\rho v_{t_1}}{h_{t_1}^3} = \frac{12\rho v_{t_2}}{h_{t_2}^3}$$

$$\frac{h_{t2}^3}{h_{t1}^3} = \frac{v_{t2}}{v_{t1}} \dots\dots\dots (57)$$

1.6 Optimální rozměry rovinného hydrostatického ložiska obdélníkového tvaru

Projekt stroje určuje druhy vedení (kluzné, valivé a hydrostatické), počet drah jednotlivých vedení a jejich rozměry. Pro přímočaré vedení otočného stolu (Obr. 10) je to:

- $i = 2$ ..... počet druhů: vedení valivé (rov. Y, Z), vedení hydrostatické (rov. X, Y)
- $n_D = 5$ ..... počet drah hydrostatického vedení
- L_v [m] ..... délka dráhy hydrostatického vedení
- B_l [m] ..... šířka dráhy hydrostatického vedení tj. šířka hydrostatického ložiska
- $n_K = 4 - 5$ ..... počet hydrostatických ložisek na 1 dráze

Z těchto údajů se stanoví:

- délka ložiska

$$L_1 = \frac{L_v}{n_K} \dots\dots\dots (58)$$

- součinitel vnějších rozměrů ložiska

$$\delta = \frac{B_1}{L_1} \dots\dots\dots (59)$$

Tab. 1 - Optimální šířka komory [9]

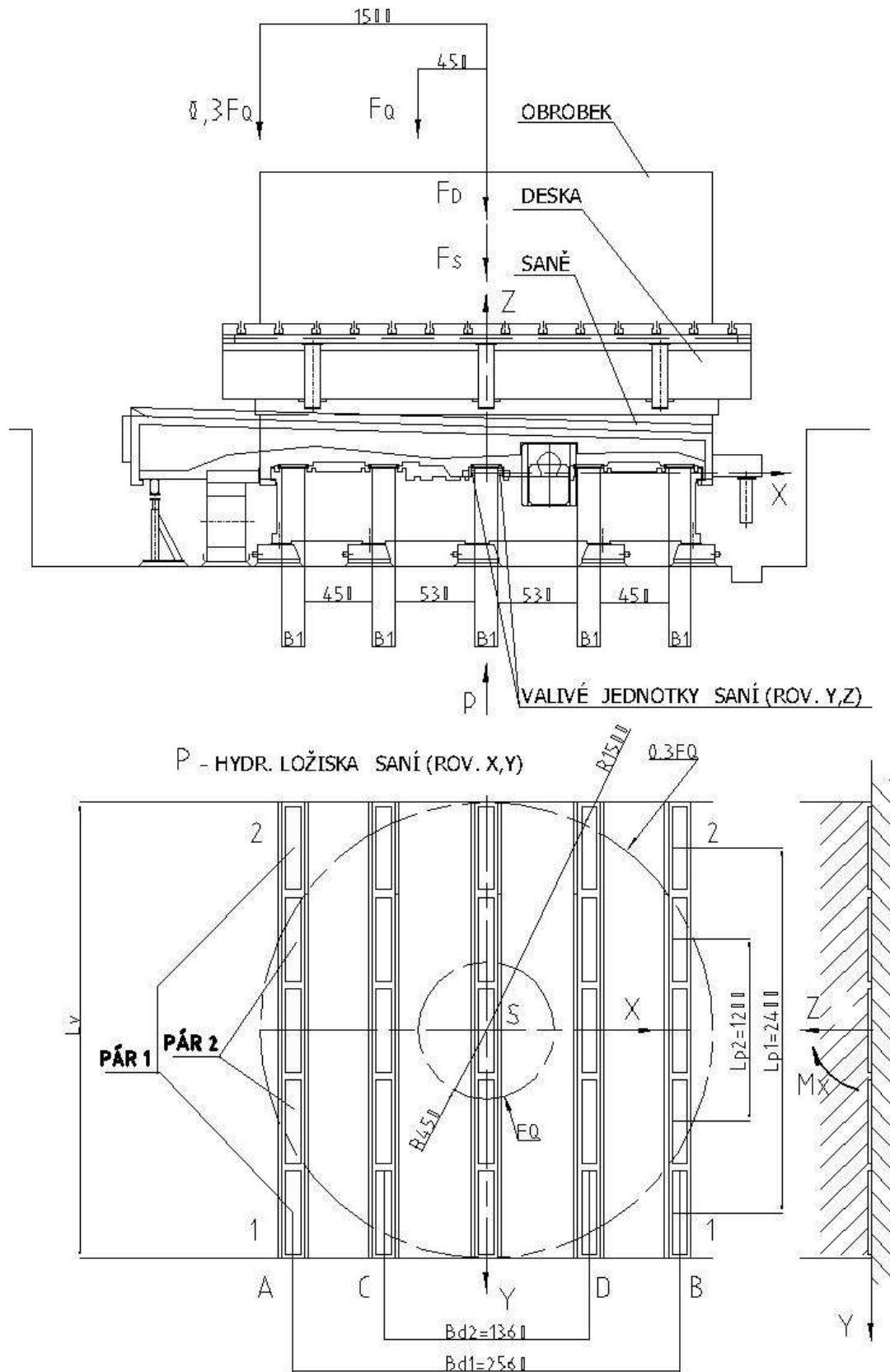
$\delta = \frac{B_1}{L_1}$	1	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{5}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{6}$
$\lambda = \frac{b_1}{B_1}$	0,57	0,49	0,45	0,42	0,42	0,39

- součinitel šířky komory ložiska

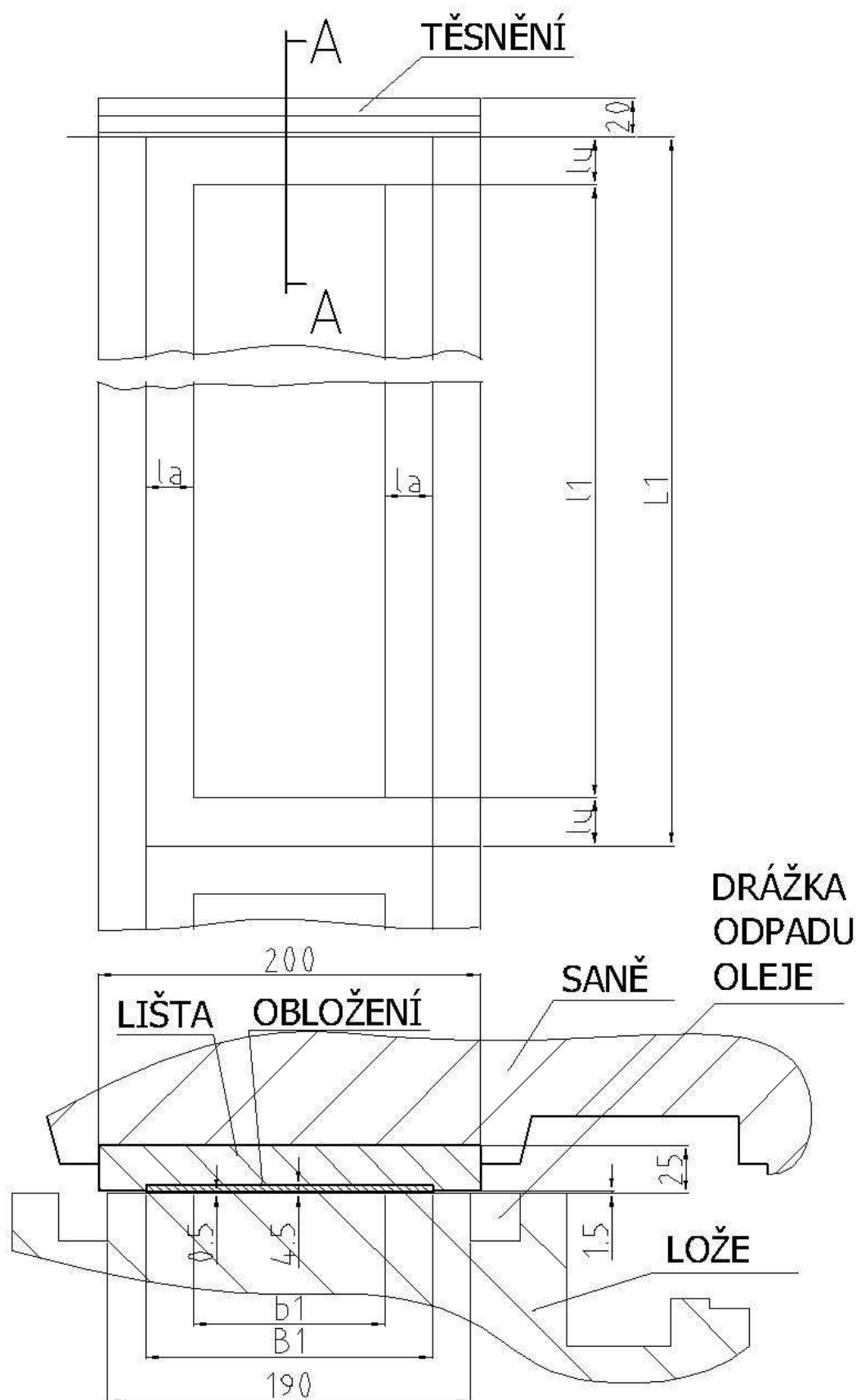
$$\lambda = \frac{b_1}{B_1} \dots\dots\dots (60)$$

Z tohoto vztahu a hodnoty λ z

Tab. 1 se následně stanoví optimální šířka komory b_1 . Kriteřiem pro optimalizaci je minimální hydraulický výkon ložiska.

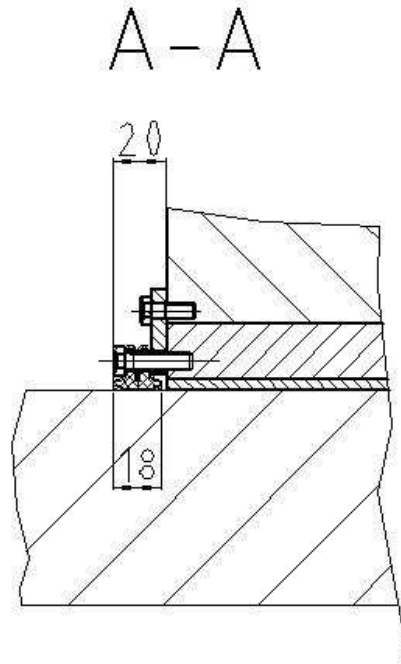

Obr. 10 - Hydrostatické vedení saní otočného stolu [5]

Obr. 11- Hydrostatické ložisko rovinné-optimalizace rozměrů

Obr. 12 - Těsnění rovinného hydrostatického ložiska

Ze vztahů $l_a = \frac{B_1 - b_1}{2}$ ... (4), $l_u = \frac{L_1 - l_1}{2}$ .....(5) a $l_a = l_u$ se stanoví délka komory:

$$l_1 = L_1 - B_1 + b_1 \dots \dots \dots (61)$$

Obvykle se olej z hydrostatických ložisek odvádí do odpadních drážek v loži (Obr. 11), čelní plochy ložisek se utěšňují (Obr. 12).

Př.: 3 - Optimalizace rovinného ložiska pro přímočaré vedení

Dáno:

Délka vedení	$L_v = 3\ 000\ mm$
Šířka ložiska	$B_l = 150\ mm$
Počet ložisek na vodící dráze	$n_K = 5$

Obr. 10-Hydrostatické vedení saní otočného stolu [5]

Obr. 11- Hydrostatické ložisko rovinné-optimalizace rozměrů

Stanovit:

- rozměry ložiska L_l , b_l , součinitele únosnosti k_F a vodivosti ložiska k_Q a plochu ložiska A_l

$$Z \quad L_l = \frac{L_v}{n_K} \dots \dots \dots (59):$$

$L_l = 600\ mm$

$$Z \quad \delta = \frac{B_l}{L_l} \dots \dots \dots (60)$$

$$\lambda = \frac{b_l}{B_l} \dots \dots \dots (61)$$

$\delta = 0,25$

Z

Tab. 1:

	$\lambda = 0,394$
Z $\lambda = \frac{b_1}{B_1}$ ..... (61):	
$b_1 = \lambda * B_1$ ..... (62)	$b_1 = 59 \text{ mm}$
Z $l_1 = L_1 - B_1 + b_1$ ..... (62):	$l_1 = 510 \text{ mm}$
Z $A = L_1 * B_1$ ..... (15):	$A = 0,09 \text{ m}^2$
Z $k_Q = 2 \left(\frac{L_1 + l_1}{L_1 - l_1} + \frac{B_1 + b_1}{B_1 - b_1} \right)$ .....(12) a	
$k_F = \frac{L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1}{6 * L_1 * B_1}$ .....(19):	$k_Q = 29$
	$k_F = 0,652$

1.7 Stanovení zatížení ložiska z celkového zatížení vedení

Zatížení ložiska se určuje z těchto předpokladů:

- Počátek soustavy souřadnic vedení (X, Y, Z) je umístěn ve středu pružnosti rovinných ložisek - těžišti obrazce (Obr. 10)
- Zatížení se člení na konstantní, které vytvářejí předpětí a proměnné. Působíště sil je obecně mimo střed pružnosti.

Př.: 4 - Zatížení rovinného hydrostatického ložiska

Dáno:

Tíha saní stolu	$F_S = 100 \text{ kN}$
Tíha desky stolu	$F_D = 550 \text{ kN}$
Působíště předepínacích sil je ve středu pružnosti obrazce ložisek	$r_I = 0 \quad 0 \quad 0$
Proměnné zatížení:	
• Max. tíha obrobku	$F_Q = 950 \text{ kN}$
• Vektor tíhy obrobku	$F_2 = 0 \quad 0 \quad -F_Q$
• Působíště tíhy obrobku	$r_2 = -450 \quad 0 \quad 0 \text{ mm}$
Počet ložisek na vodící dráze	$n = 5$
Počet vodících drah	$n_D = 5$
Rozměry a součinitelé ložiska	Př. 3
Obr. 10 - Hydrostatické vedení saní otočného stolu [5]	
Obr. 11- Hydrostatické ložisko rovinné-optimalizace rozměrů	

Stanovit:

- Silové a tlakové předpětí ložiska F_0, p_0
- Silové a tlakové zatížení ložiska – max. $F_M, p_M, \min.F_m, p_m$

Předpětí vodicích drah:

$$F_{0c} = F_S + F_D \dots \dots \dots (63)$$

$F_{0c} = 650kN$

Předpětí ložiska:

$$F_0 = \frac{F_{0c}}{n * n_D} \dots \dots \dots (64)$$

$$p_0 = \frac{F_0}{A * k_F} \dots \dots \dots (22)$$

$F_0 = 26kN$
$p_0 = 0,45MPa$

Pozn.: Předpětí není ovlivňováno klopným momentem s ohledem na $r_I = 0 \ 0 \ 0$.

Proměnné zatížení vodicích drah:

- Zatížení vektorem proměnné síly

$F_2 = 0 \ 0 \ -950kN$

- Zatížení klopným momentem

$$M_2 = r_2 * F_2 \dots \dots \dots (65)$$

$M_2 = 0 \ -427,5 \ 0kNm$

Zatížení krajních ložisek drah A, B, C, D od složky M_x vektoru M_2 :

$$F_{Mx} = \frac{M_{2x}}{n_D} \frac{L_{p1}}{L_{p1}^2 + L_{p2}^2} \dots \dots \dots (66)$$

$F_{Mx} = 0$

Zatížení drah A, B od složky F_z vektoru F_2 a složky M_y vektoru M_2 :

$$F_A = \frac{F_z}{n_D} + M_y \frac{B_{D1}}{B_{D1}^2 + B_{D2}^2} \dots \dots \dots (67)$$

$F_A = -320,2kN$

$$F_B = \frac{F_z}{n_D} - M_y \frac{B_{D1}}{B_{D1}^2 + B_{D2}^2} \dots \dots \dots (68)$$

$F_B = -59,7kN$

Zatížení koncových protilehlých ložisek dráhy A:

$$F_{A1} = \frac{F_A}{n} + F_{Mx} \dots \dots \dots (69)$$

$F_{A1} = -64kN$

$$F_{A2} = \frac{F_A}{n} - F_{Mx} \dots \dots \dots (70)$$

$$F_{A2} = -64 \text{ kN}$$

Zatížení koncových protilehlých ložisek dráhy B:

$$F_{B1} = \frac{F_B}{n} + F_{Mx} \dots\dots\dots (71)$$

$$F_{B1} = -12 \text{ kN}$$

$$F_{B2} = \frac{F_B}{n} - F_{Mx} \dots\dots\dots (72)$$

$$F_{B2} = -12 \text{ kN}$$

Max. a min. hodnoty proměnného zatížení ložiska:

- Max. zatížení

$$F_{\max} = \min(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (73)$$

$$F_{\max} = -64 \text{ kN}$$

- Min. zatížení

$$F_{\min} = \max(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (74)$$

$$F_{\min} = -12 \text{ kN}$$

Max. a min. hodnoty celkového zatížení ložiska:

- Max. zatížení

$$F_M = F_0 - F_{\max} \dots\dots\dots (75)$$

$$F_M = 90 \text{ kN}$$

- Min. zatížení

$$F_m = F_0 - F_{\min} \dots\dots\dots (76)$$

$$F_m = 38 \text{ kN}$$

Max. tlak v ložisku je poté dán vztahem $p_M = \frac{F_M}{A * k_F} \dots\dots (23)$

$$p_M = 4,5 \text{ MPa}$$

Obdobně při dosazení F_m :

$$p_m = 4,5 \text{ MPa}$$

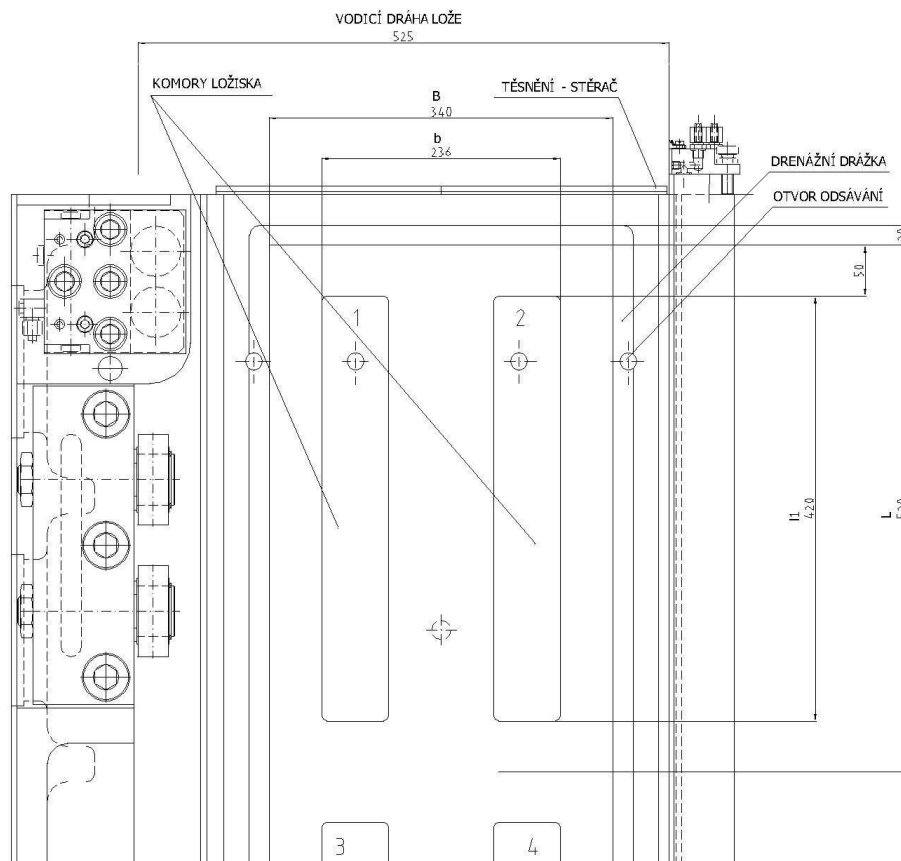
1.8 Hydrostatická rovinná ložiska s odsáváním odpadního oleje

Ložiska s odpadem oleje do drážek lože (Obr. 11) jsou jednoduchá – olej vytékající z ložisek se svádí drážkami do nádrže přečerpávacího agregátu a odtud pak přes filtraci do vlastního agregátu hydrostatiky. Odpadní olej je chráněn teleskopickým krytím proti průniku nečistot a chladicí kapaliny z pracovního prostředí. Ochrana proti pronikání řezné kapaliny je však často neúčinná, kapalina se mísí s olejem a způsobuje přepřívání nádrže agregátu hydrostatiky.

Tato závada se odstraní separací oleje od řezné kapaliny v hydraulickém agregátu což, však zvýší jeho technickou náročnost.

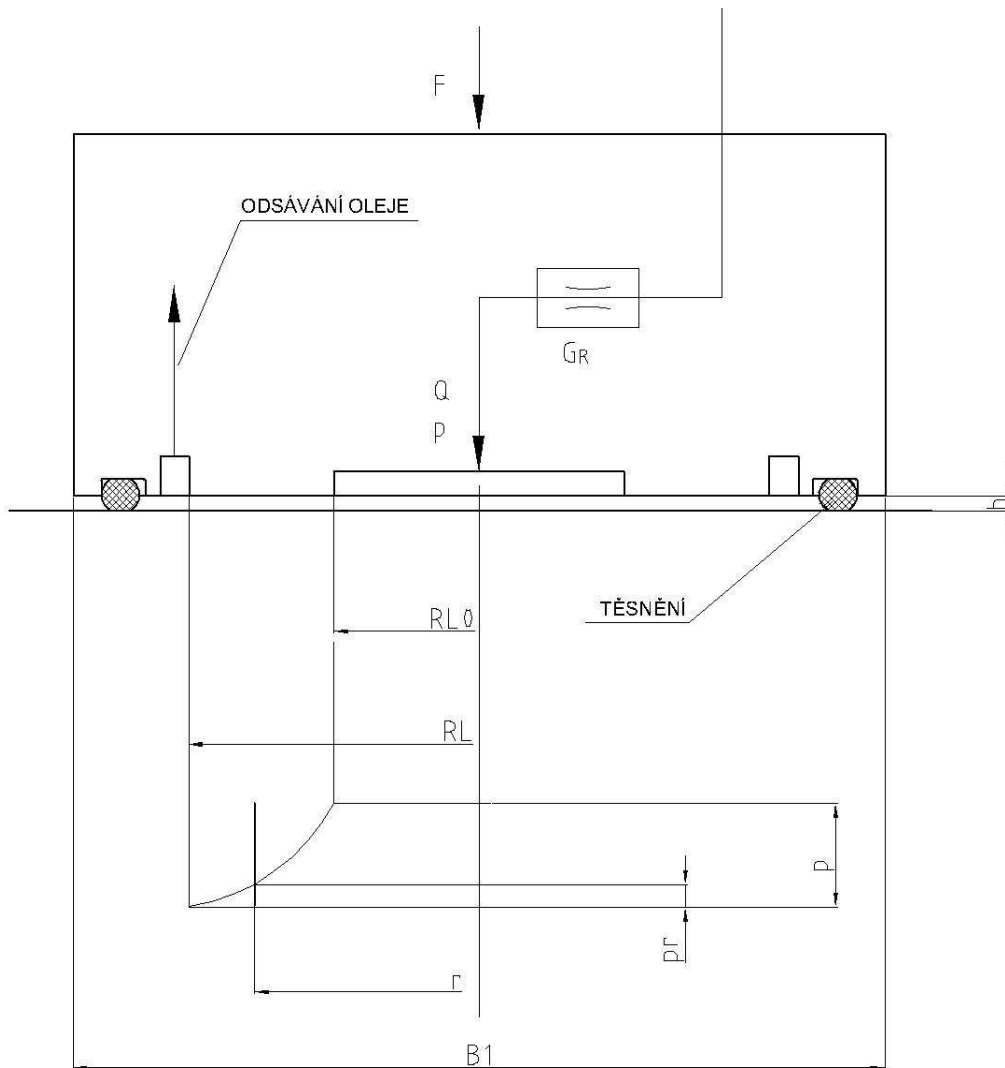
Řešením tohoto problému je konstrukce ložiska s odsáváním odpadního oleje. Existují tyto konstrukce:

- Drenážní drážka okolo všech ložisek bez těsnění vzhledem k okolí – nedostatkem je únik části oleje z drenážní drážky ložisek do svodových drážek lože
- Drenážní drážka kolem všech ložisek s těsněním vzhledem k okolí – odstraňuje nedostatek předchozího řešení – při obdélníkovém tvaru drenážní drážky se těsnění vyrábí slepením 4 přímých úseků stěrače [2] což zvyšuje pracnost a tím náklady
- Drenážní drážka kolem každého ložiska s těsněním vzhledem k okolí (Obr. 14) – těsnění je normalizované [1], ložiska jsou proto kruhového tvaru

Obr. 13 - Ložiska se společnou drenážní drážkou

1.9 Hydrostatické rovinné ložisko kruhového tvaru

Obr. 14 - Hydrostatické ložisko kruhového tvaru s těsněním

Hydrostatické ložisko kruhového tvaru (Obr. 14) je určeno těmito rozměry:

- R_{L0} [m]..... minimální poloměr ložiska
- R_L [m]..... poloměr ložiska

Poté platí pro plochy:

$$A = \pi R_L^2 \dots\dots\dots (77)$$

$$A_k = \pi R_{L0}^2 \dots\dots\dots (78)$$

Pro přehlednost se zavede vztah pro poměr jmenovitého k minimálnímu poloměru ložiska:

$$\rho_L = \frac{R_L}{R_{L0}} \dots\dots\dots (79)$$

Pro průtočné množství platí vztah:

$$Q = G * b * \frac{dp}{dx} \dots\dots\dots (80)$$

Do tohoto vztahu se dosadí:

$$x = r$$

$$b = 2\pi * r$$

Z výsledného výrazu se odvodí integrací tlak p_r v místě r a v komoře p :

$$p_r = \frac{Q}{G} * \frac{1}{2\pi} * \ln \frac{R_L}{r} \dots\dots\dots (81)$$

$$p = \frac{Q}{G} * \frac{1}{2\pi} * \ln \frac{R_L}{R_{L1}} = \frac{Q}{G} * \frac{1}{2\pi} * \ln \rho_L \dots\dots\dots (82)$$

Zatížení ložiska je dáno vztahem:

$$F = p * \pi * R_{L1}^2 + 2\pi * \int_{R_{L0}}^{R_L} p_r * r * dr \dots\dots\dots (83)$$

Po dosazení se stanoví:

$$F = p * \frac{\pi}{2} * \frac{R_L^2 - R_{L0}^2}{\ln \frac{R_L}{R_{L0}}} = p * \frac{A}{2} * \frac{1 - \frac{1}{\rho_L^2}}{\ln \rho_L} \dots\dots\dots (84)$$

Při využití vztahu $F = p * A * k_F \dots\dots (14)$, $k_F = \frac{A_e}{A} \dots\dots (16)$ a výrazu pro celkovou plochu ložiska $A = \pi R_L^2 \dots\dots (78)$ se stanoví součinitel únosnosti ložiska:

$$k_F = \frac{1 - \frac{1}{\rho_L^2}}{2 \ln \rho_L} \dots\dots\dots (85)$$

poté lze využít vztahy $p_0 = \frac{F_0}{A * k_F} \dots\dots (22)$ a $p_M = \frac{F_M}{A * k_F} \dots\dots (23)$

Z $p = \frac{Q}{G} * \frac{1}{2\pi} * \ln \frac{R_L}{R_{L1}} = \frac{Q}{G} * \frac{1}{2\pi} * \ln \rho_L \dots\dots\dots (83)$ se odvodí:

$$Q = p * G * \frac{2\pi}{\ln \rho_L} \dots\dots\dots (86)$$

Z vztahu $Q = p * G * k_Q \dots\dots\dots (13)$

se určí součinitel průtoku ložiskem:

$$k_Q = \frac{2\pi}{\ln \rho_L} \dots\dots\dots (87)$$

Optimalizace rozměrů ložiska se provádí podle kriteria minimálního ztrátového výkonu, který je dán vztahy:

$$F_T = \frac{A - A_k}{h_0(1 + \varepsilon)} \eta * v_1 \dots\dots\dots (44), \text{ tento vztah se upraví dosazením } A = \pi R_L^2 \dots (78) \text{ a}$$

$$A_k = \pi R_{L0}^2 \dots\dots\dots (79) \text{ tj.:$$

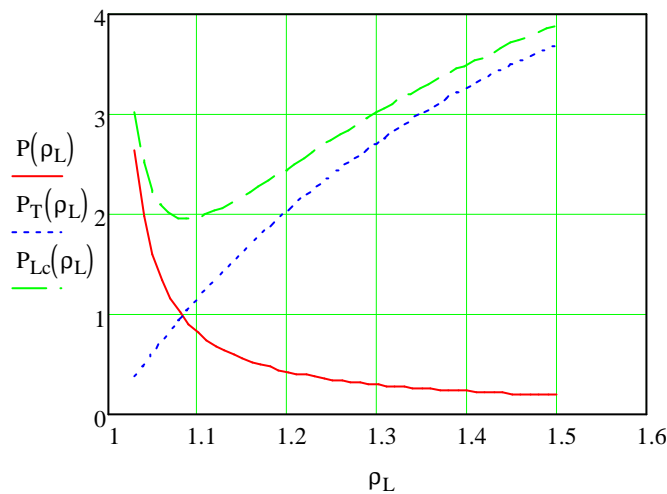
$$F_T = \frac{1 - \frac{1}{\rho_L^2}}{h_0(1 + \varepsilon)} A * \eta * v_1 \dots\dots\dots (88)$$

$$P_T = F_T * v_1 \dots\dots\dots (46), \quad P(\varepsilon) = \left(\frac{P_c}{1 - (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \right)^2 * G_0(1 + \varepsilon)^3 k_Q \dots\dots\dots (48)$$

$$k_Q = \frac{2\pi}{\ln \rho_L} \dots\dots\dots (88).$$

Celkový ztrátový výkon v ložisku při posunutí ε_1 , který závisí na ρ_L je dán vztahem:

$$P_{Lc}(\rho_L) = P_T(\rho_L) + P(\rho_L) = \eta * v_1^2 * A * \frac{1 - \frac{1}{\rho_L^2}}{h_0(1 + \varepsilon)} + \left(\frac{P_c}{1 - (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3} \right)^2 * G_0(1 + \varepsilon)^3 * \frac{2\pi}{\ln \rho_L} \dots\dots\dots (89)$$

Obr. 15 - Ztrátový výkon ložiska v závislosti na $\rho_L = \frac{R_L}{R_{L1}}$

Z grafu na Obr. 15 je zřejmý optimální poměr v rozsahu $\rho_L \in (1,1;1,4)$, který lze využít pro úvodní návrh ložiska. Přesná hodnota ρ_L se stanoví nalezením extrému tj.:

$$\frac{dP_{Lc}}{d\rho_L} = 0$$

který vede ke vztahu:

$$C * \ln \rho_L = \rho_L \dots\dots\dots (90)$$

Kde je:

$$C = \frac{v_1 * \sqrt{\eta * A \frac{2}{h_0(1+\varepsilon)}}}{\frac{p_c}{1+(\kappa-1)(1+\varepsilon)^3} * \sqrt{2\pi * G_0(1+\varepsilon)^3}}$$

Př.: 5 - Charakteristika hydrostatického rovinného ložiska kruhového tvaru s regulací
 $G_R = \text{konst.}$

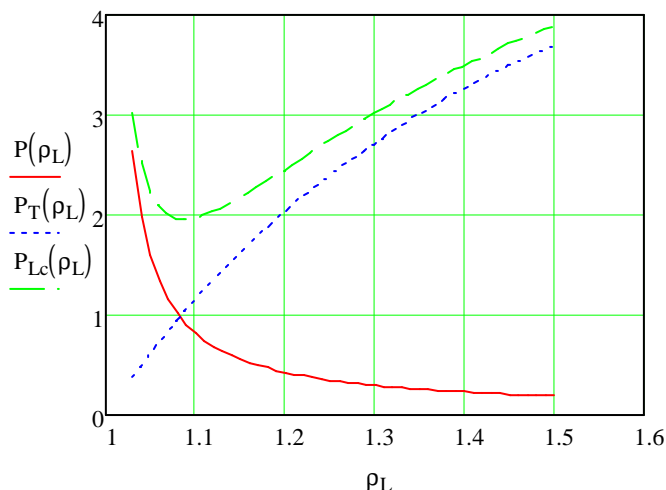
Dáno:

Šířka vedení	$B_1 = 200 \text{ mm}$
Délka ložiska	$L_1 = 200 \text{ mm}$
Poloměr ložiska (vnitřní poloměr odpadní drážky)	$R_L = 150 \text{ mm}$
Předpětí ložiska	$F_0 = 20 \text{ kN}$
Max. zatížení ložiska	$F_M = 60 \text{ kN}$
Kinematická viskozita oleje	$\nu = 6,8 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_{k0}	$h_0 = 0,03 \text{ mm}$
Rozsah relativního posunutí tělesa ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle -0,4; +0,4 \rangle$
Max. rychlost ložiska vzhledem k vedení při relativním posunutí ε_1	$v_1 = 10 \text{ m} \cdot \text{min}^{-1}$
Vnitřní průměr kapiláry	$d_R = 0,8 \text{ mm}$
Obr. 14 - Hydrostatické ložisko kruhového tvaru s těsněním	

Stanovit:

- Tlak oleje na čerpadle p_c
- Silovou charakteristiku ložiska - max. a minimální zatížení F_1, F_2
- Tlakovou charakteristiku - max. a minimální tlaky p_1, p_2
- Proudovou charakteristiku ložiska – počáteční průtok oleje ložiskem Q_0
- Počáteční tuhost ložiska $k(0)$

Z grafu na)

Obr. 15 - Ztrátový výkon ložiska v závislosti na $\rho_L = \frac{R_L}{R_{L1}}$ se zvolí:

$\rho_L = 1,4$

Ze vztahu $k_F = \frac{1 - \frac{1}{\rho_L^2}}{2 \ln \rho_L}$ ..... (86)

a vztahu $k_Q = \frac{2\pi}{\ln \rho_L}$ ..... (88) se poté stanoví:

$k_F = 0,728$
$k_Q = 18,6$

Ze vztahu $\rho_L = \frac{R_L}{R_{L0}}$ ..... (80) se stanoví:

$R_{L0} = 107mm$

Ze vztahu $A = \pi R_L^2$ ..... (78) se určí:

$A = 0,07m^2$

Ze vztahů $p_0 = \frac{F_0}{A * k_F}$ ..... (22) a $p_M = \frac{F_M}{A * k_F}$ .... (23) se stanoví předpětí a max. tlak v komoře:

$p_0 = 0,38 MPa$
$p_M = 1,16 MPa$

Ze vztahu $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta}$ ..... (21) a $Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q$ ..... (24) se stanoví proud ložiska:

$Q_0 = 0,016 l/min$

Při regulaci kapilárou se určí dosazením $\varepsilon = \varepsilon_1 = -0,4$, $p = p_M$ a p_0 do vztahu

$$p_{c1} = \frac{p_M \left((1 + \varepsilon_1)^3 - 1 \right)}{\frac{p_M}{p_0} (1 + \varepsilon_1)^3 - 1}$$

..... (30) min. hodnota tlaku čerpadla, po zaokrouhlení:

$p_{c1} = 2,7 MPa$

Kontrola tlaku čerpadla při zvedání saní ze stavu bez vůle (dosed):

$$p_{cz} = \frac{F_M}{A_k}$$

..... (32)

$$p_c = \max(p_{c1}, p_{cz})$$

..... (31)

$p_c = 2,7 MPa$

Vodivost kapiláry je poté dána vztahem $\kappa = \frac{p_c}{p_0}$ ..... (34):

$\kappa = 6,9$

Ze vztahu $F = \frac{p_c * A * k_F}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3}$ ..... (39) se stanoví:

$F_1 = 60,8kN$

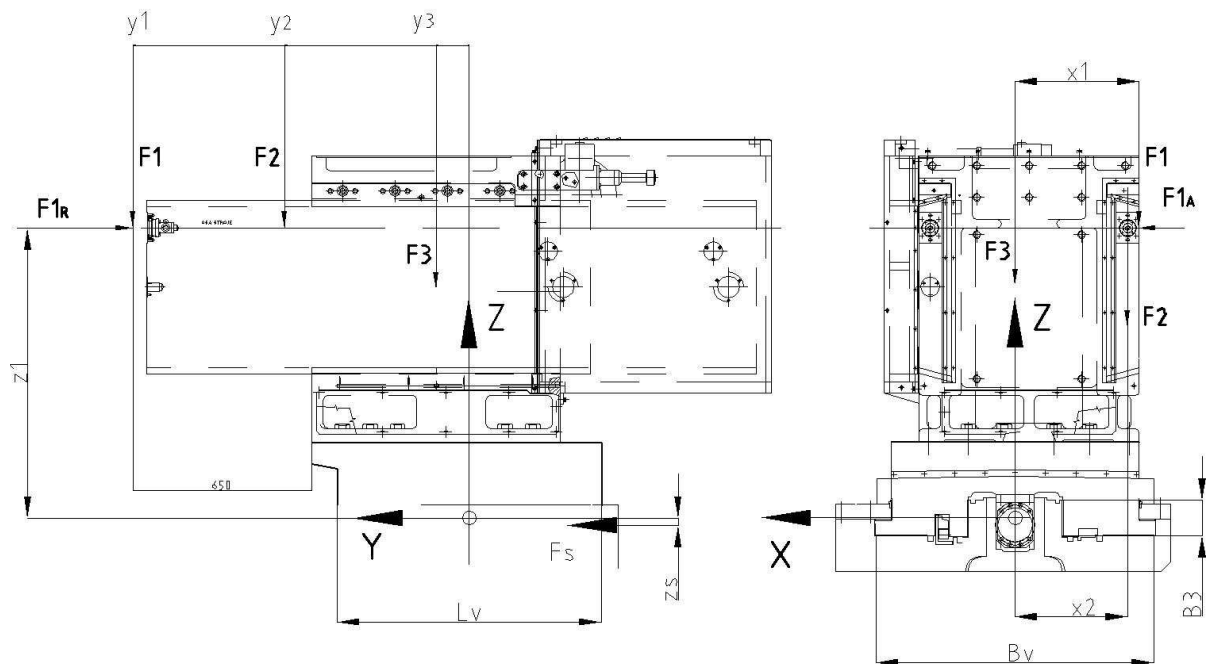
požadavek: $F_M = 60 \text{ kN}$
$F_2 = 8 \text{ kN}$

Ze vztahu $k(0) = -3 * p_c * A * k_F * \frac{(\kappa - 1)}{\kappa^2} * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \left(1 - \frac{1}{\kappa}\right) \dots (41):$

$k(0) = 1712 \text{ kN/mm}$

1.10 Hydrostatická ložiska vzájemně předepnutá

1.10.1 Zatížení a transformace sil do soustavy souřadnic vedení

Obr. 16 – Zatížení vedení

Vedení je určeno délkou L_v , šířkou B_v dále šířkou bočního vedení B_3 . Do těchto rozměrů se vloží systém souřadnic X, Y, Z . Vedení je zatíženo vektory řezné síly $F1$, tíhových sil $F2, F3$ a hnací síly F_s .

Transformace sil působících na těleso do počátku souřadnic spoje (X, Y, Z) se provádí

pro $i = 1, 2 \dots n$ takto:

- určením vektoru polohy sil

$$r_i = x_i \quad y_i \quad z_i \dots \dots \dots (91)$$

$$r_s = x_s \quad 0 \quad z_s \dots \dots \dots (92)$$

- určením vektorů sil

➤ vnější síly

$$F_i = F_{xi} \quad F_{yi} \quad F_{zi} \dots \dots \dots (93)$$

➤ hnací síla

$$F_s = 0 \quad \frac{-\sum F_{yi}}{\eta_v} \quad 0 \dots \dots \dots (94)$$

kde je $\eta_v = 0,95$ odhad účinnosti vedení.

- určením vektorů momentu v počátku souřadnic spoje (X, Y, Z):

$$M_i = r_i \times F_i \dots\dots\dots (95)$$

$$M_S = r_S \times S \dots\dots\dots (96)$$

Výpočet se provádí takto:

$$M_i = M_{i_x} \quad M_{i_y} \quad M_{i_z} \dots\dots\dots (97)$$

$$M_{i_x} = \text{determinant} \begin{matrix} y_i & z_i \\ F_{yi} & F_{zi} \end{matrix} \dots\dots\dots (98)$$

$$M_{i_y} = \text{determinant} \begin{matrix} z_i & x_i \\ F_{zi} & F_{xi} \end{matrix} \dots\dots\dots (99)$$

$$M_{i_z} = \text{determinant} \begin{matrix} x_i & y_i \\ F_{xi} & F_{yi} \end{matrix} \dots\dots\dots (100)$$

$$M_S = M_{S_x} \quad M_{S_y} \quad M_{S_z} \dots\dots\dots (101)$$

$$M_{S_x} = \text{determinant} \begin{matrix} 0 & z_S \\ F_S & 0 \end{matrix} \dots\dots\dots (102)$$

$$M_{S_y} = \text{determinant} \begin{matrix} z_S & x_S \\ 0 & 0 \end{matrix} \dots\dots\dots (103)$$

$$M_{S_z} = \text{determinant} \begin{matrix} x_S & 0 \\ 0 & F_S \end{matrix} \dots\dots\dots (104)$$

- stanovením celkových vektorů sil a momentů v počátku souřadnic spoje (X, Y, Z):

$$F_c = \sum_1^n F_i \dots\dots\dots (105)$$

$$M_c = \sum_1^n M_i + M_S \dots\dots\dots (106)$$

1.10.2 Zatížení párů vedení

Vedení se vyznačuje třemi páry vodicích ploch (A, B, C), každý pár je zatížen momentem a silou, které se odvodí z vektoru síly a momentu působících v počátku soustavy souřadnic. Soustava souřadnic se pokládá do os souměrnosti párů vodicích ploch.

Zatížení párů vodicích ploch se stanoví z těchto vztahů:

$$F_A = \frac{F_z}{2} - \frac{M_y}{B_x} \dots\dots\dots (107)$$

$$F_B = \frac{F_z}{2} + \frac{M_y}{B_x} \dots\dots\dots (108)$$

$$F_C = F_x \dots\dots\dots (109)$$

Kde B_x je vzdálenost vedení A – B:

$$B_x = B_v - \frac{B_1 + B_2}{2} \dots\dots\dots (110)$$

$$M_A = M_B = \frac{M_x}{2} \dots\dots\dots (111)$$

$$M_C = M_z \dots\dots\dots (112)$$

1.10.3 Zatížení dvojice předepnutých ložisek, maximální hodnota

Zatížení dvojice předepnutých ložisek je dáno vztahy:

- Ložiska vedení A a B:

$$F_{A1} = \frac{F_A}{n} + F_{Mx} \dots\dots\dots (113)$$

$$F_{A2} = \frac{F_A}{n} - F_{Mx} \dots\dots\dots (114)$$

$$F_{B1} = \frac{F_B}{n} + F_{Mx} \dots\dots\dots (115)$$

$$F_{B2} = \frac{F_B}{n} - F_{Mx} \dots\dots\dots (116)$$

Kde je F_{Mx} síla na vedeních A a B vyvolaná momentem M_x dle vztahu:

$$F_{Mx} = \frac{M_x}{2} \frac{L_{1.1}}{L_{1.1}^2 + L_{2.1}^2} \dots\dots\dots (117)$$

Míry $L_{1.1}$ a $L_{1.2}$ jsou vzdálenosti ložisek na vodicích plochách (Obr. 17) a jsou dány vztahy:

$$L_{1.1} = L_v - L_L \dots\dots\dots (118)$$

$$L_{1.2} = L_v - 2L_L \dots\dots\dots (119)$$

L_L ... délka ložiska

- Ložiska vedení C:

$$F_{C1} = \frac{F_C}{n} + F_{Mz} \dots\dots\dots (120)$$

$$F_{C2} = \frac{F_C}{n} - F_{Mz} \dots\dots\dots (121)$$

kde je F_{Mz} síla na vedení C vyvolaná momentem M_z dle vztahu:

$$F_{Mz} = M_z \frac{L_{1.1}}{L_{1.1}^2 + L_{2.1}^2} \dots\dots\dots (122)$$

n .....počet ložisek na vodicí dráze

Maximální zatížení dvojic ložisek se následně stanoví pomocí vztahů:

- Max. zatížení dvojice ložisek vedení A – B v záporném smyslu souřadnic (ε_1)

$$F_{1M} = \min(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (123)$$

- Max. zatížení dvojice ložisek vedení A – B v kladném smyslu souřadnic (ε_2)

$$F_{2M} = \max(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (124)$$

- Max. zatížení dvojice ložisek vedení C (mysl nerozhoduje)

$$F_{3M} = \max(|F_{C1}|, |F_{C2}|) \dots\dots\dots (125)$$

1.10.4 Rozměry a součinitelé ložisek

- F_i, F_{oi} [N] ..... zatížení i -tého ložiska
- h, h_0 [m] ..... tloušťka olejového filmu
- k_{Fi} [-] ..... součinitel únosnosti ložiska
- k_{Qi} [-] ..... součinitel průtoku ložiska
- p, p_0 [MPa] ..... tlak v komoře ložiska

Vedení a hydrostatická ložiska (Obr. 17) jsou určena těmito údaji:

- L_v [m] ..... délka vedení
- B_i [m] ..... šířka vedení a ložiska
- L_i [m] ..... délka ložiska
- b_i [m] ..... šířka komory
- l_i [m] ..... délka komory

pro $i = 1 \dots 3$

Obvykle platí:

$L_1 = L_i$, tj. délka ložiska je stejná na všech drahách.

$$L_1 = \frac{L_v}{n_K}$$

Délka ložiska se stanoví ze vztahu ..... (59), z daných hodnot šířky se určí

$$\delta = \frac{B_1}{L_1} \dots\dots\dots (60)$$

součinitele δ_i pro jednotlivá ložiska pomocí vztahu: ..... (60). Pomocí Tab. 1 - Optimální šířka komory [9] - se stanoví součinitel šířky komory λ_i , který umožní

$$\lambda = \frac{b_1}{B_1} \dots\dots\dots (61)$$

určit šířku komory b_i pomocí vztahu ..... (61). Délka komory je nadále dána

vztahem $l_1 = L_1 - B_1 + b_1$ ..... (62).

Součinitelé vodivosti k_{Qi} a únosnosti ložisek k_{Fi} pro $i = 1 \dots 3$ jsou poté dány vztahy:

$$k_Q = 2 \left(\frac{L_1 + l_1}{L_1 - l_1} + \frac{B_1 + b_1}{B_1 - b_1} \right) \dots\dots\dots (12),$$

$$k_F = \frac{L_1 * b_1 + B_1 * l_1 + 2 * B_1 * L_1 + 2 * b_1 * l_1}{6 * L_1 * B_1} \dots\dots\dots (19)$$

Protilehlá ložiska vedení s rozdílnými rozměry ($B1 - B2$) mají rozdílný hydraulický výkon – je to dáno vztahem:

$$p_{2.1} = \frac{P_{02}}{P_{01}} = \frac{p_{02} Q_{02}}{p_{01} Q_{01}} = \left(\frac{p_{02}}{p_{01}} \right)^2 * \frac{k_{Q2}}{k_{Q1}} = \frac{\psi}{\phi^2} \dots\dots\dots (126)$$

Výraz je stanoven pro výkony při $\varepsilon = 0$ kdy platí:

$$\frac{F_{02}}{F_{01}} = \frac{p_{02} A_2 k_{F2}}{p_{01} A_1 k_{F1}} = 1 \dots\dots\dots (127)$$

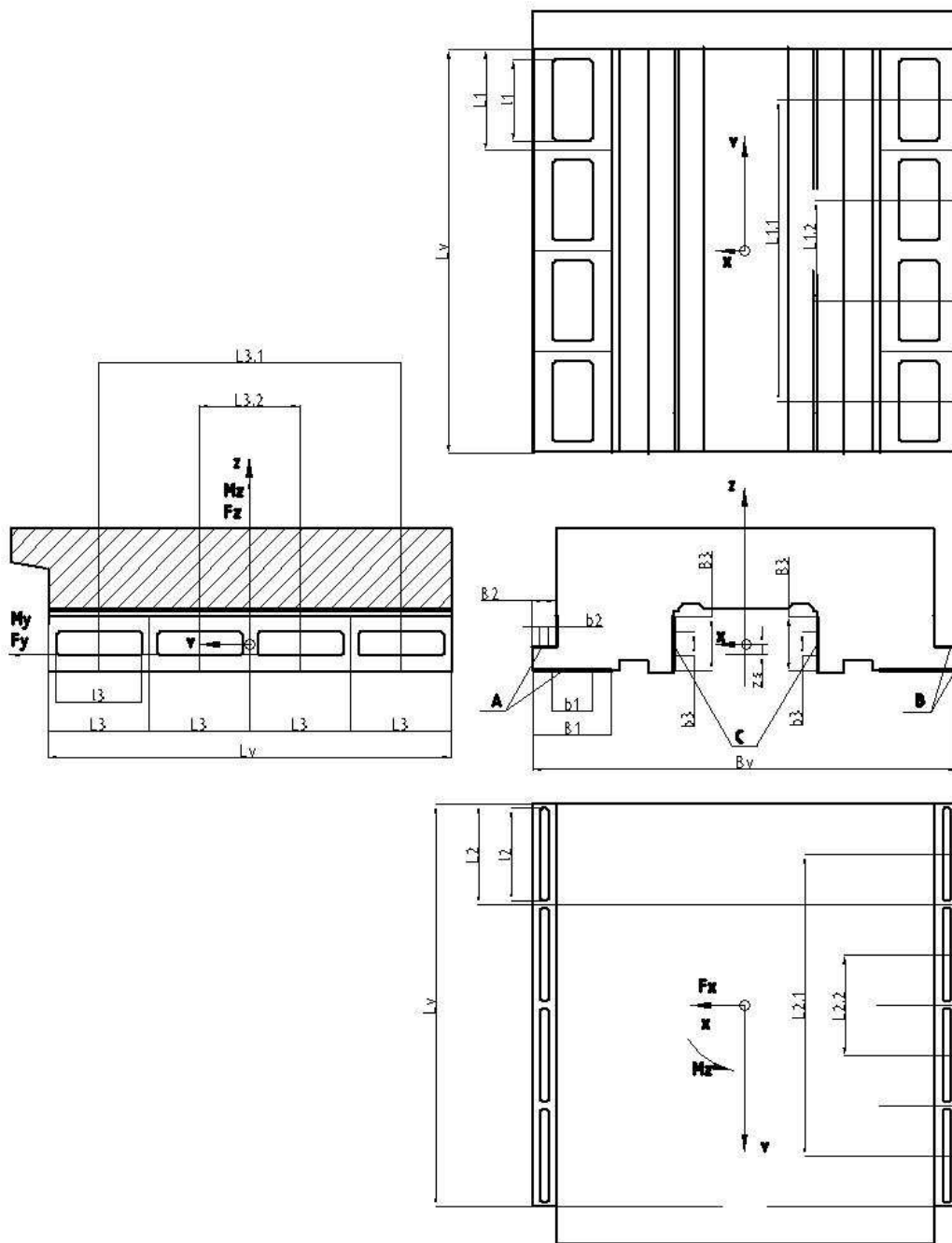
Z tohoto výrazu se určí poměr předepínacích tlaků v ložiskách, který je dán součinitelem ϕ :

$$\phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}} \dots\dots\dots (128)$$

Z výrazů $Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots\dots\dots (24)$ a $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots\dots\dots (21)$ se určí průtok pro obě ložiska Q_{01} a Q_{02} .

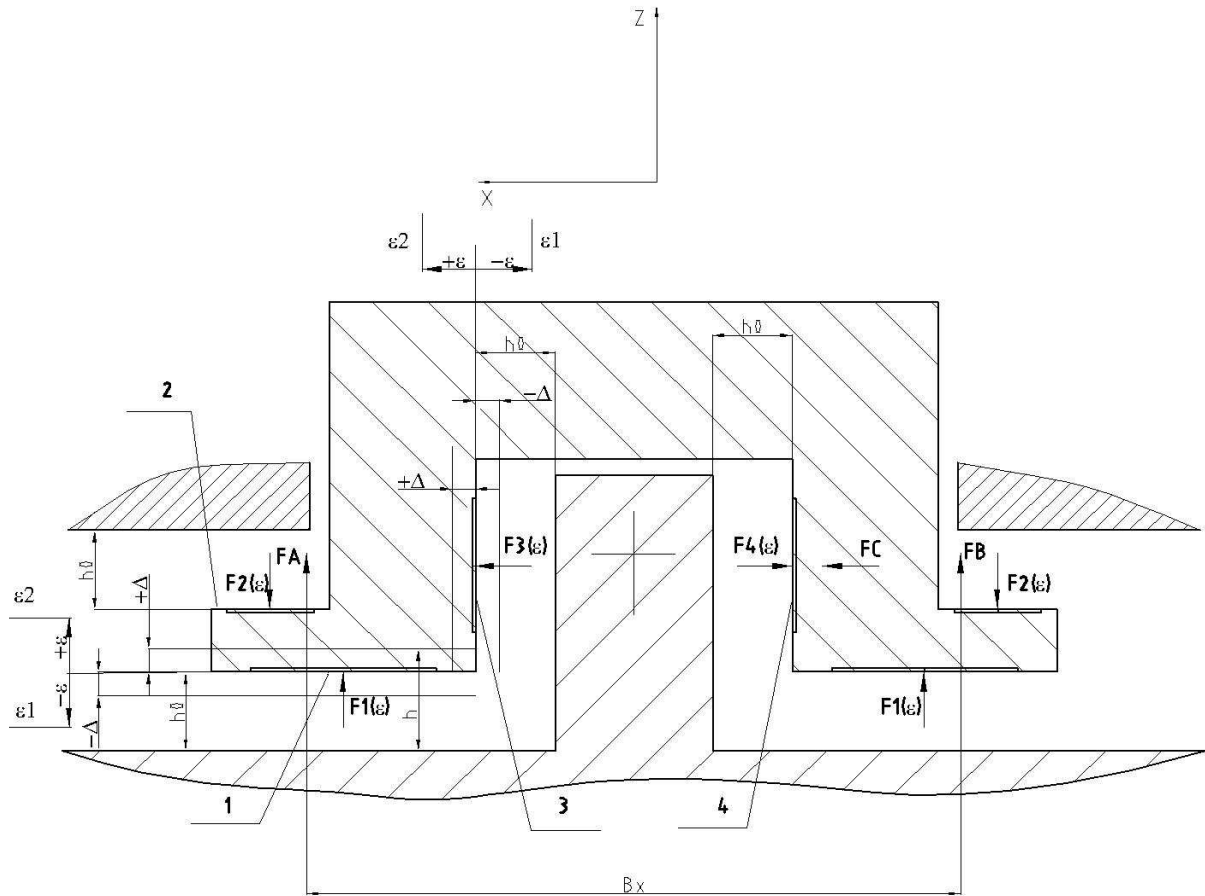
Z uvedených vztahů je zřejmé, že ložisko menší šířky má větší hydraulický výkon i proud – proto se hodnota ϕ omezuje podmínkou:

$$\phi \geq 0,3 \dots\dots\dots (129)$$

Obr. 17 – Hydrostatické vedení se vzájemně předepnutými ložisky – rozměry, zatížení

Obr. 18 – Hydrostatické vedení se vzájemně předepnutými ložisky – rozložení sil působících na vedení

1.10.5 Regulace prvkem s konstantní hydraulickou vodivostí (GR = konst.)

1.10.5.1 Součinitel vodivosti kapilár

Součinitel nastavení vodivosti kapiláry je dána vztahem $\kappa = \frac{p_c}{p_0} \dots (34)$, pro užší ložisko, kde bude zřejmě vyšší tlak se volí:

$$\kappa_2 = \frac{p_c}{p_{02}} = 1,5$$

..... (130)

Úpravou výrazu $\phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}} \dots (129)$ se stanoví:

$$\phi = \frac{p_{01}}{p_c} \cdot \frac{p_c}{p_{02}} = \frac{\kappa_2}{\kappa_1} \dots (131)$$

Pro stanovené κ_1 se poté určí p_{01} ze vztahu $\kappa = \frac{p_c}{p_0} \dots (34)$

$$p_{0i} = \frac{p_c}{\kappa_i} \dots\dots\dots (132)$$

1.10.5.2 Reakce ložisek, tlak čerpadla

Ložiska 1, 2

$$F = \frac{p_c * A * k_F}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3}$$

Reakce ložiska 1 v závislosti na relativním posunutí je dáno vztahem
..... (39) tj.:

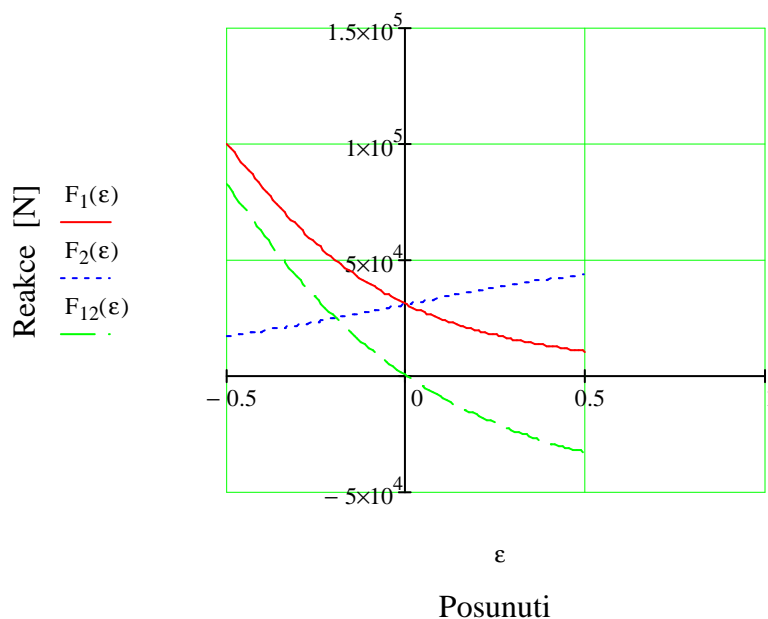
$$F_1 = \frac{p_c * A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (133)$$

Obdobně reakce ložiska 2:

$$F_2 = \frac{p_c * A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (134)$$

Reakce dvojice ložisek 1-2 je následně:

$$F_{12} = F_1 - F_2 = p_c \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \right) \dots\dots\dots (135)$$

Obr. 19 – Reakce ložisek 1-2 v závislosti na posunutí (ε1=-0,5, ε2=+0,5)

Reakce dvojice ložisek 1-2 pro krajní hodnoty charakteristiky:

- Pro $\varepsilon = \varepsilon_1$:

$$F_{12,1} = F_1 - F_2 = p_c \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_1)^3} \right) \dots\dots\dots (136)$$

- Pro $\varepsilon = \varepsilon_2$:

$$F_{12.2} = F_1 - F_2 = p_c \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3} \right) \dots\dots\dots (137)$$

Přiřazením:

$F_{12.1} = -F_{1M}$ a $F_{12.2} = -F_{2M}$ se určí vztahy pro stanovení tlaku čerpadla pro ložiska 1, 2:

$$p_{c12.1} = \frac{-F_{1M}}{\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_1)^3}} \dots\dots\dots (138)$$

$$p_{c12.2} = \frac{-F_{2M}}{\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3}} \dots\dots\dots (139)$$

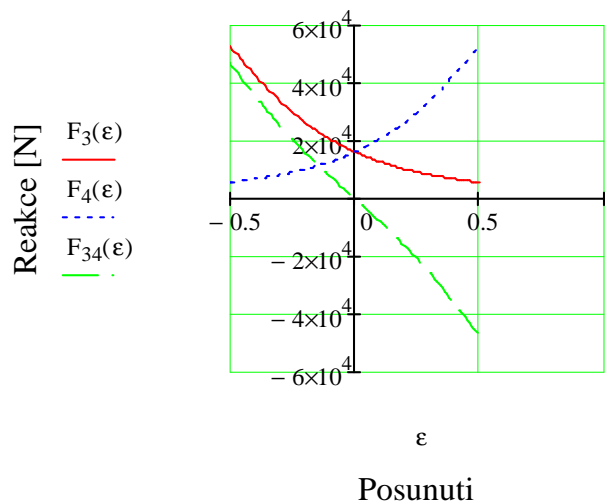
Veličiny F_{1M} , F_{2M} se stanoví ze vztahů $F_{1M} = \min(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (124)$,

$F_{2M} = \max(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (125)$.

Ložiska 3, 4

Reakce dvojice ložisek 3-4 je poté:

$$F_{34} = F_3 - F_4 = p_c \left(\frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 + \varepsilon)^3} - \frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \right) \dots\dots\dots (140)$$

Obr. 20 - Reakce ložisek 3-4 v závislosti na posunutí ($\varepsilon_1=-0,5$, $\varepsilon_2=+0,5$)

Reakce dvojice ložisek 3-4 pro krajní hodnoty charakteristiky:

- Pro $\varepsilon = \varepsilon_2$:

$$F_{34} = F_3 - F_4 = p_c \left(\frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3} \right) \dots\dots\dots (141)$$

Přiřazením $F_{34} = -F_{3M}$ a $\kappa_3 = \kappa_1$ se určí vztahy pro stanovení tlaku čerpadla pro ložiska 3, 4:

$$p_{c34} = \frac{-F_{3M}}{\frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3}} \dots\dots\dots (142)$$

Veličiny F_{3M} se stanoví ze vztahu $F_{3M} = \max(|F_{C1}|, |F_{C2}|)$ ..... (126)

Tlak čerpadla

Tlak čerpadla je poté dán vztahem:

$$p_c = \max(p_{c12.1}, p_{c12.2}, p_{c34}) \dots\dots\dots (143)$$

1.10.5.3 Předpětí a tuhost ložisek

Počáteční tlak (předpětí) v jednotlivých ložiskách $i = 1 \dots 3$ je dán vztahem:

$$p_{0i} = \frac{p_c}{\kappa_i} \dots\dots\dots (133)$$

Tuhost jednotlivých ložisek při $\varepsilon = 0$ vyplývá ze vztahu:

$$k(0) = -3 * p_c * A * k_F * \frac{(\kappa - 1)}{\kappa^2} * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \left(1 - \frac{1}{\kappa}\right) \dots\dots\dots (41) \text{ tj.}$$

$$k(0)_i = 3 \frac{F_0}{h_0} \left(1 - \frac{1}{\kappa_i}\right) \dots\dots\dots (144)$$

kde je F_0 předpětí protilehlých ložisek dle vztahu:

$$F_0 = p_{0i} * A_i * k_{F,i} \dots\dots\dots (145)$$

Celková tuhost dvojice předepjatých ložisek je poté dána vztahem:

$$k(0)_{12} = k(0)_1 + k(0)_2 = 3 \frac{F_0}{h_0} \left(2 - \frac{1}{\kappa_1} - \frac{1}{\kappa_2}\right) \dots\dots\dots (146)$$

1.10.5.4 Tlak v ložisku, proud, hydraulický výkon ložiska

Tlak v ložisku v závislosti na posunutí je dán vztahem $p = \frac{p_c}{1 + (\kappa - 1)(1 + \varepsilon)^3}$ ..... (35) tj. pro protilehlá ložiska z dvojice:

$$p_1 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (147)$$

$$p_2 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (148)$$

$$p_3 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (149)$$

$$p_4 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (150)$$

$$Q = \frac{p * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_Q \dots (42) \text{ tj. pro}$$

Proud protékající ložiskem je dán vztahem protilehlá ložiska z dvojice:

$$Q_1 = \frac{p_1 * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q1} \dots\dots\dots (151)$$

$$Q_2 = \frac{p_2 * h_0^3 * (1 - \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q2} \dots\dots\dots (152)$$

$$Q_3 = \frac{p_3 * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q3} \dots\dots\dots (153)$$

$$Q_4 = \frac{p_4 * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q3} \dots\dots\dots (154)$$

Proud dvojice ložisek je dán součtem:

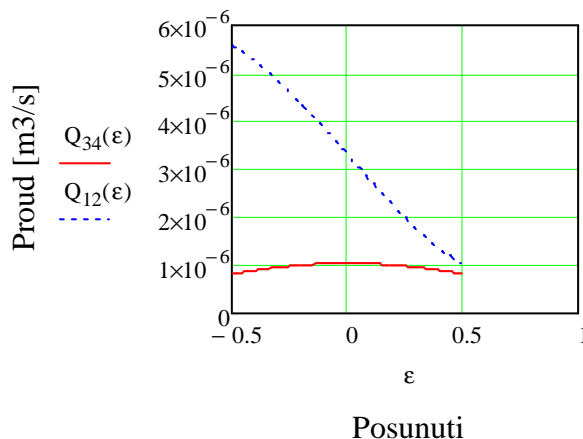
$$Q_{12} = Q_1 + Q_2 \dots\dots\dots (155)$$

$$Q_{34} = Q_3 + Q_4 \dots\dots\dots (156)$$

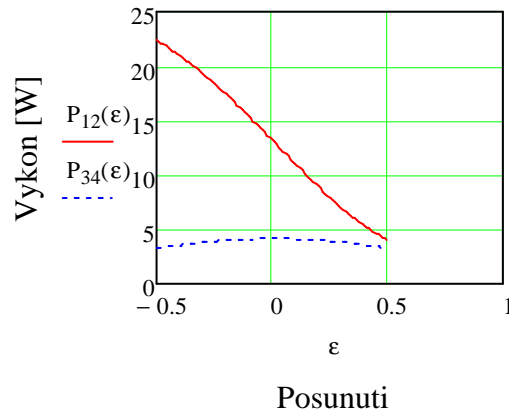
Hydraulický výkon dvojice ložisek je poté:

$$P_{12} = Q_{12} * p_c \dots\dots\dots (157)$$

$$P_{34} = Q_{34} * p_c \dots\dots\dots (158)$$

Obr. 21 – Proud dvojic ložisek 1-2 a 3-4

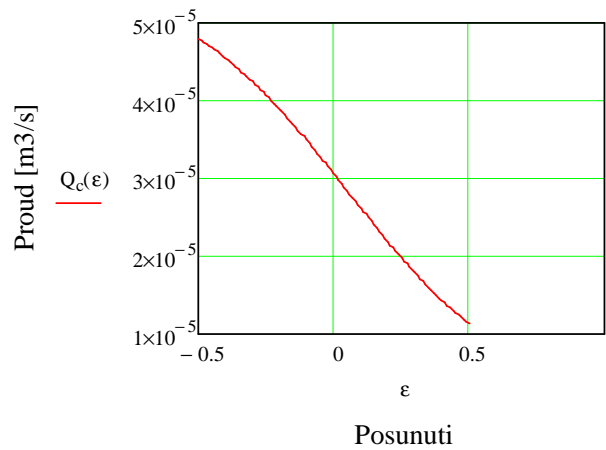
Obr. 22 – Hydraulický výkon ložisek 1-2 a 3-4

1.10.5.5 Proud a hydraulický výkon vedení

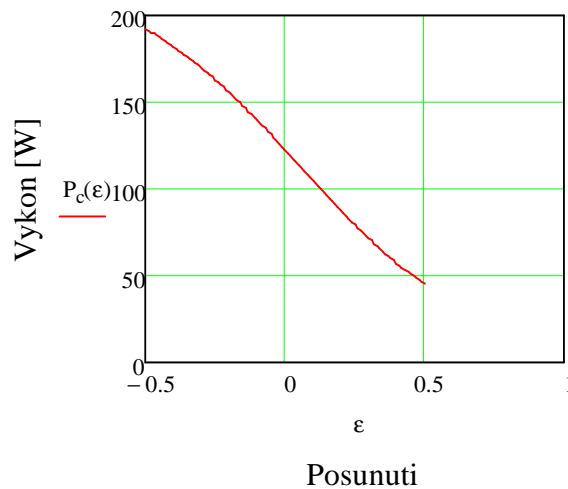
Celkový proud protékající vedením a hydraulický výkon jsou dány vztahy:

$$Q_c = (2Q_{12} + Q_{34})n \dots\dots\dots (159)$$

$$P_{Hc} = Q_c * p_c \dots\dots\dots (160)$$

Obr. 23 – Proud hydrostatického vedení

Obr. 24 – Hydraulický výkon vedení

Př.: 6 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací kapilárami ($G_R = \text{konst.}$) - zatížení v režimu 1. hrubování

Dáno:

Délka vedení	$L_v = 960 \text{ mm}$
Celková šířka vedení A – B (Obr. 17)	$B_v = 1 \ 100 \text{ mm}$
Počet ložisek na 1 dráze	$n = 4$
Délka ložiska	$L_L = 240 \text{ mm}$
Šířky vedení (ložisek)	$B_i = 0,185 \ 0,056 \ 0,128 \text{ m}$
Součinitel únosnosti ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$k_{Fi} = 0,615 \ 0,64 \ 0,63$
Součinitel vodivosti ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$k_{Qi} = 14 \ 29,3 \ 16,8$
Plocha ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$A_i = 0,044 \ 0,013 \ 0,031 \text{ m}^2$
Součinitel vodivosti kapiláry ložiska rozměru 2 (Obr. 18)	$\kappa_2 = 1,5$
Zatížení saní – režim 1. hrubování (informativně – výchozí hodnoty pro stanovení max. zatížení saní):	
• Řezná síla:	
➤ Svislá složka řezné síly	$F = 200 \text{ kN}$
➤ Příčná složka řezné síly	$F_R = 160 \text{ kN}$
➤ Podélná složka řezné síly	$F_A = 160 \text{ kN}$
• Vektor polohy řezné síly	$rI = -450 \ 740 \ 1055 \text{ mm}$
• Tíha lamely 1 a 2	$F_2 = F_4 = 16 \text{ kN}$
• Vektor polohy tíhy lamely 1	$r2 = -408 \ 19 \ 0 \text{ mm}$
• Vektor polohy tíhy lamely 2	$r4 = 408 \ 70 \ 0 \text{ mm}$
• Tíha horního suportu a příčných saní	$F3 = 40 \text{ kN}$
• Vektor polohy tíhy suportu a příčných saní	$r3 = 0 \ 120 \ 0 \text{ mm}$
Zatížení saní v počátku souřadnic saní stanovené z režimu 1. hrubování:	
• Vektor síly	$F_c = F_x \ F_y \ F_z =$ $[120 \ 0 \ -272] \text{ kN}$
• Vektor momentu	$M_c = M_x \ M_y \ M_z =$ $[16 \ 23,56 \ -16,8] \text{ kNm}$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV68/40°C)	$\nu = 6,8 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03 \text{ mm}$
Rozsah relativního posunutí saní ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_1, \varepsilon_2 \rangle, \varepsilon_1 = -0,5, \varepsilon_2 = 0,5$
Program pro návrh hydrostatického vedení	[10]

Stanovit:

- Součinitel vodivosti kapilár ložisek κ_i a κ_3
- Tlak p_c čerpadla
- Proud Q_c a výkon P_c čerpadla
- Tlakové předpětí p_{01}, p_{02}, p_{03}
- Počáteční tuhost předepnuté dvojice ložisek $k_{I2}(0)$
- Rozměry kapilár

Součinitel vodivosti kapiláry κ_l se určí ze vztahů
$$\phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}} \dots (129),$$

$$\phi = \frac{p_{01}}{p_c} \frac{p_c}{p_{02}} = \frac{\kappa_2}{\kappa_1} \dots (132) \text{ a dané hodnoty } \kappa_2 = 1,5, \text{ dále se volí}$$

$$\kappa_3 = \kappa_l:$$

$\phi = 0,315$
$\kappa_l = 4,76$
$\kappa_3 = 4,76$

Zatížení vedení A, B, C (Obr. 17) je dáno vztahy
$$F_A = \frac{F_z}{2} - \frac{M_y}{B_x} \dots (108),$$

$$F_B = \frac{F_z}{2} + \frac{M_y}{B_x} \dots (109),$$

$$F_C = F_x \dots (110)$$

$$B_x = B_v - \frac{B_1 + B_2}{2} \dots (111),$$

$$M_A = M_B = \frac{M_x}{2} \dots (112), \quad M_C = M_z \dots (112), \quad M_C = M_z \dots (113).$$

$F_A = -160 \text{ kN}$
$F_B = -112 \text{ kN}$
$F_C = 120 \text{ kN}$

Síla na vedeních A a B od momentu M_x je dána vztahem
$$F_{Mx} = \frac{M_x}{2} \frac{L_{1.1}}{L_{1.1}^2 + L_{2.1}^2} \dots (118)$$

$$L_{1.1} = L_v - L_L \dots (119), \quad L_{1.2} = L_v - 2L_L \dots (120), \text{ síla na vedeních C od momentu } M_z$$

je dána vztahem
$$F_{Mz} = M_z \frac{L_{1.1}}{L_{1.1}^2 + L_{2.1}^2} \dots (122)$$

Zatížení dvojic ložisek vedení A a B jsou dána vztahy
$$F_{A1} = \frac{F_A}{n} + F_{Mx} \dots (113),$$

$$F_{A2} = \frac{F_A}{n} - F_{Mx} \dots (114), \quad F_{B1} = \frac{F_B}{n} + F_{Mx} \dots (115), \quad F_{B2} = \frac{F_B}{n} - F_{Mx} \dots (116)$$

Zatížení dvojic ložisek vedení C jsou poté dána vztahy
$$F_{C1} = \frac{F_C}{n} + F_{Mz} \dots (120),$$

$$F_{C2} = \frac{F_C}{n} - F_{Mz} \dots (121)$$

$F_{A1} = -35,6 \text{ kN}$
$F_{A2} = -51 \text{ kN}$
$F_{B1} = -17 \text{ kN}$
$F_{B2} = -32,4 \text{ kN}$
$F_{C1} = 13,8 \text{ kN}$
$F_{C2} = 46,2 \text{ kN}$

Max. zatížení dvojice ložisek vedení A – B v záporném smyslu souřadnic (ε_1) je poté dáno vztahem $F_{1M} = \min(F_{A1}, F_{B1}) \dots\dots\dots (123)$, max. zatížení dvojice ložisek vedení A – B v kladném smyslu souřadnic (ε_2) vztahem $F_{2M} = \max(F_{A1}, F_{B1}) \dots (124)$, max. zatížení dvojice ložisek vedení C vztahem $F_{3M} = \max(|F_{C1}|, |F_{C2}|) \dots\dots\dots (125)$:

$F_{1M} = -51 \text{ kN}$
$F_{2M} = -17 \text{ kN}$
$F_{3M} = 46,2 \text{ kN}$

Využitím vztahů
$$p_{c12.1} = \frac{-F_{1M}}{\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_1)^3}} \dots (139)$$

$$p_{c12.2} = \frac{-F_{2M}}{\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3}} \dots\dots(140)$$

$$p_{c34} = \frac{-F_{3M}}{\frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_3 * k_{F3}}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3}} \dots\dots\dots (142) \text{ se stanoví:}$$

$p_{c12.1} = 3,3 \text{ MPa}$
$p_{c12.2} = -2,7 \text{ MPa}$
$p_{c34} = 3,9 \text{ MPa}$

Tlak čerpadla je poté dán vztahem $p_c = \max(p_{c12.1}, p_{c12.2}, p_{c34}) \dots (143)$:

$p_c = 3,9 \text{ MPa}$

Proud protékající ložisky je dán vztahy:

$$p_1 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots (147), \quad p_2 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (148)$$

$$p_3 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (149), \quad p_4 = \frac{p_c}{1 + (\kappa_3 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \dots\dots\dots (150), \quad \eta = \rho * v \dots (3)$$

$$Q_1 = \frac{p_1 * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q1} \dots (151), \quad Q_2 = \frac{p_2 * h_0^3 * (1 - \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q2} \dots\dots\dots (152)$$

$$Q_3 = \frac{p_3 * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q3} \dots (153), \quad Q_4 = \frac{p_4 * h_0^3 * (1 - \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q3} \dots\dots\dots (154)$$

$$Q_{12} = Q_1 + Q_2 \dots\dots\dots (155)$$

$$Q_{34} = Q_3 + Q_4 \dots\dots\dots (156)$$

$$Q_c = (2Q_{12} + Q_{34})n \dots\dots\dots (159)$$

Výpočet se provede pro relativní posunutí $\varepsilon = \varepsilon_1 = -0,5$, při kterém je proud maximální (viz Obr. 21 – Proud dvojic ložisek 1-2 a 3-4). Výsledkem je:

$Q_c = 2,8 \text{ l/min}$

Výkon čerpadla je dán vztahem $P_{Hc} = Q_c * p_c \dots\dots\dots (160)$:

$P_c = 0,18 \text{ kW}$

Předpětí dvojice ložisek se stanoví vztahem $p_{oi} = \frac{p_c}{\kappa_i} \dots\dots\dots (132)$ pro $i = 1 \dots 3$:

$p_{o1} = 0,82 \text{ MPa}$

$p_{02} = 2,6 \text{ MPa}$
$p_{03} = 0,82 \text{ MPa}$

Tuhost dvojice ložisek je dána vztahy $F_0 = p_{0i} * A_i * k_{F,i} \dots \dots \dots (145)$,

$$k(0)_{12} = k(0)_1 + k(0)_2 = 3 \frac{F_0}{h_0} \left(2 - \frac{1}{\kappa_1} - \frac{1}{\kappa_2} \right) \dots \dots \dots (146):$$

$F_{012} = 22,4 \text{ kN}$
$k_{012} = 2513 \text{ kN/mm}$
$F_{034} = 15,9 \text{ kN}$
$k_{034} = 2508 \text{ kN/mm}$

Rozměry kapilár se určí ze stanovených $\kappa_1, \kappa_2, \kappa_3$ použitím vztahů: $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots \dots (21)$

$$G_R = \frac{G_0}{\kappa - 1} * k_Q \dots \dots \dots (36), \quad l_R = \frac{\pi * d_R^4}{128 * \eta * G_R} \dots \dots (38), \text{ při volbě průměrů kapilár } d_{R1}, d_{R2},$$

d_{R3} :

$d_{R1} = 0,5 \text{ mm}$
$l_{R1} = 183 \text{ mm}$
$d_{R2} = 0,8 \text{ mm}$
$l_{R2} = 76 \text{ mm}$
$d_{R3} = 0,8 \text{ mm}$
$l_{R3} = 152 \text{ mm}$

Př.: 7 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací kapilárami ($G_R = \text{konst.}$) – zatížení v režimu dokončování

Dáno:

Specifikace vedení dle Př.: 6 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací kapilárami ($G_R = \text{konst.}$) - zatížení v režimu 1. hrubování	
Tlak čerpadla	$p_c = 3,9 \text{ MPa}$
Součinitel únosnosti ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$k_{Fi} = 0,615 \quad 0,64 \quad 0,63$
Plocha ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$A_i = 0,044 \quad 0,013 \quad 0,031 \text{ m}^2$
Plocha komor ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$A_{ki} = 0,013 \quad 0,004 \quad 0,01 \text{ m}^2$
Počet ložisek na 1 dráze	$n_K = 4$
Součinitel vodivosti kapiláry ložiska rozměru 2 (Obr. 18)	$\kappa_2 = 1,5$
Součinitel vodivosti kapiláry ložiska rozměru 1 (Obr. 18)	$\kappa_1 = 4,76$
Zatížení saní – režim dokončování:	
• Řezná síla:	$F = 0 \text{ kN}$
• Tíha lamely 1 a 2	$F_2 = F_4 = 16 \text{ kN}$
• Vektor polohy tíhy lamely 1	$r_2 = -408 \quad 19 \quad 0 \text{ mm}$
• Vektor polohy tíhy lamely 2	$r_4 = 408 \quad 70 \quad 0 \text{ mm}$
• Tíha horního suportu a příčných saní	$F_3 = 40 \text{ kN}$
• Vektor polohy tíhy suportu a příčných saní	$r_3 = 0 \quad 120 \quad 0 \text{ mm}$
Max. rychlost ložiska vzhledem k vedení při relativním posunutí ϵ_{10}	$v_l = 10 \text{ m} \cdot \text{min}^{-1}$

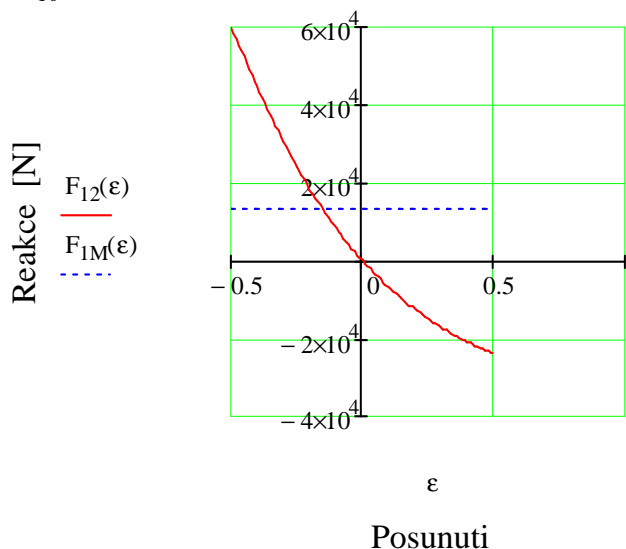
Zatížení ložisek stanovené z režimu dokončování:	
Max. zatížení dvojice ložisek vedení A – B v záporném smyslu souřadnic (ε_1)	$F_{1M} = -13,3$ kN
Max. zatížení dvojice ložisek vedení A – B v kladném smyslu souřadnic (ε_2)	$F_{2M} = -4,7$ kN
Max. zatížení dvojice ložisek vedení C	$F_{3M} = 0$ kN
Rozsah relativního posunutí saní ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_1, \varepsilon_2 \rangle, \varepsilon_1 = -0,5, \varepsilon_2 = 0,5$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV68/40°C)	$\nu = 6,8 * 10^{-5} m^2 * s^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 kg * m^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03$ mm
Program pro kontrolu navrženého hydrostatického vedení při různých zatíženích	[12]
Program pro stanovení zatížení dvojice hydrostatických ložisek ze zatížení vedení	[14]

Stanovit:

- Max. posunutí saní v ložisku ε_{10}
- Třecí síla F_{Tc} a výkon vedení P_{Tc}

Užitím vztahu $F_{12,1} = F_1 - F_2 = p_c \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_1)^3} \right) \dots (137)$ se

stanoví závislost reakce dvojice ložisek na posunutí ε . Pro zatížení $F_{1M} = -13,3$ kN se z grafu určí příslušné posunutí ε_{10} .

Obr. 25 – Zatížení dvojice ložisek 1-2 při režimu dokončování

Výraz je možné řešit také numericky pomocí procedury programu [3]:

$$C(\varepsilon_{10}) = p_c \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_{10})^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_{10})^3} \right) + F_{1M} \dots (161)$$

$$\varepsilon_{10} = \text{root}[C(\varepsilon_{10}), \varepsilon_{10}, -0,5, 0,5] \dots (162)$$

$F_{1M} = -13,3$ kN

$\varepsilon_{10} = -0,15$

Třecí síla a třecí výkon pro 1 ložisko se stanoví pomocí vztahů: $\eta = \rho * v \dots \dots (3)$,

$$F_T = \frac{A - A_k}{h_0(1 + \varepsilon)} \eta * v_1 \dots \dots (44), P_T = F_T * v_1 \dots \dots (46)$$

Při volbě $\varepsilon_i = 0$ se stanoví pro ložiska $i = 1 \dots 3$:

$F_{Ti} = 10,6 \quad 3,1 \quad 7,1 \text{ N}$
$P_{Ti} = 1,7 \quad 0,5 \quad 1,2 \text{ W}$

Celková třecí síla a výkon se určí pomocí vztahů

$$F_{Tc} = 2n_K \sum_{i=1}^3 F_{Ti} \dots \dots \dots (163)$$

$$P_{Tc} = 2n_K \sum_{i=1}^3 P_{Ti} \dots \dots \dots (164)$$

$F_{Tc} = 167 \text{ N}$
$P_{Tc} = 28 \text{ W}$

1.10.6 Regulace prvkem s konstantním proudem (Q=konst.)

1.10.6.1 Reakce a tlakové předpětí ložisek, tlak čerpadla

Ložiska 1, 2

Reakce ložiska 1 v závislosti na relativním posunutí je dáno vztahem $F = \frac{p_0 * A * k_F}{(1 + \varepsilon)^3} \dots (52)$

tj.:

$$F_1 = \frac{p_{01} * A_1 * k_{F1}}{(1 + \varepsilon)^3} \dots \dots \dots (165)$$

Obdobně reakce ložiska 2:

$$F_2 = \frac{p_{02} * A_2 * k_{F2}}{(1 - \varepsilon)^3} \dots \dots \dots (166)$$

Vzhledem k tomu, že $F_0 = p_{0i} * A_i * k_{Fi} \dots \dots (145)$ je poté:

Reakce dvojice ložisek 1-2 a 3-4:

$$F_{12} = F_1 - F_2 = p_{01} * A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon)^3} \right] \dots \dots \dots (167)$$

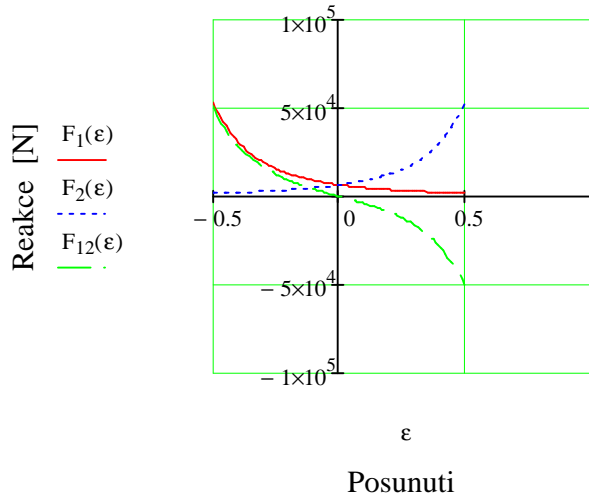
$$F_{34} = F_3 - F_4 = p_{03} * A_3 * k_{F3} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon)^3} \right] \dots \dots \dots (168)$$

Pro $\varepsilon = \varepsilon_1$ je reakce dvojice ložisek 1-2:

$$F_{12.1} = F_1 - F_2 = p_{01} * A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon_1)^3} \right] \dots \dots \dots (169)$$

Pro $\varepsilon = \varepsilon_2$ je reakce dvojice ložisek 1-2:

$$F_{12.2} = F_1 - F_2 = p_{01} * A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon_2)^3} \right] \dots \dots \dots (170)$$

Obr. 26 - Reakce ložisek 1-2 v závislosti na posunutí ($\varepsilon_1 = -0,5$, $\varepsilon_2 = +0,5$) pro $Q = \text{konst.}$

Přiřazením:

$F_{12.1} = -F_{1M}$ a $F_{12.2} = -F_{2M}$ se určí vztahy pro stanovení tlakového předpětí pro ložisko 1:

$$p_{01.1} = \frac{-F_{1M}}{A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon_1)^3} \right]} \dots \dots \dots (171)$$

$$p_{01.2} = \frac{-F_{2M}}{A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon_2)^3} \right]} \dots \dots \dots (172)$$

Tlakové předpětí ložisek je následně dáno vztahy:

$$p_{01} = \max(p_{01.1}, p_{01.2}) \dots \dots \dots (173)$$

$$p_{02} = \frac{p_{01}}{\phi} \dots \dots \dots (174)$$

Kde je $\phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}} \dots \dots \dots (128)$

Pásmo posunutí $\varepsilon \in \langle \varepsilon_{1.1} | \varepsilon_{2.1} \rangle$ ve vztahu k vnějšímu zatížení F_{1M} , F_{2M} , ve kterém je režim hydrostatiky platný, se stanoví pomocí procedury programu [3]:

$$C_1(\varepsilon_{1.1}) = p_{01} \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{(1 + \varepsilon_{1.1})^3} - \frac{A_1 * k_{F1}}{(1 - \varepsilon_{1.1})^3} \right) + F_{1M} \dots \dots \dots (175)$$

$$\varepsilon_{1.1} = \text{root}[C_1(\varepsilon_{1.1}), \varepsilon_{1.1}, -0,5,0,5] \dots \dots \dots (176)$$

$$C_2(\varepsilon_{2.1}) = p_{01} \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{(1 + \varepsilon_{2.1})^3} - \frac{A_1 * k_{F1}}{(1 - \varepsilon_{2.1})^3} \right) + F_{2M} \dots \dots \dots (177)$$

$$\varepsilon_{2.1} = \text{root}[C_2(\varepsilon_{2.1}), \varepsilon_{2.1}, -0,5,0,5] \dots \dots \dots (178)$$

Hodnoty jsou také omezeny těmito podmínkami:

$$\varepsilon_{1.1} = 0, \text{ když } p_{01.1} \leq 0, \varepsilon_{2.1} = 0, \text{ když } p_{01.2} \leq 0. \dots \dots \dots (179)$$

Max. tlaky v ložiskách 1, 2 jsou dány dosazením $\varepsilon_{1.1}$, $\varepsilon_{2.1}$ do vztahu: $p = \frac{p_0}{\left(\frac{h}{h_0}\right)^3} = \frac{p_0}{(1 + \varepsilon)^3}$

..... (51):

$$p_1(\varepsilon_{1.1}) = \frac{p_{01}}{(1 + \varepsilon_{1.1})^3} \dots \dots \dots (180)$$

$$p_2(\varepsilon_{2.1}) = \frac{p_{01}}{(1 - \varepsilon_{2.1})^3} \dots \dots \dots (181)$$

Ložiska 3, 4

Pro $\varepsilon = \varepsilon_2$ je reakce dvojice ložisek 3-4:

$$F_{34} = F_3 - F_4 = p_{03} * A_3 * k_{F3} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon_2)^3} \right]$$

Přirazením $F_{34} = -F_{3M}$ se určí vztahy pro stanovení tlakového předpětí pro ložisko 3

$$p_{03} = \frac{-F_{3M}}{A_3 * k_{F3} \left[\frac{1}{(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{1}{(1 - \varepsilon_2)^3} \right]} \dots \dots \dots (182)$$

Max.tlaky v ložiskách 3, 4 jsou dány vztahy:

$$p_3(\varepsilon_2) = \frac{p_{03}}{(1 - \varepsilon_2)^3} \dots \dots \dots (183)$$

Vedení

Maximální tlak v komorách ložisek vedení je dán vztahem:

$$p_M = \max(p_1(\varepsilon_{1.1}), p_2(\varepsilon_{2.1}), p_3(\varepsilon_2)) \dots \dots \dots (184)$$

Tlak čerpadla je poté dán vztahem:

$$p_c = p(\varepsilon_1) + 1MPa \dots \dots \dots (56)$$

1.10.6.2 Předpětí a tuhost ložisek

Tlakové předpětí ložisek je dáno vztahy $p_{01} = \max(p_{01.1}, p_{01.2}) \dots (173)$, $p_{02} = \frac{p_{01}}{\phi}$

$\dots (174)$, $p_3(\varepsilon_2) = \frac{P_{03}}{(1 - \varepsilon_2)^3} \dots (183)$. Silové předpětí se stanoví dle vztahu

$$F_0 = p_{0i} * A_i * k_{F,i} \dots (145) \text{ pro } i = 1 \text{ a } 3.$$

Tuhost jednotlivých ložisek při $\varepsilon = 0$ vyplývá ze vztahu:

$$k(0)_Q = -3 * p_0 * A * k_F * \frac{1}{h_0} = -3 * \frac{F_0}{h_0} \dots (54)$$

Celková tuhost dvojice předepjatých ložisek je následně dána vztahem:

$$k(0)_{12} = k(0)_1 + k(0)_2 = 6 \frac{F_0}{h_0} \dots (185)$$

1.10.6.3 Tlak v ložisku, proud, hydraulický výkon ložiska

Tlak v ložisku v závislosti na posunutí je dán vztahem $p = \frac{p_0}{\left(\frac{h}{h_0}\right)^3} = \frac{p_0}{(1 + \varepsilon)^3} \dots (51)$ tj. pro

protilehlá ložiska z dvojice:

$$p_1 = \frac{p_{01}}{(1 + \varepsilon)^3} \dots (186)$$

$$p_2 = \frac{p_{02}}{(1 - \varepsilon)^3} \dots (187)$$

$$p_3 = \frac{p_{03}}{(1 + \varepsilon)^3} \dots (188)$$

$$p_4 = \frac{p_{03}}{(1 - \varepsilon)^3} \dots (189)$$

Proud protékající ložiskem je dán vztahem:

$$Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots (24), G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots (21) \text{ tj. pro jednotlivá ložiska:}$$

$$Q_1 = p_{01} * G_0 * k_{Q1} \dots (190)$$

$$Q_2 = p_{02} * G_0 * k_{Q2} \dots (191)$$

$$Q_4 = Q_3 = p_{03} * G_0 * k_{Q3} \dots (192)$$

Proud dvojice ložisek je dán součtem:

$$Q_{12} = Q_1 + Q_2 \dots (155), (Q_{34} = Q_3 + Q_4 \dots (156)$$

Hydraulický výkon dvojice ložisek je následně dán vztahy:

$$P_{12} = Q_{12} * p_c \dots (157), P_{34} = Q_{34} * p_c \dots (158).$$

Proud a hydraulický výkon vedení se stanoví stejně jako u ložisek regulací $G_R = \text{konst}$

Př.: 8 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst.}$) - zatížení v režimu 1. hrubování

Dáno:

Délka vedení	$L_v = 960 \text{ mm}$
Celková šířka vedení A – B (Obr. 17)	$B_v = 1\ 100 \text{ mm}$
Počet ložisek na 1 dráze	$n_K = 4$
Délka ložiska	$L_L = 240 \text{ mm}$
Šířky vedení (ložisek)	$B_i = 0,185 \ 0,056 \ 0,128 \text{ m}$
Součinitel únosnosti ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$k_{Fi} = 0,615 \ 0,64 \ 0,63$
Součinitel vodivosti ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$k_{Qi} = 14 \ 29,3 \ 16,8$
Plocha ložiska pro $i = 1 \dots 3$ (Obr. 18)	$A_i = 0,044 \ 0,013 \ 0,031 \text{ m}^2$
Zatížení saní – režim 1. hrubování (informativně – výchozí hodnoty pro stanovení max. zatížení dvojic ložisek):	
• Řezná síla:	
➤ Svislá složka řezné síly	$F = 200 \text{ kN}$
➤ Příčná složka řezné síly	$F_R = 160 \text{ kN}$
➤ Podélná složka řezné síly	$F_A = 160 \text{ kN}$
• Vektor polohy řezné síly	$r\mathbf{1} = -450 \ 740 \ 1055 \text{ mm}$
• Tíha lamely 1 a 2	$F_2 = F_4 = 16 \text{ kN}$
• Vektor polohy tíhy lamely 1	$r\mathbf{2} = -408 \ 19 \ 0 \text{ mm}$
• Vektor polohy tíhy lamely 2	$r\mathbf{4} = 408 \ 70 \ 0 \text{ mm}$
• Tíha horního suportu a příčných saní	$F_3 = 40 \text{ kN}$
• Vektor polohy tíhy suportu a příčných saní	$r\mathbf{3} = 0 \ 120 \ 0 \text{ mm}$
Max. zatížení stanovené z režimu 1. hrubování:	
• Dvojice ložisek vedení A – B v záporném smyslu souřadnic (ε_1)	$F_{1M} = -51 \text{ kN}$
• Dvojice ložisek vedení A – B v kladném smyslu souřadnic (ε_2)	$F_{2M} = -17 \text{ kN}$
• Dvojice ložisek vedení C	$F_{3M} = 46,2 \text{ kN}$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV68/40°C)	$\nu = 6,8 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03 \text{ mm}$
Rozsah relativního posunutí saní ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_1, \varepsilon_2 \rangle, \varepsilon_1 = -0,5, \varepsilon_2 = 0,5$
Program pro návrh hydrostatického vedení	[11]
Program pro kontrolu navrženého hydrostatického vedení při různých zatíženích	[13]
Program pro stanovení zatížení dvojice hydrostatických ložisek ze zatížení vedení	[14]

Stanovit:

- Tlak p_c čerpadla
- Proud Q_c a výkon P_c čerpadla
- Tlakové předpětí p_{01}, p_{02}, p_{03}

➤ Počáteční tuhost předepnuté dvojice ložisek $k_{l2}(0)$

Ložiska 1, 2

Tlakové předpětí ložiska 1 se určí ze vztahů: $p_{01.1} = \frac{-F_{1M}}{A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1+\varepsilon_1)^3} - \frac{1}{(1-\varepsilon_1)^3} \right]} \dots (171)$,

$$p_{01.2} = \frac{-F_{2M}}{A_1 * k_{F1} \left[\frac{1}{(1+\varepsilon_2)^3} - \frac{1}{(1-\varepsilon_2)^3} \right]} \dots (172), \quad p_{01} = \max(p_{01.1}, p_{01.2}) \dots (173),$$

Tlakové předpětí ložiska 2 je poté dáno vztahy: $p_{02} = \frac{p_{01}}{\phi} \dots (174)$, $\phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}} \dots (128)$,

Max. tlak v ložisku 1 je dán vztahem $p_1(\varepsilon_{1.1}) = \frac{p_{01}}{(1+\varepsilon_{1.1})^3} \dots (180)$ pro $\varepsilon_{1.1} = \varepsilon_1 = -0,5$:

$\phi = 0,315$
$p_{01.1} = 0,24 \text{ MPa}$
$p_{01.2} = -0,08 \text{ MPa}$

Tlakové předpětí ložiska 1	$p_{01} = 0,24 \text{ MPa}$
Tlakové předpětí ložiska 2	$p_{02} = 0,77 \text{ MPa}$
Max. tlak v ložisku 1	$p_1(-0,5) = 1,94 \text{ MPa}$

Maximální tlak v ložisku 2 se stanoví pomocí vztahů procedury programu [3]:

$$C_2(\varepsilon_{2.1}) = p_{01} \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{(1+\varepsilon_{2.1})^3} - \frac{A_1 * k_{F1}}{(1-\varepsilon_{2.1})^3} \right) + F_{2M} \dots (177),$$

$$\varepsilon_{2.1} = \text{root}[C_2(\varepsilon_{2.1}), \varepsilon_{2.1}, -0,5, 0,5] \dots (178),$$

$\varepsilon_{1.1} = 0$, když $p_{01.1} \leq 0$, $\varepsilon_{2.1} = 0$, když $p_{01.2} \leq 0 \dots (179)$:

$\varepsilon_{2.1} = 0$

Max. tlak v ložisku 2 je poté dán vztahem $p_2(\varepsilon_{2.1}) = \frac{p_{01}}{(1-\varepsilon_{2.1})^3} \dots (181)$:

$p_2(\varepsilon_{2.1}) = 0,77 \text{ MPa}$

Ložiska 3, 4

Tlakové předpětí ložiska 3 se určí ze vztahu $p_{03} = \frac{-F_{3M}}{A_3 * k_{F3} \left[\frac{1}{(1+\varepsilon_2)^3} - \frac{1}{(1-\varepsilon_2)^3} \right]} \dots (182)$

$p_{03} = 0,3 \text{ MPa}$

Maximální tlak: $p_3(\varepsilon_2) = \frac{p_{03}}{(1-\varepsilon_2)^3} \dots (183)$

$p_3(\varepsilon_2) = 2,47 \text{ MPa}$

Vedení

Maximální tlak vedení tj. ložisek 1, 2, 3, 4 je poté dán vztahem:

$$p_M = \max(p_1(\varepsilon_{1,1}), p_2(\varepsilon_{2,1}), p_3(\varepsilon_2)) \dots \dots \dots (184)$$

$$p_M = 0,3 \text{ MPa}$$

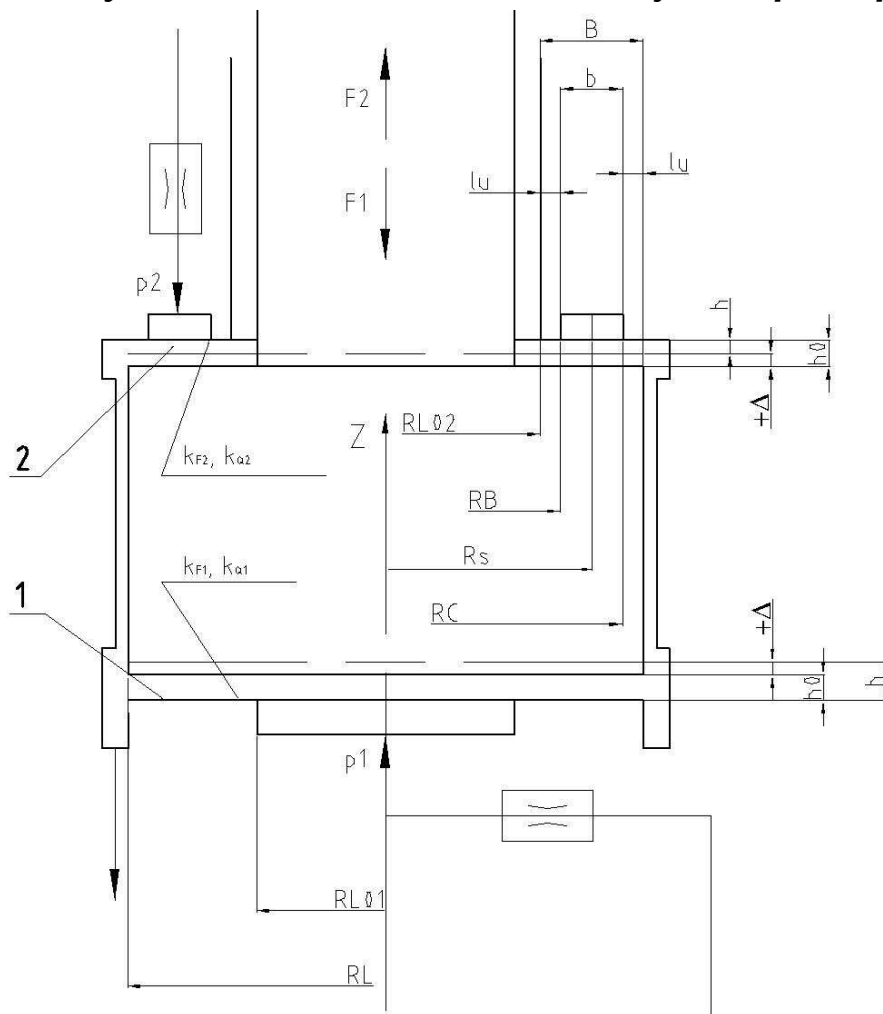
Tlak čerpadla

$$p_c = p(\varepsilon_1) + 1 \text{ MPa} \dots \dots \dots (56)$$

$$p_c = 1,3 \text{ MPa}$$

2 Hydrostatické vedení rovinné kruhového pohybu

2.1 Hydrostatická ložiska axiální vzájemně předepnutá

Obr. 27 – Axiální ložisko předepnuté.

Hydrostatické ložisko *I* (Obr. 27 – **Axiální ložisko předepnuté**) je určeno těmito rozměry:

- R_L [m] ..... jmenovitý poloměr ložiska
- R_{L01} [m] ..... poloměr komory

Poměr jmenovitého k minimálnímu poloměru ložiska *I* je dán vztahem:

$$\rho_1 = \frac{R_L}{R_{L01}} \dots\dots\dots (193)$$

$\rho_1 = 1,1 - 1,4 \dots$ rozsah hodnot

Součinitelé únosnosti a průtoku, plocha ložiska 1 jsou dány vztahy:

$$k_{F1} = \frac{1 - \frac{1}{\rho_1^2}}{2 \ln \rho_1} \dots\dots\dots (194)$$

$$k_{Q1} = \frac{2\pi}{\ln \rho_1} \dots\dots\dots (195)$$

$$A_1 = \pi R_L^2 \dots\dots\dots (196)$$

Hydrostatické ložisko 2 (Obr. 27 – **Axiální ložisko předepnuté**) je určeno těmito rozměry:

R_L [m] ..... jmenovitý poloměr ložiska

R_{L02} [m] ..... min. poloměr ložiska

Poměr jmenovitého k minimálnímu poloměru ložiska 2

$$\rho_2 = \frac{R_L}{R_{L02}} \dots\dots\dots (197)$$

$\rho_2 = 1,1 - 1,4 \dots$ rozsah hodnot

$$R_L = R_{L02} + B \dots\dots\dots (198)$$

Z těchto vztahů vyplývá:

Šířka plochy ložiska:

$$B = \left(1 - \frac{1}{\rho_2}\right) R_L \dots\dots\dots (199)$$

Šířka komory ložiska je určena vztahem:

$$b = 0,6B \dots\dots\dots (200)$$

Pro výpočet součinitelů únosnosti a průtoku ložiska je nutné stanovit:

$$R_s = R_L - \frac{B}{2} \dots\dots\dots (201)$$

$$R_B = R_s - \frac{b}{2} \dots\dots\dots (202)$$

$$R_C = R_s + \frac{b}{2} \dots\dots\dots (203)$$

Součinitelé únosnosti a průtoku, plocha ložiska 2 jsou dány vztahy:

$$k_{F2} = \frac{\frac{R_L^2 - R_C^2}{\ln\left(\frac{R_L}{R_C}\right)} - \frac{R_B^2 - R_{L02}^2}{\ln\left(\frac{R_B}{R_{L02}}\right)}}{2(R_L^2 - R_{L02}^2)} \dots\dots\dots (204)$$

$$k_{Q2} = 2\pi \left(\frac{1}{\ln\left(\frac{R_L}{R_C}\right)} + \frac{1}{\ln\left(\frac{R_B}{R_{L02}}\right)} \right) \dots\dots\dots (205)$$

Plocha ložiska:

$$A_2 = \pi(R_L^2 - R_{L02}^2) \dots\dots\dots (206)$$

Poměr předepínacích tlaků v ložiskách je poté dán součinitelem $\phi: \phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}}$

..... (128)

Výpočet ložisek se provádí obdobně jako u přímočarých vedení (Kap. 1.9).

Dílčí a celkový třecí výkon ložisek 1 a 2 je dán vztahy:

$$F_T = \frac{A - A_k}{h_0(1 + \varepsilon)} \eta * v_1 \dots\dots (44), P_T = F_T * v_1 \dots\dots (46), h = h_0 + \Delta \dots\dots (27)$$

$$\varepsilon = \frac{\Delta}{h_0} \dots\dots\dots (28)$$

tj.: pro mezikružší A_m o poloměru r a šířce dr se stanoví:

$$dF_T = \eta * dA_m * \frac{v}{h}$$

$$dA_m = 2\pi r * dr$$

$$dM_T = r * dF_T$$

$$dP_T = dM_T * \omega$$

$$v = r * \omega$$

Z těchto výrazů plyne:

$$P_{T1} = \frac{\pi\eta\omega^2}{2h_0(1 + \varepsilon)} (R_L^4 - R_{L01}^4) \dots\dots\dots (207)$$

$$P_{T2} = \frac{\pi\eta\omega^2}{2h_0(1 - \varepsilon)} (R_L^4 - R_{L02}^4 + R_B^4 - R_C^4) \dots\dots\dots (208)$$

$$P_{Tc} = P_{T1} + P_{T2} \dots\dots\dots (209)$$

Př.: 9 - Hydrostatické ložisko kruhového pohybu s regulací kapilárami (G_R = konst.)

Dáno:

Jmenovitý průměr ložiska	$R_L = 130 \text{ mm}$
Součinitel poloměrů ložiska 1 a 2 - počáteční hodnota	$\rho_1 = \rho_2 = 1,4$
Součinitel vodivosti kapiláry ložiska rozměru 2 (Obr. 27)	$\kappa_2 = 1,5$
Zatížení ložiska:	
• Vnější síla působící v záporném smyslu	$F_1 = -250 \text{ kN}$
• Vnější síla působící v kladném smyslu	$F_2 = 125 \text{ kN}$
Otáčky čepu při zatížení F_1, F_2	$n_1 = 250 \text{ min}^{-1}$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV68/40°C)	$\nu = 6,8 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,9 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$

Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03 \text{ mm}$
Rozsah relativního posunutí saní ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_1, \varepsilon_2 \rangle, \varepsilon_1 = -0,4, \varepsilon_2 = 0,4$

Stanovit:

- Tlak p_c čerpadla
- Proud Q_c a výkon P_c čerpadla
- Tlakové předpětí p_{01}, p_{02}, p_{03}
- Počáteční tuhost předepnuté dvojice ložisek $k_{12}(0)$

Rozměry ložiska 1 a 2 se stanoví pomocí vztahů:

$$\rho_1 = \frac{R_L}{R_{L01}} \dots \dots \dots (193)$$

$$\rho_2 = \frac{R_L}{R_{L02}} \dots \dots \dots (197)$$

$R_{L01} = R_{L02} = 93 \text{ mm}$

Šířka plochy ložiska dle $B = \left(1 - \frac{1}{\rho_2}\right) R_L \dots \dots \dots (199)$, šířka komory $b = 0,6B \dots \dots \dots (200)$,

poloměry komory

$$R_B = R_s - \frac{b}{2} \dots \dots \dots (202), R_C = R_s + \frac{b}{2} \dots \dots \dots (203)$$

$B = 37 \text{ mm}$
$b = 22 \text{ mm}$
$R_B = 122,5 \text{ mm}$
$R_C = 144,5 \text{ mm}$

Součinitelé únosnosti a průtoku, plochy pro ložiska 1 a 2 jsou dány vztahy:

$$k_{F1} = \frac{1 - \frac{1}{\rho_1^2}}{2 \ln \rho_1} \dots \dots \dots (194), k_{Q1} = \frac{2\pi}{\ln \rho_1} \dots \dots \dots (195), A_1 = \pi R_L^2 \dots \dots \dots (196),$$

$$k_{F2} = \frac{\frac{R_L^2 - R_C^2}{\ln\left(\frac{R_L}{R_C}\right)} - \frac{R_B^2 - R_{L02}^2}{\ln\left(\frac{R_B}{R_{L02}}\right)}}{2(R_L^2 - R_{L02}^2)} \dots \dots \dots (204), k_{Q2} = 2\pi \left(\frac{1}{\ln\left(\frac{R_L}{R_C}\right)} + \frac{1}{\ln\left(\frac{R_B}{R_{L02}}\right)} \right) \dots \dots \dots (205),$$

$$A_2 = \pi(R_L^2 - R_{L02}^2) \dots \dots \dots (206)$$

$A_1 = 0,053 \text{ m}^2$
$A_2 = 0,026 \text{ m}^2$
$k_{F1} = 0,729$
$k_{F2} = 0,729$

Tlak čerpadla se stanoví pomocí vztahů:

$$p_{c12.1} = \frac{-F_{1M}}{\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_1)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_1)^3}} \dots\dots\dots (139)$$

$$p_{c12.2} = \frac{-F_{2M}}{\frac{A_1 * k_{F1}}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon_2)^3} - \frac{A_2 * k_{F2}}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon_2)^3}} \dots\dots\dots (140)$$

$$p_c = \max(p_{c12.1}, p_{c12.2}) \dots\dots\dots (210)$$

$p_c = 14 \text{ MPa}$

Předpětí ložisek je dáno vztahy:

$$\kappa_2 = \frac{p_c}{p_{02}} = 1,5 \dots\dots\dots (130)$$

$p_{02} = 9,3 \text{ MPa}$

$$\phi = \frac{p_{01}}{p_{02}} = \frac{A_2 k_{F2}}{A_1 k_{F1}} \dots\dots\dots (128)$$

$\phi = 0,534$

$$\phi = \frac{p_{01}}{p_c} \frac{p_c}{p_{02}} = \frac{\kappa_2}{\kappa_1} \dots\dots\dots (131)$$

$\kappa_1 = 2,8$

$$p_{0i} = \frac{p_c}{\kappa_i} \dots\dots\dots (132)$$

$p_{01} = 5 \text{ MPa}$

Předpětí a tuhost ložisek se stanoví ze vztahů:

$$F_0 = p_{0i} * A_i * k_{F.i} \dots (145), k(0)_i = 3 \frac{F_0}{h_0} \left(1 - \frac{1}{\kappa_i}\right) \dots\dots\dots (144),$$

$$k(0)_{12} = k(0)_1 + k(0)_2 = 3 \frac{F_0}{h_0} \left(2 - \frac{1}{\kappa_1} - \frac{1}{\kappa_2}\right) \dots\dots\dots (146)$$

$F_0 = 193 \text{ kN}$
$k(0)_1 = 7453 \text{ kN/mm}$
$k(0)_2 = 3900 \text{ kN/mm}$
$k(0)_{12} = 11310 \text{ kN/mm}$

Pásmo posunutí $\varepsilon \in \langle \varepsilon_{1.1} | \varepsilon_{2.1} \rangle$ ve vztahu k vnějšímu zatížení F_{1M}, F_{2M} , ve kterém je režim hydrostatiky platný se stanoví pomocí procedury programu [3] s využitím

$$C_1(\varepsilon_{1.1}) = p_{01} \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{(1 + \varepsilon_{1.1})^3} - \frac{A_1 * k_{F1}}{(1 - \varepsilon_{1.1})^3} \right) + F_{1M} \dots (175), \varepsilon_{1.1} = \text{root}[C_1(\varepsilon_{1.1}), \varepsilon_{1.1}, -0,5, 0,5]$$

$$\dots\dots\dots (176), C_2(\varepsilon_{2.1}) = p_{01} \left(\frac{A_1 * k_{F1}}{(1 + \varepsilon_{2.1})^3} - \frac{A_1 * k_{F1}}{(1 - \varepsilon_{2.1})^3} \right) + F_{2M} \dots (177),$$

$$\varepsilon_{2.1} = \text{root}[C_2(\varepsilon_{2.1}), \varepsilon_{2.1}, -0,5, 0,5] \dots\dots\dots (178)$$

$\varepsilon_{1.1} = -0,375$
$\varepsilon_{1.2} = 0,265$

Proud protékající ložisky a hydraulický výkon jsou dány vztahy:

$$p_1 = \frac{P_c}{1 + (\kappa_1 - 1)(1 + \varepsilon)^3} \dots (147), \quad p_2 = \frac{P_c}{1 + (\kappa_2 - 1)(1 - \varepsilon)^3} \dots (148), \quad \eta = \rho * v \dots (3),$$

$$Q_1 = \frac{p_1 * h_0^3 * (1 + \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q1} \dots (151), \quad Q_2 = \frac{p_2 * h_0^3 * (1 - \varepsilon)^3}{12 * \eta} * k_{Q2} \dots (152),$$

$$Q_c = Q_{12} = Q_1 + Q_2 \dots (155),$$

$$P_{Hc} = Q_c * p_c \dots (160)$$

Třecí výkon těmito vztahy:

$$\omega = 2\pi n_1$$

$$P_{T1} = \frac{\pi \eta \omega^2}{2h_0(1 + \varepsilon)} (R_L^4 - R_{L01}^4) \dots (207), \quad P_{T2} = \frac{\pi \eta \omega^2}{2h_0(1 - \varepsilon)} (R_L^4 - R_{L02}^4 + R_B^4 - R_C^4) \dots (208),$$

$$P_{Tc} = P_{T1} + P_{T2} \dots (209)$$

Celkový výkon je dán:

$$P_{Lc} = P_{Hc} + P_{Tc} \dots (211)$$

Výčíslení se provede pro $\varepsilon_{1,1} = -0,375$, $\varepsilon_{1,2} = 0,265$ kde dochází k max. zatížení F_{1M} , F_{2M} :

$Q_c(\varepsilon_1) = 13,1 \text{ l/min}$	$Q_c(\varepsilon_2) = 4,3 \text{ l/min}$
$P_{Hc}(\varepsilon_1) = 3 \text{ kW}$	$P_{Hc}(\varepsilon_2) = 1 \text{ kW}$
$P_{T1}(\varepsilon_1) = 1,77 \text{ kW}$	$P_{T1}(\varepsilon_2) = 0,88 \text{ kW}$
$P_{Tc}(\varepsilon_1) = 8,4 \text{ kW}$	$P_{Tc}(\varepsilon_2) = 0,6 \text{ kW}$
$P_{Lc}(\varepsilon_1) = 5,1 \text{ kW}$	$P_{Lc}(\varepsilon_2) = 2,5 \text{ kW}$

Pro optimalizaci konstrukce ložiska vzhledem k celkovému výkonu se stanoví poměry:

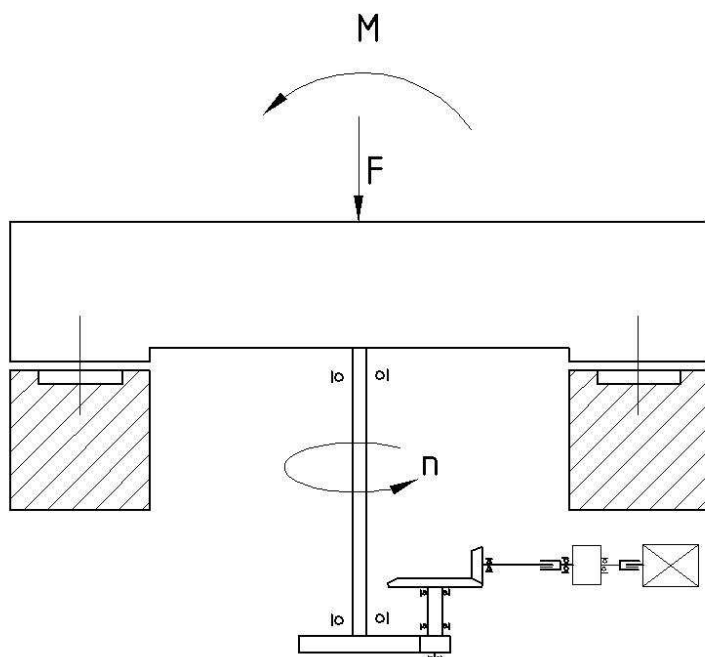
Poměr třecího k celkovému výkonu	$\frac{P_{Tc}(\varepsilon_1)}{P_{Lc}(\varepsilon_1)} = 0,4$	$\frac{P_{Tc}(\varepsilon_2)}{P_{Lc}(\varepsilon_{21})} = 0,6$
Poměr třecího výkonu ložiska l k celkovému třecímu výkonu	$\frac{P_{T1}(\varepsilon_1)}{P_T(\varepsilon_1)} = 0,84$	$\frac{P_{T1}(\varepsilon_2)}{P_T(\varepsilon_2)} = 0,58$

Z výsledků vyplývá velký podíl třecího výkonu ložiska l . Snížení celkového výkonu se zřejmě dosáhne zmenšením ρ_l v pásmu $\rho_l = 1,1 - 1,4$.

2.2 Hydrostatická ložiska rovinná pro přenos axiální síly a klopného momentu s regulací $Q = \text{konst.}$

Hydrostatická ložiska rovinná velkého průměru jsou využívána pro uložení desek svislých soustruhů a otočných stolů dále pro uložení mlýnů na rudy a otočných antén. Kromě axiální síly přenášejí tato ložiska i klopný moment (Obr. 28).

Jsou tvořena jednou nebo větším počtem drah. Větší počet drah umožňuje podepřít celou plochu desky a tím zmenšit její deformaci – toto řešení se používá především u otočných stolů.

Obr. 28 – Hydrostatické ložisko rovinné zatížené axiální silou a klopným momentem

2.2.1 Rozměry a součinitelé ložisek

Hydrostatické ložisko (Obr. 29) je určeno těmito rozměry:

- R_{Lj} [m] ..... jmenovitý poloměr j -té dráhy
- R_{L0j} [m] ..... vnitřní poloměr j -té dráhy
- R_{sj} [m] ..... střední poloměr j -té dráhy
- B_j [m] ..... šířka j -té dráhy
- b_j [m] ..... šířka komory j -té dráhy
- $\alpha_{kom,j}$ ..... úhel komory j -té dráhy
- α_j ..... úhel segmentu ložiska j -té dráhy
- n_{Kj} ..... počet segmentů (komor) j -té dráhy
- $j = 1 \dots n_D$ ..... počet drah
- $n_{1,2}$ ..... otáčky ložiska (1. a 2. stupeň)

Střední průměr je dán vztahem $R_s = R_L - \frac{B}{2}$ ..... (201)

Charakteristické údaje ložiska jsou:

- Poměr šířky dráhy ložiska k jeho průměru

$$k_{Bj} = \frac{B_j}{2R_{Lj}} \dots\dots\dots (212)$$

- Poměr šířky komory k šířce dráhy ložiska

$$k_{bj} = \frac{b_j}{B_j} \dots\dots\dots (213)$$

V [8] je provedena normalizace těchto hodnot tj.:

- $k_B = 0,05 \quad 0,1 \quad 0,15 \quad 0,2$
- $k_b = 0,6$

Dále:

$$R_{s_j} * \left(\frac{2\pi}{n_{Kj}} - \alpha_{komj} \right) = B_j - b_j \dots \dots \dots (214)$$

Součinitelé únosnosti a průtoku poté byly řešeny pro tuto normu a jsou uvedeny v tabulce.

Tab. 2 – Součinitelé únosnosti a průtoku [8]

$k_b = 0,6$	$n_K = 8$		$n_K = 12$	
k_B	k_F	k_Q	k_F	k_Q
0,05	0,796	70,73	0,788	46,54
0,1	0,788	32,54	0,771	20,43
0,15	0,781	19,71	0,767	12,57
0,2	0,774	13,19	0,756	7,7

Následně lze vyjádřit:

$$R_{L0j} = R_{Lj} (1 - 2k_{Bj}) \dots \dots \dots (215)$$

$$R_{s_j} = R_{Lj} (1 - k_{Bj}) \dots \dots \dots (216)$$

$$B_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} \dots \dots \dots (217)$$

$$b_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} * k_{bj} \dots \dots \dots (218)$$

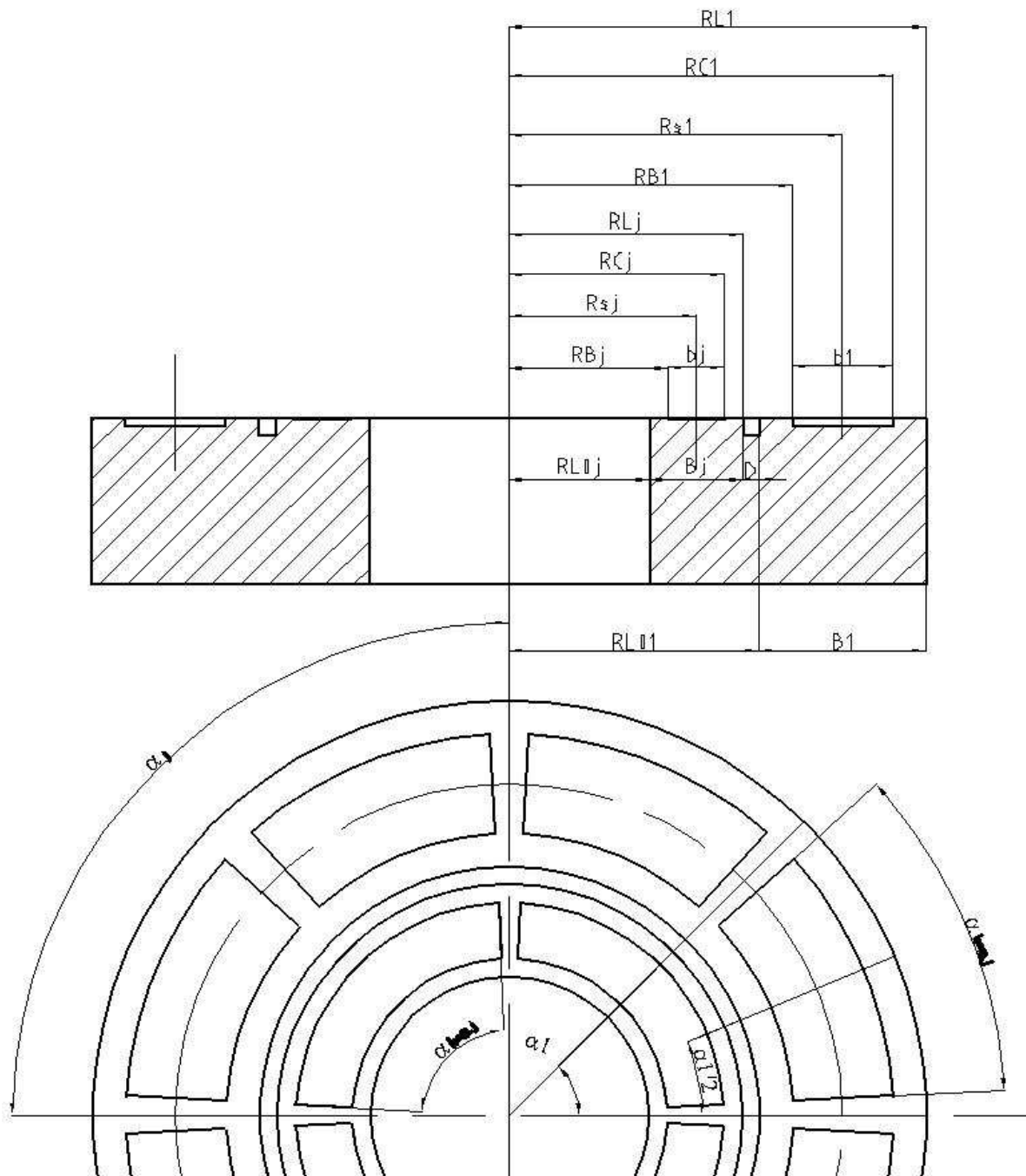
Pokud nelze použít uvedenou normu např. z prostorových důvodů, stanoví se součinitelé únosnosti k_{Fj} a průtoku k_{Qj} pro R_{Lj} , R_{L0j} , R_{Cj} , R_{Bj} z těchto vztahů:

$$k_{F2} = \frac{\frac{R_L^2 - R_C^2}{\ln\left(\frac{R_L}{R_C}\right)} - \frac{R_B^2 - R_{L02}^2}{\ln\left(\frac{R_B}{R_{L02}}\right)}}{2(R_L^2 - R_{L02}^2)} \dots \dots (204), \quad k_{Q2} = 2\pi \left(\frac{1}{\ln\left(\frac{R_L}{R_C}\right)} + \frac{1}{\ln\left(\frac{R_B}{R_{L02}}\right)} \right) \dots \dots (205).$$

Tyto vztahy lze poté s využitím $R_B = R_s - \frac{b}{2} \dots \dots \dots (202)$,

$$R_C = R_s + \frac{b}{2} \dots \dots (203) \text{ upravit na výraz s proměnnými veličinami } k_B \text{ a } k_b:$$

$$k_{Fj} = \frac{1 - k_{bj}}{8(1 - k_{Bj})} \left[\frac{2 - k_{Bj}(1 - k_{bj})}{\ln\left(\frac{1}{1 - k_{Bj}(1 - k_{bj})}\right)} - \frac{2 - k_{Bj}(3 + k_{bj})}{\ln\left(\frac{1 - k_{Bj}(1 + k_{bj})}{1 - 2k_{Bj}}\right)} \right] \dots \dots \dots (219)$$

Obr. 29 – Rozměry hydrostatického ložiska

$$k_{Qj} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \left[\frac{1}{\ln \frac{1}{1 - k_{Bj}(1 - k_{bj})}} + \frac{1}{\ln \frac{1 - k_{Bj}(1 + k_{bj})}{1 - 2k_{Bj}}} \right] \dots \dots \dots (220)$$

Z porovnání vypočtených hodnot s údaji v Tab. 2 se zjistí odchylky pro k_{Fj} v rozsahu 0,5 – 3,3%, pro k_{Qj} v rozsahu 5 – 19%. Tato přesnost výpočtu je přijatelná.

Pro vyšší obvodové rychlosti $v_{RL} > 0,5$ m/s je vhodné volit součinitel $k_{Bj} = \frac{B_j}{2R_{Lj}} < 0,2$; sníží se

tím třecí výkon. Obvykle je výhodnější použít pouze 8 komor.

Další veličiny jsou dány vztahy:

- Úhel segmentu j -té dráhy ložiska:

$$\alpha_j = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \dots \dots \dots (221)$$

- Úhel komory j -té dráhy ložiska:

Ze vztahu $R_{sj} * \left(\frac{2\pi}{n_{Kj}} - \alpha_{komj} \right) = B_j - b_j \dots \dots \dots (214)$ vyplývá:

$$\alpha_{komj} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - \frac{B_j - b_j}{R_{sj}} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - 2k_{Bj} \frac{1 - k_{bj}}{1 + k_{bj}} \dots \dots \dots (222)$$

- Plocha segmentu j -té dráhy ložiska včetně komory a můstku

$$A_j = \frac{\alpha_j}{2} (R_{Lj}^2 - R_{L0j}^2) \dots \dots \dots (223)$$

Celková plocha j -té dráhy ložiska

$$A_{cj} = A_j * n_{Kj} \dots \dots \dots (224)$$

- Plocha komory j -té dráhy ložiska

$$A_{kj} = R_{sj} * \alpha_{komj} * b_j \dots \dots \dots (225)$$

- Celková plocha komor j -té dráhy ložiska

$$A_{kcj} = A_{kj} * n_{Kj} \dots \dots \dots (226)$$

- Poloha komor

Úhlové souřadnice komor j -té dráhy ložiska pro $i = 1 \dots n_j$ jsou dány vztahy:

$$\delta_{ji} = \frac{\alpha_j}{2} + (i-1)\alpha_j \dots \dots \dots (227)$$

2.2.2 Počáteční podmínky ložiska

- Počáteční tlak v komorách p_0 při předepnutí ložiska silou F_0 se odvodí ze vztahu

$$p_0 = \frac{F_0}{A * k_F} \dots \dots (22) \text{ pro zatížení celkové plochy ložiska sestávajícího z } n_D \text{ dráh}$$

tj.:

$$p_0 = \frac{F_0}{\sum_{j=1}^{nD} A_j * k_{Fj}} \dots \dots \dots (228)$$

- Počáteční vodivost dle vztahu $G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta}$ ..... (21)
- Proud segmentem j -té dráhy ložiska se součinitelem průtoku k_{Qj} dle vztahu $Q_0 = p_0 * G_0 * k_{Qj} \dots$ (24)
  - Celkový proud protékající n_D - dráhami ložiska je následně dán vztahem:

$$Q_c = p_0 * G_0 \sum_{j=1}^{n_D} k_{Qj} * n_{Kj} \dots \dots \dots (229)$$

2.2.3 Zatížení

Hydrostatické axiální ložisko je zatíženo předpětím F_0 , které je obvykle dáno tíhou stolu případně silou axiálního ložiska.

Celkové zatížení ložiska je dáno axiální silou F a momentem M dle vztahů:

$$F = F_0 + F_Q \dots \dots \dots (230)$$

$$M = F_Q * a_F \dots \dots \dots (231)$$

- F_0 ..... předpětí
- F_Q ..... vnější zatížení (od tíhy obrobku, řezných sil)
- a_F ..... vzdálenost F_Q od osy ložiska

2.2.4 Tlak v ložisku při zvedání desky

Při zvedání desky z dosedu je nutné vyvodit tlak

$$p_{cz} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{n_D} A_{kcj}} \dots \dots \dots (232)$$

2.2.5 Tloušťka olejového filmu, posunutí a sklon desky, tlaky v komorách a tlak čerpadla

Počáteční tloušťka olejového filmu se volí v závislosti na max. rychlosti na obvodě ložiska vztažené k ustálené teplotě ložiska t_n – pro $v_{RL} \leq 1\text{m/s}$: $h_0 = 0,03$ mm. Při větších rychlostech se tloušťka filmu h_0 zvětšuje v závislosti na vypočteném proudu, hydraulickém a třecím výkonu ložiska. Optimální poměr hydraulického a třecího výkonu se určí z požadavků na prostor a náklady příslušných zařízení (hydraulický agregát, chladicí zařízení).

2.2.5.1 Centrické zatížení ložiska

Při centrickém zatížení je $M = 0$, $F > 0$, platí tedy vztahy pro tlak a poměrné posunutí:

$$p_{01} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{n_D} A_{cj} * k_{Fj}} \dots \dots \dots (233)$$

Při využití

$$\varepsilon_M = \left(\frac{p_0}{p_M} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 \dots \text{e stanoví poměrné posunutí v ose ložiska pro } \varepsilon_M = \varepsilon_{01}, p_M = p_{01} \text{ tj.:}$$

$$\varepsilon_{01} = \left(\frac{p_0}{p_{01}} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 \dots \dots \dots (234)$$

2.2.5.2 Excentrické zatížení ložiska

Při excentrickém zatížení, kdy je $M > 0$, $F > 0$, byly v [8] odvozeny tyto nelineární algebraické rovnice pro neznámé H a ψ :

$$F = \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s \psi \cos \delta_i)^3} = f(H, \psi) \dots \dots \dots (235)$$

$$M = R_s \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \sum_{i=1}^{nK} \frac{\cos \delta_i}{(H - R_s \psi \cos \delta_i)^3} = g(H, \psi) \dots \dots \dots (236)$$

V těchto rovnicích jsou:

H ... pomyslná tloušťka olejového filmu v ose ložiska

ψ ... sklon desky

Pro větší počet ložiskových drah $j = 1 \dots n_D$ se předchozí rovnice upraví takto:

$$F - \left[C1_1 \sum_{i=1}^{nK1} \frac{1}{(H - R_{s1} \psi \cos \delta_{1i})^3} + \dots + C1_j \sum_{i=1}^{nKj} \frac{1}{(H - R_{sj} \psi \cos \delta_{ji})^3} + \dots \right] = 0 \dots (237)$$

$$C1_j = \frac{12\eta * Q_{0j} * A_j * k_{Fj}}{k_{Qj}} \dots \dots \dots (238)$$

$$M - \left[C2_1 \sum_{i=1}^{nK1} \frac{\cos \delta_{1i}}{(H - R_{s1} \psi \cos \delta_{1i})^3} + \dots + C2_j \sum_{i=1}^{nKj} \frac{\cos \delta_{ji}}{(H - R_{sj} \psi \cos \delta_{ji})^3} \right] = 0 \dots \dots (239)$$

$$C2_j = R_{sj} * C1_j \dots \dots \dots (240)$$

Rovnice se řeší např. pomocí procedury programu [3].

Ze zjištěných hodnot H a ψ : se stanoví poměrné posunutí ε_{02} v ose ložiska a tloušťka olejového filmu na obvodě ložiska.

$$\varepsilon_{02} = \frac{H - h_0}{h_0} \dots \dots \dots (241)$$

Tloušťka olejového filmu na obvodu největší dráhy tj. poloměru R_{L1} je dána vztahem:

$${}^{obv}h_i = H - R_{L1} \psi \cos \delta_{1i} \dots \dots \dots (242)$$

Min. tloušťka a max. relativní posunutí na obvodu je poté dáno vztahy:

$${}^{obv}h_{\min} = \min({}^{obv}h_i) \dots \dots \dots (243)$$

$${}^{obv}\varepsilon_M = \frac{{}^{obv}h_{\min} - h_0}{h_0} \dots \dots \dots (244)$$

Tloušťka olejového filmu v i -té komoře ložiska 1 je dána vztahem:

$$h_i = H - R_{s1} \psi \cos \delta_{1i} \dots \dots \dots (245)$$

Tlak v i – té komoře ložiska 1:

$$p_{Li} = \frac{12\eta Q_{01}}{k_{Q1} * h_i^3} \dots \dots \dots (246)$$

Max. tlak je poté dán vztahem:

$$p_M = \max(p_{Li}) \dots \dots \dots (247)$$

Tlak čerpadla se následně stanoví dle $p_c = p(\varepsilon_1) + 1MPa$ ..... (56) tj.:

$$p_c = \max(p_{01}, p_M, p_{cz}) + 1MPa \dots \dots \dots (248)$$

2.2.6 Hydraulický a třecí výkon ložiska

Hydraulický výkon ložiska:

$$P_{Hc} = Q_c * p_c \dots \dots \dots (249)$$

Třecí moment a výkon ložiska při zatížení F a poměrném posunutí $\varepsilon = \varepsilon_{01}$:

$$M_T(\varepsilon) = \frac{\pi\eta\omega}{2h_0(1+\varepsilon)} \sum_{j=1}^m (R_{Lj}^4 - R_{L0j}^4 + R_{Bj}^4 - R_{Cj}^4) \dots \dots \dots (250)$$

Poloměry R_{Bj} , R_{Cj} se stanoví ze vztahů $R_B = R_s - \frac{b}{2}$ .... (202), $R_C = R_s + \frac{b}{2}$ ..... (203),

$$R_{sj} = R_{Lj}(1 - k_{Bj}) \dots \dots (216), B_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} \dots \dots (217), b_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} * k_{bj} \dots \dots (218)$$

Třecí výkon je následně:

$$P_T = M_T(\varepsilon) * \omega \dots \dots \dots (251)$$

Př.: 10 - Hydrostatické ložisko manipulátoru pro přenos axiální síly a momentu s regulací $Q = konst.$)

Dáno:

Jmenovitý poloměr ložiska	$R_L = 1\,250$ mm
Poměr šířky ložiska k průměru	$k_B = 0,2$
Poměr šířky komory k šířce ložiska	$k_b = 0,6$
Počet komor na vodící dráze	$n_K = 8$
Počet drah ložiska	$n_D = 1$
Obr. 29 – Rozměry hydrostatického ložiska	
Zatížení ložiska:	
• Tíha stolu – předpětí ložiska	$F_0 = 5300$ kN
• Tíha obrobku	$F_Q = 2700$ kN
• Vyložení těžiště obrobku od osy rotace při $F_Q = 2700$ kN	$a_F = 100$ mm
• Otáčky desky při zatížení F_0, F_Q	$n_l = 10$ min ⁻¹
• Ustálená teplota při $n = 10$ min ⁻¹	$t_n = 40^\circ\text{C}$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV46/40°C)	$\nu = 4,6 * 10^{-5} m^2 * s^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,87 * 10^3 kg * m^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03$ mm

Přípustný rozsah relativního posunutí desky ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_{1D}, \varepsilon_{2D} \rangle, \varepsilon_{1D} = -0,4, \varepsilon_{2D} = 0,4$
---	---

Stanovit:

- Rozměry ložiska
- Tlakové předpětí v komoře ložiska p_0
- Proud segmentem ložiska Q_0 a ložiskem Q_c
- Tloušťka olejového filmu na obvodě ložiska $^{obv} h_{min}$
- Relativní posunutí desky v ose při centrickém ε_{01} a excentrickém zatížení ε_{02}
- Sklon desky ψ a relativní posunutí desky na obvodu ložiska $^{obv} \varepsilon_M$
- Max. tlak v komoře ložiska p_M
- Tlak čerpadla p_c
- Výkon čerpadla P_{Hc}
- Třecí výkon ložiska P_T

Z Tab. 2 – Součinitelé únosnosti a průtoku [8] se stanoví pro dané $k_B = 0,2, n = 8$ součinitelé průtoku a únosnosti:

Součinitel únosnosti	$k_F = 0,774$
Součinitel průtoku	$k_Q = 13,19$

Pomocí vztahů $R_{L0j} = R_{Lj} (1 - 2k_{Bj}) \dots (215), R_{sj} = R_{Lj} (1 - k_{Bj}) \dots (216),$

$B_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} \dots (217), b_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} * k_{bj} \dots (218)$ se stanoví:

$R_{L0} = 750$ mm
$R_s = 1000$ mm
$B = 500$ mm
$b = 300$ mm

Dále ze vztahů $\alpha_j = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \dots (221), A_j = \frac{\alpha_j}{2} (R_{Lj}^2 - R_{L0j}^2) \dots (223),$

$A_{cj} = A_j * n_{Kj} \dots :$

Úhel segmentu ložiska	$\alpha = 45^\circ$
Plocha segmentu ložiska	$A = 0,393$ m ²
Celková plocha ložiska	$A_c = 3,14$ m ²

Počáteční podmínky provozu ložiska jsou dány vztahy:

$$p_0 = \frac{F_0}{\sum_{j=1}^{nD} A_j * k_{Fj}} \dots (228), G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots (21), Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots (24),$$

$$Q_c = p_0 * G_0 \sum_{j=1}^{nD} k_{Qj} * n_{Kj} \dots (229)$$

Počáteční tlak v komoře	$p_0 = 2,18$ MPa
Proud segmentem ložiska	$Q_0 = 0,1$ l/min
Celkový proud ložiska	$Q_c = 0,78$ l/min

Tlak v komoře při zvedání ložiska se určí pomocí vztahů:

$$\alpha_{komj} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - \frac{B_j - b_j}{R_{sj}} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - 2k_{Bj} \frac{1 - k_{Bj}}{1 + k_{Bj}} \dots\dots (222), A_{kj} = R_{sj} * \alpha_{komj} * b_j \dots\dots (255),$$

$$A_{kcj} = A_{kj} * n_{Kj} \dots\dots (226), p_{cz} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{nD} A_{kcj}} \dots\dots (232)$$

Tlak v komoře při zvedání	$p_{cz} = 5,7 \text{ Mpa}$
---------------------------	----------------------------

Tlak a poměrné posunutí při centrickém zatížení se určí:

$$F = F_0 + F_Q \dots\dots\dots (230)$$

$$p_{01} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{nD} A_{cj} * k_{Fj}} \dots\dots\dots (233), \epsilon_{01} = \left(\frac{p_0}{p_{01}} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 \dots\dots\dots (234)$$

Celková axiální síla	$F = 8\,000 \text{ kN}$
Tlak při centrickém zatížení	$p_{01} = 2,88 \text{ Mpa}$
Poměrné posunutí desky při centrickém zatížení	$\epsilon_{01} = -0,13$

Pro excentrické zatížení ($M > 0, F > 0$) se stanoví pomyslná tloušťka olejového filmu v ose ložiska H a sklon desky ψ pomocí vztahů $M = F_Q * a_F \dots\dots\dots (231)$,

$$F = \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s \psi \cos \delta_i)^3} = f(H, \psi) \dots\dots\dots (235),$$

$$M = R_s \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \sum_{i=1}^{nK} \frac{\cos \delta_i}{(H - R_s \psi \cos \delta_i)^3} = g(H, \psi) \dots\dots (236), \delta_{ji} = \frac{\alpha_j}{2} + (i-1)\alpha_j$$

$$\dots\dots\dots (227) \delta_{ji} = \frac{\alpha_j}{2} + (i-1)\alpha_j \dots\dots (227)$$

Pro řešení nelineárních algebraických rovnic pro neznámé H a ψ jedné dráhy ložiska se použije procedura programu [3] takto:

- Počáteční podmínky a parametry zatížení se upraví do bezrozměrného tvaru:

Given

$$H = h_0, \psi = 0$$

$$C_1 = \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \dots\dots\dots (252)$$

$$C_2 = R_s * C_1 \dots\dots\dots (253)$$

- Úprava rovnic:

$$\frac{C_1}{F} - \frac{1}{\sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s * \psi \cos \delta_i)^3}} = 0 \dots\dots\dots (254)$$

$$\frac{C_2}{M} - \frac{\cos \delta_i}{\sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s * \psi \cos \delta_i)^3}} = 0 \dots\dots\dots (255)$$

K = Find(H, ψ)

- Výstup v bezrozměrném tvaru

$$K = \frac{H}{\psi} \dots\dots\dots (256)$$

K výstupním hodnotám se poté přiřadí příslušné jednotky:

Pomyslná tloušťka olejového filmu v ose ložiska	$H = 0,0459 \text{ mm}$
Sklon desky	$\psi = 5,9e-7 \text{ rad}$

Relativní posunutí v ose otáčení je dáno vztahem $\varepsilon_{02} = \frac{H - h_0}{h_0} \dots\dots (241)$

Relativní posunutí v ose otáčení	$\varepsilon_{02} = -0,13$
----------------------------------	----------------------------

Min. tloušťka olejového filmu a relativní posunutí na obvodu ložiska se určí ze vztahů

$${}^{obv}h_i = H - R_{Li}\psi \cos \delta_{1i} \dots\dots (242), \quad {}^{obv}h_{\min} = \min({}^{obv}h_i) \dots\dots (243),$$

$${}^{obv}\varepsilon_M = \frac{{}^{obv}h_{\min} - h_0}{h_0} \dots\dots\dots (244)$$

Tloušťka olejového filmu na obvodě ložiska	${}^{obv}h_{\min} = 0,0255 \text{ mm}$
Relativní posunutí desky na obvodu ložiska	${}^{obv}\varepsilon_M = -0,15$
Vyhovuje dovolené hodnotě	$\varepsilon_{1D} = -0,4$

Tloušťka olejového filmu a tlak v komoře ložiska se stanoví pomocí vztahů :

$$h_i = H - R_{si}\psi \cos \delta_{1i} \dots\dots (245), \quad p_{Li} = \frac{12\eta Q_{01}}{k_{Q1} * h_i^3} \dots\dots\dots (246), \text{ max. tlak je následně}$$

$$p_M = \max(p_{Li}) \dots\dots\dots (247)$$

$$p_M = \max(p_{Li}) \dots\dots\dots (247).$$

Tlak čerpadla je stanoven ze vztahu $p_c = \max(p_{01}, p_M, p_{cz}) + 1 \text{ MPa} (248)$:

Max. tlak v komoře ložiska	$p_M = 3,5 \text{ MPa}$
Tlak čerpadla	$p_c = 7 \text{ MPa}$

Hydraulický výkon ložiska se stanoví ze vztahu $P_{Hc} = Q_c * p_c \dots\dots\dots (249)$

Hydraulický výkon ložiska	$P_{Hc} = 0,1 \text{ kW}$
---------------------------	---------------------------

Třecí výkon se stanoví pro $\varepsilon = \varepsilon_{01}$ ze vztahů

$$\omega = 2\pi n_1$$

$$M_T(\varepsilon) = \frac{\pi\eta\omega}{2h_0(1+\varepsilon)} \sum_{j=1}^m (R_{Lj}^4 - R_{L0j}^4 + R_{Bj}^4 - R_{Cj}^4) \dots\dots (250), \quad R_B = R_s - \frac{b}{2} \dots\dots (202),$$

$$R_C = R_s + \frac{b}{2} \dots\dots (203), \quad P_T = M_T(\varepsilon) * \omega \dots\dots\dots (251)$$

Třecí výkon ložiska	$P_T = 8,8 \text{ kW}$
---------------------	------------------------

Př.: 11 - Hydrostatické ložisko desky svíslého soustruhu pro přenos axiální síly a momentu s regulací Q = konst.)

Dáno:

Jmenovitý poloměr ložiska	$R_L = 1750 \text{ mm}$
Poměr šířky ložiska k průměru	$k_B = 0,05$
Poměr šířky komory k šířce ložiska	$k_b = 0,6$
Počet komor na vodící dráze	$n_K = 8$
Počet drah ložiska	$n_D = 1$
Obr. 29 – Rozměry hydrostatického ložiska	

Zatížení ložiska:	
• Tíha stolu – předpětí ložiska	$F_0 = 100 \text{ kN}$
• Tíha obrobku	$F_Q = 600 \text{ kN}$
• Vyložení těžiště obrobku od osy rotace	$a_F = 10 \text{ mm}$
• Otáčky desky při zatížení F_0, F_Q	$n1 = 20 \text{ min}^{-1}$
• Otáčky desky při zatížení F_0 (lehké obrobky)	$n2 = 80 \text{ min}^{-1}$
• Ustálená teplota při $n2 = 80 \text{ min}^{-1}$	$t_2 = 60^\circ\text{C}$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV46/40°C)	$\nu_{t1} = 4,6 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Kinematická viskozita oleje (ISO HV46/60°C)	$\nu_{t2} = 2,04 * 10^{-5} \text{ m}^2 * \text{s}^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,87 * 10^3 \text{ kg} * \text{m}^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0 při teplotě $t_1 = 40^\circ\text{C}$	$h_{0t1} = 0,3 \text{ mm}$
Přípustný rozsah relativního posunutí desky ložiska od počáteční polohy (h_{0t})	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_{1D}, \varepsilon_{2D} \rangle, \varepsilon_{1D} = -0,5, \varepsilon_{2D} = 0,5$

Stanovit:

- Rozměry ložiska
- Tlakové předpětí v komoře ložiska p_0
- Proud segmentem ložiska Q_0 a ložiskem Q_c
- Tloušťka olejového filmu h_{0t} při ustálené teplotě t_{n2}
- Tloušťka olejového filmu na obvodě ložiska $^{obv}h_{\min}$
- Relativní posunutí desky v ose ε_{0I} při centrickém zatížení
- Sklon desky ψ a relativní posunutí desky na obvodu ložiska $^{obv}\varepsilon_M$
- Max. tlak p_M v komoře ložiska
- Tlak čerpadla p_c
- Výkon čerpadla P_{Hc}
- Třecí výkon ložiska P_T

Z Tab. 2 – Součinitelé únosnosti a průtoku [8] se stanoví pro dané $k_B = 0,05, n_K = 8$ součinitelé průtoku a únosnosti:

Součinitel únosnosti	$k_F = 0,796$
Součinitel průtoku	$k_Q = 70,73$

Pomocí vztahů $R_{L0j} = R_{Lj}(1 - 2k_{Bj}) \dots \dots \dots (215), R_{sj} = R_{Lj}(1 - k_{Bj}) \dots \dots \dots (216),$

$B_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} \dots \dots \dots (217), b_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} * k_{bj} \dots \dots \dots (218)$ se stanoví:

$R_{L0} = 1575 \text{ mm}$
$R_s = 1662,5 \text{ mm}$
$B = 175 \text{ mm}$
$b = 105 \text{ mm}$

Dále ze vztahů $\alpha_j = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \dots \dots (211), A_j = \frac{\alpha_j}{2} (R_{Lj}^2 - R_{L0j}^2) \dots \dots (223),$

$A_{cj} = A_j * n_{Kj} \dots \dots \dots :$

Úhel segmentu ložiska	$\alpha = 45^\circ$
Plocha segmentu ložiska	$A = 0,2285 \text{ m}^2$
Celková plocha ložiska	$A_c = 1,828 \text{ m}^2$

Počáteční podmínky provozu ložiska jsou dány vztahy:

$$p_0 = \frac{F_0}{\sum_{j=1}^{nD} A_j * k_{Fj}} \dots\dots\dots (228), G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots\dots\dots (21), Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots\dots\dots (24),$$

$$Q_c = p_0 * G_0 \sum_{j=1}^{nD} k_{Qj} * n_{Kj} \dots\dots\dots (229)$$

Počáteční tlak v komoře	$p_0 = 0,07$ MPa
Proud segmentem ložiska	$Q_0 = 16,4$ l/min
Celkový proud ložiska	$Q_c = 131,2$ l/min

Tlak v komoře při zvedání ložiska se určí pomocí vztahů:

$$\alpha_{komj} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \frac{B_j - b_j}{R_{sj}} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - 2k_{Bj} \frac{1 - k_{Bj}}{1 + k_{bj}} \dots\dots\dots (222), A_{kj} = R_{sj} * \alpha_{komj} * b_j \dots\dots\dots (225),$$

$$A_{kcj} = A_{kj} * n_{Kj} \dots\dots\dots (226), p_{cz} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{nD} A_{kcj}} \dots\dots\dots (232)$$

Tlak v komoře při zvedání	$p_{cz} = 0,67$ Mpa
---------------------------	---------------------

Tlak a poměrné posunutí při centrickém zatížení se určí:

$$F = F_0 + F_Q \dots\dots\dots (230)$$

$$p_{01} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{nD} A_{cj} * k_{Fj}} \dots\dots\dots (233), \epsilon_{01} = \left(\frac{p_0}{p_{01}} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 \dots\dots\dots (234)$$

Celková axiální síla	$F = 700$ kN
Tlak při centrickém zatížení	$p_{01} = 0,48$ Mpa
Poměrné posunutí desky při centrickém zatížení	$\epsilon_{01} = -0,48$

Tloušťka olejového filmu h_{0t2} při ustálené teplotě $t_2 = 60^\circ\text{C}$ se stanoví pomocí vztahu

$$\frac{h_{t2}^3}{h_{t1}^3} = \frac{v_{t2}}{v_{t1}} \dots\dots\dots (57) \text{ pro dané veličiny } h_{0t1}, v_{t1}, v_{t2}:$$

Tloušťka olej. filmu při ustálené teplotě $t_2 = 60^\circ\text{C}$	$h_{0t2} = 0,228$ mm
--	----------------------

Dynamická viskozita při ustálené teplotě $t_2 = 60^\circ\text{C}$ je dána vztahem $\eta = \rho * \nu \dots\dots\dots (3)$

Dynamická viskozita při $t_2 = 60^\circ\text{C}$	$\eta_{t2} = 0,0177$ Pa.s
--	---------------------------

Pro excentrické zatížení ($M > 0, F > 0$) se stanoví pomyslná tloušťka olejového filmu v ose ložiska H a sklon desky ψ pomocí vztahů $M = F_Q * a_F \dots\dots\dots (231)$, dále pro $\eta = \eta_{t2}$:

$$F = \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s \psi \cos \delta_i)^3} = f(H, \psi) \dots\dots\dots (235),$$

$$M = R_s \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \sum_{i=1}^{nK} \frac{\cos \delta_i}{(H - R_s \psi \cos \delta_i)^3} = g(H, \psi) \dots\dots\dots (236) \quad \delta_{ji} = \frac{\alpha_j}{2} + (i-1)\alpha_j$$

$\dots\dots\dots (227)$.

Pro řešení nelineárních algebraických rovnic pro neznámé H a ψ se použije procedura programu [3] takto:

- Počáteční podmínky a parametry zatížení upravené do bezrozměrného tvaru:

Given

$$H = h_0, \psi = 0$$

$$C_1 = \frac{12\eta * Q_0 * A * k_F}{k_Q} \dots (252), C_2 = R_s * C_1 \dots (253)$$

- Úprava rovnic:

$$\frac{C_1}{F} - \frac{1}{\sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s * \psi \cos \delta_i)^3}} = 0 \dots (254), \frac{C_2}{M} - \frac{\cos \delta_i}{\sum_{i=1}^{nK} \frac{1}{(H - R_s * \psi \cos \delta_i)^3}} = 0 \dots (255)$$

K = Find(H, ψ)

- Výstup v bezrozměrném tvaru

$$K = \begin{matrix} H \\ \psi \end{matrix} \dots (256)$$

K výstupním hodnotám se dále přiřadí příslušné jednotky:

Pomyslná tloušťka olejového filmu v ose ložiska	$H = 0,1196 \text{ mm}$
Sklon desky	$\psi = 2,5e-7 \text{ rad}$

Min. tloušťka olejového filmu a relativní posunutí na obvodu ložiska se určí ze vztahů

$${}^{obv}h_i = H - R_{L1}\psi \cos \delta_{1i} \dots (242), {}^{obv}h_{\min} = \min({}^{obv}h_i) \dots (243),$$

$${}^{obv}\epsilon_M = \frac{{}^{obv}h_{\min} - h_0}{h_0} \dots (244)$$

Tloušťka olejového filmu na obvodě ložiska	${}^{obv}h_{\min} = 0,119 \text{ mm}$
Relativní posunutí desky na obvodu ložiska	${}^{obv}\epsilon_M = -0,48$
Vyhovuje	$\epsilon_{1D} = -0,5$

Tloušťka olejového filmu a tlak v komoře ložiska se stanoví pro $\eta = \eta_{t2}$ pomocí vztahů:

$$h_i = H - R_{s1}\psi \cos \delta_{1i} \dots (245), p_{L1i} = \frac{12\eta Q_{01}}{k_{Q1} * h_i^3} \dots (246), \text{max. tlak je poté}$$

$$p_M = \max(p_{L1i}) \quad p_M = \max(p_{L1i}) \dots (247) \dots (247).$$

Tlak čerpadla se stanoví ze vztahu: $p_c = \max(p_{01}, p_M, p_{cz}) + 1 \text{ MPa} \dots (248)$:

Max. tlak v komoře ložiska	$p_M = 0,67 \text{ MPa}$
Tlak čerpadla	$p_c = 2 \text{ MPa}$

Hydraulický výkon ložiska se stanoví ze vztahu $P_{Hc} = Q_c * p_c \dots (249)$

Hydraulický výkon ložiska	$P_{Hc} = 4,4 \text{ kW}$
---------------------------	---------------------------

Třecí výkon se stanoví pro $\eta = \eta_{t2}, n = n_2, \epsilon = 0$ ze vztahů

$$\omega = 2\pi n$$

$$M_T(\varepsilon) = \frac{\pi\eta\omega}{2h_0(1+\varepsilon)} \sum_{j=1}^m (R_{Lj}^4 - R_{L0j}^4 + R_{Bj}^4 - R_{Cj}^4) \dots\dots\dots (250), R_B = R_s - \frac{b}{2} \dots\dots (202)$$

$$R_C = R_s + \frac{b}{2} \quad R_C = R_s + \frac{b}{2} \dots\dots\dots (203) \dots\dots (203), P_T = M_T(\varepsilon) * \omega \dots\dots (251) \quad P_T = M_T(\varepsilon) * \omega \dots\dots (251)$$

Třecí výkon ložiska	$P_T = 44,1 \text{ kW}$
---------------------	-------------------------

Provoz při ustálené teplotě oleje bude podmíněn užitím chladničky.

Př.: 12 – Čtyřdráhové hydrostatické ložisko otočného stolu pro přenos axiální síly a momentu s regulací Q = konst.)

Dáno:

Dráha 1:			
• Jmenovitý poloměr dráhy		$R_{L1} = 980 \text{ mm}$	
• Poměr šířky dráhy k průměru		$k_{B1} = 0,054$	
• Poměr šířky komory k šířce ložiska		$k_{b1} = 0,15$	
• Počet komor		$n_{K1} = 8$	
Dráha 2:			
• Jmenovitý poloměr dráhy		$R_{L2} = 825 \text{ mm}$	
• Poměr šířky dráhy k průměru		$k_{B2} = 0,052$	
• Poměr šířky komory k šířce ložiska		$k_{b2} = 0,19$	
• Počet komor		$n_{K2} = 8$	
Dráha 3:			
• Jmenovitý poloměr dráhy		$R_{L3} = 474 \text{ mm}$	
• Poměr šířky dráhy k průměru		$k_{B3} = 0,09$	
• Poměr šířky komory k šířce ložiska		$k_{b3} = 0,18$	
• Počet komor		$n_{K3} = 4$	
Dráha 4:			
• Jmenovitý poloměr dráhy		$R_{L4} = 237 \text{ mm}$	
• Poměr šířky dráhy k průměru		$k_{B4} = 0,11$	
• Poměr šířky komory k šířce ložiska		$k_{b4} = 0,3$	
• Počet komor		$n_{K4} = 1$	
Počet drah ložiska		$n_D = 4$	
Obr. 30 – Hydrostatické ložisko otočného stolu			
Zatížení ložiska:			
• Tíha stolu – předpětí ložiska		$F_0 = 190 \text{ kN}$	
• Max. tíha obrobku		$F_Q = 400 \text{ kN}$	
• Zatěžovací stavy:			
Zatěžovací stav	1	2	3
Vyložení těžiště obrobku od osy rotace	$a_{F1} = 0,3R_{L1} = 294 \text{ mm}$	$a_{F2} = R_{L1} = 980 \text{ mm}$	$a_{F3} = 0$
Tíha obrobku	$F_{Q1} = F_Q = 400 \text{ kN}$	$F_{Q2} = 0,3F_Q = 120 \text{ kN}$	$F_{Q3} = F_Q = 400 \text{ kN}$
Otáčky desky při zatížení	$n_1 = 2,5 \text{ min}^{-1}$		
Ustálená teplota při $n_1 = 2,5 \text{ min}^{-1}$	$t_n = 40^\circ\text{C}$		

Kinematická viskozita oleje (ISO HV46/40°C)	$\nu = 4,6 * 10^{-5} m^2 * s^{-1}$
Měrná hmotnost oleje	$\rho = 0,87 * 10^3 kg * m^{-3}$
Počáteční tloušťka olejového filmu při zatížení ložiska silou F_0	$h_0 = 0,03 mm$
Přípustný rozsah relativního posunutí desky ložiska od počáteční polohy (h_0)	$\varepsilon \in \langle \varepsilon_{1D}, \varepsilon_{2D} \rangle, \varepsilon_{1D} = -0,4, \varepsilon_{2D} = 0,4$

Stanovit:

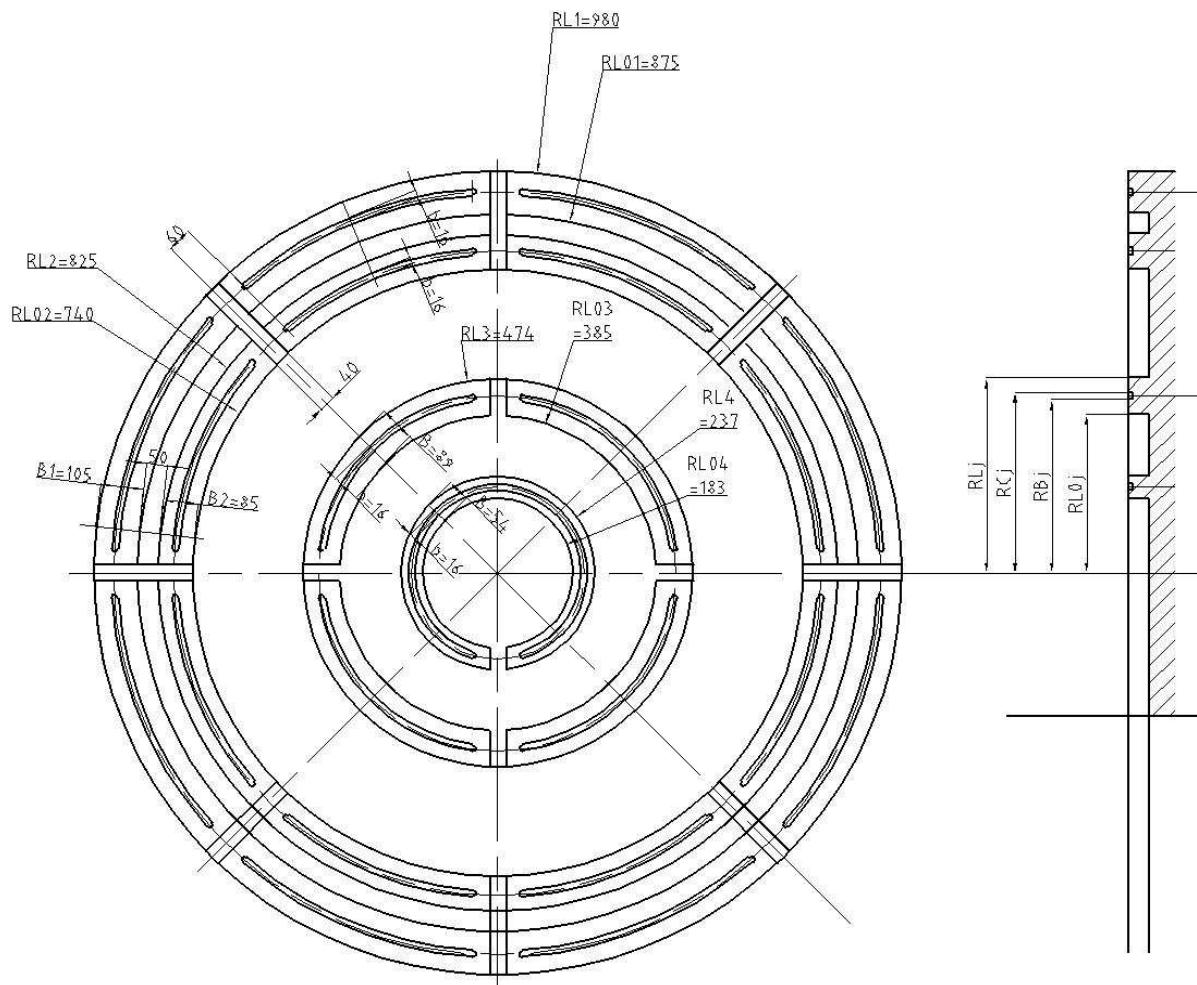
- Tlakové předpětí v komoře ložiska p_0
- Proud segmentem ložiska Q_0 a ložiskem Q_c
- Relativní posunutí desky v ose při excentrickém zatížení ε_{02}
- Sklon desky ψ , tloušťka olejového filmu na obvodě ložiska ^{obv} h_{min} a relativní posunutí desky na obvodu ložiska ^{obv} ε_M
- Max. tlak v komoře ložiska p_M
- Tlak čerpadla p_c
- Výkon čerpadla P_{Hc}
- Třecí výkon ložiska P_T

Součinitelé únosnosti dráhy ložiska a průtoku segmentem dráhy ložiska pro $j = 1 \dots 4$ se

$$k_{Fj} = \frac{1 - k_{bj}}{8(1 - k_{Bj})} \left[\frac{2 - k_{Bj}(1 - k_{bj})}{\ln \frac{1}{1 - k_{Bj}(1 - k_{bj})}} - \frac{2 - k_{Bj}(3 + k_{bj})}{\ln \frac{1 - k_{Bj}(1 + k_{bj})}{1 - 2k_{Bj}}} \right] \dots (219),$$

stanoví ze vztahů

$$k_{Qj} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \left[\frac{1}{\ln \frac{1}{1 - k_{Bj}(1 - k_{bj})}} + \frac{1}{\ln \frac{1 - k_{Bj}(1 + k_{bj})}{1 - 2k_{Bj}}} \right] \dots (220)$$

Obr. 30 – Hydrostatické ložisko otočného stolu

Součinitel únosnosti	$k_F = 0,58$	0,59	0,59	0,65
Součinitel průtoku	$k_Q = 32,7$	35,6	37	138,7

Dále ze vztahů $\alpha_j = \frac{2\pi}{n_{Kj}} \dots (221)$, $A_j = \frac{\alpha_j}{2} (R_{Lj}^2 - R_{L0j}^2) \dots (223)$, $A_{cj} = A_j * n_{Kj}$
 ..... (224) pro jednotlivá ložiska:

Úhel segmentu drah ložiska	$\alpha = 45$	45	90	360°
Plocha segmentu drah ložiska	$A = 0,076$	0,052	0,06	$0,07 \text{ m}^2$
Celková plocha drah ložiska	$A_c = 0,61$	0,42	0,24	$0,07 \text{ m}^2$

Výrazy pro jednotlivé komory ložisek jsou

$$\alpha_{komj} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - \frac{B_j - b_j}{R_{sj}} = \frac{2\pi}{n_{Kj}} - 2k_{Bj} \frac{1 - k_{bj}}{1 + k_{bj}} \dots (222), \quad A_{kj} = R_{sj} * \alpha_{komj} * b_j \dots (225),$$

$$A_{kcj} = A_{kj} * n_{Kj} \dots (226):$$

Úhel komory drah ložiska pro $j = 1 \dots n_D$	$\alpha_{kom} = 39,5$	39,9	80,3	$349,6^\circ$
Plocha komory drah ložiska pro $j = 1 \dots n_D$	$A_k = 0,01$	0,009	0,009	$0,02 \text{ m}^2$

Celková plocha komor drah ložiska pro $j = 1 \dots n_D$	$A_{kc} = 0,08 \quad 0,07 \quad 0,04 \quad 0,02 \text{ m}^2$
---	--

Poloha komor j -té dráhy ložiska je dána vztahem $\delta_{ji} = \frac{\alpha_j}{2} + (i-1)\alpha_j \dots (227)$:

$$\delta_1^T = (22.5 \quad 67.5 \quad 112.5 \quad 157.5 \quad 202.5 \quad 247.5 \quad 292.5 \quad 337.5) \cdot \text{deg}$$

$$\delta_2^T = (22.5 \quad 67.5 \quad 112.5 \quad 157.5 \quad 202.5 \quad 247.5 \quad 292.5 \quad 337.5) \cdot \text{deg}$$

$$\delta_3^T = (45 \quad 135 \quad 225 \quad 315) \cdot \text{deg}$$

$$\delta_{4_i} := 0$$

Počáteční podmínky ložiska jsou určeny vztahy $p_0 = \frac{F_0}{\sum_{j=1}^{n_D} A_j * k_{Fj}} \dots (228)$,

$$G_0 = \frac{h_0^3}{12\eta} \dots (21), \quad Q_0 = p_0 * G_0 * k_Q \dots (24),$$

$$Q_c = p_0 * G_0 \sum_{j=1}^{n_D} k_{Qj} * n_{kj} \dots (229):$$

Počáteční tlak v komorách	$p_0 = 0,24 \text{ MPa}$
Průtok segmentem dráhy 1	$Q_{01} = 0,02 \text{ l/min}$
Celkový průtok dráhou 1	$Q_{c1} = 0,14 \text{ l/min}$
Průtok segmentem dráhy 2	$Q_{02} = 0,02 \text{ l/min}$
Celkový průtok dráhou 1	$Q_{c2} = 0,16 \text{ l/min}$
Průtok segmentem dráhy 3	$Q_{03} = 0,02 \text{ l/min}$
Celkový průtok dráhou 3	$Q_{c3} = 0,08 \text{ l/min}$
Průtok segmentem dráhy 4	$Q_{04} = 0,08 \text{ l/min}$
Celkový průtok dráhou 4	$Q_{c4} = 0,08 \text{ l/min}$
Celkový průtok ložiskem	$Q_c = 0,45 \text{ l/min}$

Tlak v ložisku při zvedání desky z dosedu je dán vztahem $p_{cz} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{n_D} A_{kcj}} \dots (232)$,

pro max. zatížení $F = F_{Q1} + F_0$:

Tlak v ložisku při zvedání	$p_{cz} = 2,8 \text{ MPa}$
----------------------------	----------------------------

Pro řešení nelineárních algebraických rovnic pro neznámé H a ψ jedné dráhy ložiska se použije procedura programu [3] takto:

- Počáteční podmínky v bezrozměrném tvaru:

Given

$$H = h_0, \quad \psi = 0$$

Konstanty upravené do bezrozměrného tvaru se odvodí ze vztahů. $C1_j = \frac{12\eta * Q_{0j} * A_j * k_{Fj}}{k_{Qj}}$

$\dots (238)$, $C2_j = R_{sj} * C1_j \dots (240)$ pro $j = 1 \dots 4$:

$C1 =$	$2,87e - 10$
	$2,02e - 10$
	$2,3e - 10$
	$3e - 10$

$2,66e - 10$
$C2 = 1,58e - 10$
$9,89e - 11$
0

Pozn.: Konstanta $C2_4 = 0$ protože dráha 4 nepřenáší klopný moment.

- Nelineární rovnice dle

$$F - \left[C1_1 \sum_{i=1}^{nK1} \frac{1}{(H - R_{s1} \psi \cos \delta_{1i})^3} + \dots + C1_j \sum_{i=1}^{nKj} \frac{1}{(H - R_{sj} \psi \cos \delta_{ji})^3} + \dots \right] = 0 \dots (237),$$

$$M - \left[C2_1 \sum_{i=1}^{nK1} \frac{\cos \delta_{1i}}{(H - R_{s1} \psi \cos \delta_{1i})^3} + \dots + C2_j \sum_{i=1}^{nKj} \frac{\cos \delta_{ji}}{(H - R_{sj} \psi \cos \delta_{ji})^3} \right] = 0 \dots (239)$$

Excentrické zatížení ložiska je určeno dvěma stavby dle zadání.

$K = Find(H, \psi)$

- Výstup v bezrozměrném tvaru dle

$$K = \frac{H}{\psi} \dots (256).$$

K výstupním hodnotám se poté přiřadí příslušné jednotky.

Poměrné posunutí v ose ložiska je dáno vztahem $\varepsilon_{02} = \frac{H - h_0}{h_0} \dots (241)$, tloušťka

olejového filmu na obvodu největší dráhy $^{obv}h_i = H - R_{L1} \psi \cos \delta_{1i} \dots (242)$, min. hodnota

$^{obv}h_{\min} = \min(^{obv}h_i) \dots (243)$, max. poměrná hodnota

$^{obv}\varepsilon_M = \frac{^{obv}h_{\min} - h_0}{h_0} \dots (244)$, tlak v komoře největší dráhy a max. hodnota

$$p_{L1i} = \frac{12\eta Q_{01}}{k_{Q1} * h_i^3} \dots (246),$$

$p_M = \max(p_{L1i}) \dots (247)$, tlak čerpadla

$p_c = \max(p_{01}, p_M, p_{cz}) + 1MPa \dots (248)$, hydraulický výkon

$P_{Hc} = Q_c * p_c \dots (249)$. Pro $F = F_M, a_F = 0$ se stanoví

$$p_{01} = \frac{F}{\sum_{j=1}^{nD} A_{cj} * k_{Fj}} \dots (233).$$

Třecí výkon se stanoví pro $\varepsilon = \varepsilon_{02}$ ze vztahů

$$\omega = 2\pi n_1$$

$P_T = M_T(\varepsilon) * \omega \dots (251)$ pro rozměry jednotlivých drah ložiska $R_{sj} = R_{Lj}(1 - k_{Bj}) \dots$

(216), $B_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} \dots (217)$, $b_j = 2R_{Lj} * k_{Bj} * k_{bj} \dots (218)$ a třecí moment

$$M_T(\varepsilon) = \frac{\pi\eta\omega}{2h_0(1 + \varepsilon)} \sum_{j=1}^m (R_{Lj}^4 - R_{L0j}^4 + R_{Bj}^4 - R_{Cj}^4) \dots (250)$$

$$M_T(\varepsilon) = \frac{\pi\eta\omega}{2h_0(1 + \varepsilon)} \sum_{j=1}^m (R_{Lj}^4 - R_{L0j}^4 + R_{Bj}^4 - R_{Cj}^4) \dots (250).$$

Výsledky jsou zpracovány pro uvedené zatěžovací stavy tak, aby bylo možné porovnat jednotlivé veličiny.

Zatěžovací stav	1	2	3
Vyložení těžiště obrobku od osy rotace	$a_{F1} = 0,3R_{L1} = 294$ mm	$a_{F2} = R_{L1} = 980$ mm	$a_{F3} = 0$
Tíha obrobku	$F_{Q1} = F_Q = 400$ kN	$F_{Q2} = 0,3F_Q = 120$ kN	$F_{Q3} = F_Q = 400$ kN
Klopný moment	$M = 117,6$ kNm	$M = 117,6$ kNm	$M = 0$
Otáčky desky při zatížení	$n_l = 2,5 \text{ min}^{-1}$		
Ustálená teplota při $n_l = 2,5 \text{ min}^{-1}$	$t_n = 40^\circ\text{C}$		

Pomyslná tloušťka olejového filmu v ose ložiska H	mm	0,0212	0,0288	0,0255
Sklon desky ψ	rad	4,567e-6	12e-6	0
Poměrné posunutí v ose ložiska ϵ_{01} při centrickém zatížení	-	-	-	-0,3
Poměrné posunutí v ose ložiska ϵ_{02} při excentrickém zatížení	-	-0,3	-0,041	-
Min. hodnota tloušťky olejového filmu na obvodu největší dráhy $^{obv}h_{\min}$	mm	0,017	0,018	0,0255
Max. poměrná hodnota tloušťky olejového filmu na obvodu $^{obv}\epsilon_M$	-	-0,43	-0,38	-0,3
Max.tlak v komoře největší dráhy p_M	MPa	1,26	1,03	0,75
Tlak čerpadla p_c	MPa	4		
Hydraulický výkon P_{Hc}	kW	0,03		
Třecí výkon P_T	kW	0,13	0,1	0,13

Z výsledků vyplývá, že hodnota sklonu ψ při daném klopném momentu M je zřejmě ovlivněna velikostí působící síly – je to dáno nelineární charakteristikou ložiska.

SEZNAMY

Seznam tabulek

Tab. 1 - Optimální šířka komory [9]	22
Tab. 2 – Součinitelé únosnosti a průtoku [8]	65

Seznam příkladů

Př.: 1 - Charakteristika hydrostatického rovinného ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$	14
Př.: 2 - Charakteristika hydrostatického rovinného ložiska s regulací $Q = \text{konst.}$	19
Př.: 3 - Optimalizace rovinného ložiska pro přímočaré vedení.....	25
Př.: 4 - Zatížení rovinného hydrostatického ložiska.....	26
Př.: 5 - Charakteristika hydrostatického rovinného ložiska kruhového tvaru s regulací $G_R = \text{konst.}$	33
Př.: 6 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací kapilárami ($G_R = \text{konst.}$) - zatížení v režimu 1. hrubování.....	47
Př.: 7 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací kapilárami ($G_R = \text{konst.}$) – zatížení v režimu dokončování	50
Př.: 8 - Hydrostatické přímočaré vedení s regulací prvkem s konstantním proudem ($Q = \text{konst.}$) - zatížení v režimu 1. hrubování.....	56
Př.: 9 - Hydrostatické ložisko kruhového pohybu s regulací kapilárami ($G_R = \text{konst.}$).....	60
Př.: 10 - Hydrostatické ložisko manipulátoru pro přenos axiální síly a momentu s regulací $Q = \text{konst.}$).....	70
Př.: 11 - Hydrostatické ložisko desky svíslého soustruhu pro přenos axiální síly a momentu s regulací $Q = \text{konst.}$)	73
Př.: 12 – Čtyřdráhové hydrostatické ložisko otočného stolu pro přenos axiální síly a momentu s regulací $Q = \text{konst.}$)	77

Seznam obrázků

Obr. 1 - Průtok mezerou	5
Obr. 2 - Hydrostatické ložisko rovinné	7
Obr. 3 - Posunutí tělesa v ložisku.....	9
Obr. 4 - Tlaková charakteristika ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$	10
Obr. 5 – Kapilára	11
Obr. 6 - Silová charakteristika ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$	12
Obr. 7 - Proudová charakteristika ložiska s regulací $G_R = \text{konst.}$	13
Obr. 8 - Tlaková charakteristika ložiska s regulací $Q = \text{konst.}$	18
Obr. 9 - Silová charakteristika ložiska s regulací $Q = \text{konst.}$	18
Obr. 10 - Hydrostatické vedení saní otočného stolu [5].....	23
Obr. 11- Hydrostatické ložisko rovinné-optimalizace rozměrů	24
Obr. 12 - Těsnění rovinného hydrostatického ložiska.....	25
Obr. 13 - Ložiska se společnou drenážní drážkou.....	29
Obr. 14 - Hydrostatické ložisko kruhového tvaru s těsněním	30
Obr. 15 - Ztrátový výkon ložiska v závislosti na $\rho_L = \frac{R_L}{R_{L1}}$	32
Obr. 16 – Zatížení vedení	35
Obr. 17 – Hydrostatické vedení se vzájemně předepnutými ložisky – rozměry, zatížení	40

Obr. 18 – Hydrostatické vedení se vzájemně předepnutými ložisky – rozložení sil působících na vedení	41
Obr. 19 – Reakce ložisek 1-2 v závislosti na posunutí ($\epsilon_1=-0,5$, $\epsilon_2=+0,5$)	42
Obr. 20 - Reakce ložisek 3-4 v závislosti na posunutí ($\epsilon_1=-0,5$, $\epsilon_2=+0,5$)	43
Obr. 21 – Proud dvojice ložisek 1-2 a 3-4	45
Obr. 22 – Hydraulický výkon ložisek 1-2 a 3-4	46
Obr. 23 – Proud hydrostatického vedení	46
Obr. 24 – Hydraulický výkon vedení	46
Obr. 25 – Zatížení dvojice ložisek 1-2 při režimu dokončování	51
Obr. 26 - Reakce ložisek 1-2 v závislosti na posunutí ($\epsilon_1=-0,5$, $\epsilon_2=+0,5$) pro $Q = \text{konst.}$	53
Obr. 27 – Axiální ložisko předepnuté.	58
Obr. 28 – Hydrostatické ložisko rovinné zatížené axiální silou a klopným momentem.....	64
Obr. 29 – Rozměry hydrostatického ložiska	66
Obr. 30 – Hydrostatické ložisko otočného stolu	79

Seznam použité literatury

Firemní literatura (katalogy, www.)

- [1] BUSAK + SHAMBAN. [cit.2013-08-12]. Dostupné z: [http:// www.tss.trelleborg.com](http://www.tss.trelleborg.com)
- [2] HENNIG SLIDEWAY WIPER SYSTEMS. [cit.2013-08-12]. Dostupné z: <http://www.hennig>
- [3] <http://www.dtn.mathsoft.cz/>
- [4] REXROTH. [cit.2013-08-12]. Dostupné z: [http:// www.boschrexroth.com](http://www.boschrexroth.com)
- [5] ŠKODA MACHINE TOOL. [cit.2013-08-12]. Dostupné z: <http://www.cz-smt.cz/>

Publikace

- [6] BRENÍK, P., PÍČ, J. Obráběcí stroje, Konstrukce a výpočty. Praha: SNTL, 1982.
- [7] HUDEC, Z. Uložení vřetene – příklady. Plzeň: ZČU, 2013. ISBN 978-90-261-0390
- [8] JANEČEK, O. Statické a dynamické charakteristiky hydrostatického ložiska velkého průměru. Strojírnoství, 1987, č. 9.
- [9] VANĚK, S. Moderní výpočetní a zkušební metody v oboru obráběcích strojů. Konference. Liblice, 1983.

Přílohy

- [10] PROGRAM MATHCAD. Soubor: hyve_r21_navrh.xml. Plzeň: ZČU 2014
- [11] PROGRAM MATHCAD. Soubor: hyve_q21_navrh.xml. Plzeň: ZČU 2014
- [12] PROGRAM MATHCAD. Soubor: hyve_r21_unos.xml. Plzeň: ZČU 2014
- [13] PROGRAM MATHCAD. Soubor: hyve_q21_unos.xml. Plzeň: ZČU 2014
- [14] PROGRAM MATHCAD. Soubor: hyve_zatizeni.xml. Plzeň: ZČU 2014

KKS/KVS,KOS VEDENÍ HYDROSTATICKÁ - PŘÍKLADY

doc. Ing. Zdeněk Hudec, CSc.

Vydavatel: Západočeská univerzita v Plzni, Vydavatelství
Univerzitní 8, 306 14 Plzeň
tel.: 377 631 951
e-mail: vydavatel@vyd.zcu.cz

Katedra: konstruování strojů
Vedoucí katedry: doc. Ing. Václava Lašová, CSc.
Určeno: pro studenty FST
Vyšlo: červen 2013
Počet stran: 85
Nositelé
autorských práv: doc. Ing. Zdeněk Hudec, CSc.
Západočeská univerzita v Plzni
Vydání: 1. vydání, on-line

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

doc. Ing. Zdeněk Hudec, CSc.

,

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci projektu č. CZ.1.07/2.2.00/07.0235 „Inovace výuky v oboru konstruování strojů včetně jeho teoretické, metodické a počítačové podpory“.